

Vidareutbildning av lärare, VAL

Validering i förskolläroarutbildning

EN UPPFÖLJNING AV STUDENTERS
ERFARENHETER OCH RESULTAT

VAL, RAPPORT 2025:1

ETT SAMARBETE MELLAN

UMEÅ
UNIVERSITET

MALMÖ
UNIVERSITET

LINKÖPINGS
UNIVERSITET

HÖGSKOLAN
DALARNA

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

JÖNKÖPING UNIVERSITY

Stockholms
universitet

Validering i förskolläro utbildning

En uppföljning av studenters erfarenheter och resultat

VAL:s rapportserie 2025:1

Författare:

Kierstin Furberg

Nils Johansson

© Författarna och VAL

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning	5
Inledning och syfte	6
Bakgrund	8
Satsningar för att minska lärarbristen i Sverige	8
Valideringens sammanhang	9
Forskning om och erfarenheter av validering	11
Förskolläraexamen i VAL	13
Förordningar som reglerar förskolläraexamen inom VAL.....	13
Valideringsmodeller inom förkortad förskolläraryt utbildning i VAL	15
Behörighetsvalideringen (BV).....	15
Tillgodoräknandevalideringen (TGV).....	16
Kvalitet i validering	18
Kvalitativ uppföljning av förskolläraryt utbildning för studenter med yrkeserfarenhet i VAL 2021–2023	21
Metod och genomförande	21
Urval.....	21
Genomförande av samtal/intervjuer	23
Analys	24
Presentation av resultaten.....	25
Etiska aspekter.....	25
Studenters uppfattningar om VAL-studier och validering - kvalitativa perspektiv	25
VAL - en ny möjlighet för personer med lång erfarenhet	25
Förskolläraryt legitimation allt viktigare.....	26
VAL-utbildningen inte så känd och självklar för alla	27
Samma kunskaper som en förskolläraryt.....	28
Kunskaper genom erfarenhetsbaserat lärande.....	29
Valideringen	30
Validering – att visa vad man kan.....	30
Mötet med valideringsuppgifterna	31
Validering är ett erbjudande.....	32
Validering tar tid och kraft och kräver struktur.....	33
Validering som en utvecklande och lärorik process.....	35
Studierna.....	36
Lärorika och utmanande studier.....	36
Positivt att studera och arbeta samtidigt.....	38
Kollegialt lärande och verksamhetsutveckling	40
Validering eller studier – fördelar och nackdelar	40
Konsekvenser	43
VAL har lett till personlig utveckling	43
Efter VAL - professionell förskolläraryt!.....	44
Att se med andra ögon	45
Sammanfattning	46

<i>Kvantitativ uppföljning av förskolläraryrkeserfarenhet i VAL 2021–2023</i>	49
Metod och genomförande	49
Validering för behörighet att antas till VAL	49
Validering för tillgodoräknande i en förskolläraryrkesexamen inom VAL	52
Genomförande av validering för tillgodoräknande.....	54
Resultat av hur studenterna löst de enskilda valideringsuppgifterna.....	55
Studenter som godkänts på behörighetsvalideringen och antagits till VAL.....	56
Genomströmning för studenter i VAL FÖ	57
Avbrott i studierna.....	58
Antal lästa poäng inom VAL för de studenter som tagit examen	59
Sammanfattning	59
<i>Diskussion</i>	61
VAL och validering – en möjlighet för nya grupper	61
Ekonomiskt rationella aspekter på VAL-studier	62
Avbrott i VAL-studier	64
Validering och lärande	65
Uppgifter och bedömning.....	67
Valideringens möjligheter och begränsningar	68
Metoddiskussion	70
<i>Litteratur</i>	72

Förord

Validering har under den senaste tiden blivit alltmer uppmärksammat både internationellt och här hemma som ett sätt att ta tillvara och erkänna kunnskap som utvecklats utanför det formella utbildningssystemet. Inom VAL är validering i kombination med studier ett centralt inslag inom förskolläraryrket och lärarutbildning. Vi har i tidigare rapporter redogjort för uppbyggnad och genomförande av några olika valideringsmodeller som använts genom åren i VAL. I den här rapporten vill vi särskilt fokusera studentperspektivet, dvs studenternas erfarenhet av att genomföra validering för tillträde till utbildningen och/eller för att kunna förkorta utbildningen genom att efter genomförd validering kunna tillgodoräkna delar av utbildningen. För att fånga studenters erfarenhet av och tankar om validering och studier i VAL har vi intervjuat arton studenter med omfattande erfarenhet från arbete i förskola och som antagits till en förkortad förskolläraryrket i VAL 2021–2023. Vi vill också ge en sammantagen bild av resultaten av validering och studier genom att med kvantitativa uppgifter följa upp alla de studenter som antagits till den förkortade förskolläraryrket i VAL 2021–2023.

Med denna rapport vill vi bidra till att sprida de erfarenheter som gjorts genom att beskriva och diskutera hur arbetet med validering i VAL genomförts och upplevts inom ramen för en förkortad utbildning mot en förskolläraexamen. Det är därmed vår förhoppning att rapporten kan ge återkoppling till det valideringsarbete som ägt och äger rum samt bidra till en gemensam kunskapsbildning.

Vi som fått i uppdrag att följa upp den förkortade förskolläraryrket inom VAL 2021–2023 och sammanställa denna rapport, vill framföra ett varmt tack till de arton personer vi fått föra fördjupade samtal med och som gett oss större insikt i och förståelse för vad validering och studier i VAL inneburit på ett personligt plan. Också vi har lärt oss mycket!

Huskvarna och Malmö den 17 december 2024

Kierstin Furberg, tidigare utbildningsledare vid Jönköping University

Nils Johansson, tidigare utbildningsledare vid Malmö universitet

Sammanfattning

Rapporten följer upp studenter med lång yrkeserfarenhet från förskola som antagits till VAL under åren 2021 till 2023 och erbjudits validering av sitt erfarenhetsbaserade kunnande. Två modeller för validering har tillämpats. Den ena är en mindre validering för att göra sig behörig till studier i VAL och den andra är en mer omfattande tillgodoräknandevalidering av delar av det förskolepedagogiska ämnesområdet. Bakomliggande teorier om validering redovisas samt hur ett utvecklat samarbete mellan lärosäten i VAL har gjort det möjligt att skapa modellerna, kvalitetssäkra bedömningsarbetet samt utveckla en modell för kursgivning för de studenter som underkänns eller avstår att genomföra validering.

I den första delen av rapporten presenteras 18 studenters röster om hur de upplevde studier inom VAL, att studera på distans och om möjligheten att validera delar av utbildningen. Att genomföra validering ansågs av de studerande som både lärorikt och utvecklande, men också krävande. Att studera samtidigt som man är yrkesverksam har lyfts fram som särskilt värdefullt. En kombination av validering och studier förespråkades av många och flertalet ansåg att VAL-utbildningen har bidragit både till professionell och personlig utveckling.

Den andra delen är en kvantitativ analys av 592 studenter som antagits till VAL under åren 2021 till 2023. Ungefär en tredjedel av de som antagits till utbildningen har avbrutit sina studier, vilket inte skiljer sig nämnvärt från avbrottsfrekvensen i reguljär förskolläraryt utbildning. Av analysen framgår att mer än 200 yrkesverksamma personer i förskolan, som inte formellt varit behöriga till VAL, har kunnat antas efter att ha genomfört validering för behörighet. När det gäller validering för tillgodoräknande och studier efter antagning framgår inga större skillnader i resultat mellan de som validerat för behörighet och de som varit formellt behöriga att antas. Vidare framgår vid denna rapportens sammanställning att 132 förskollärarexamina utfärdats. Dessa studerande har kunnat nå examen med relativt kort studietid, då de genom validering kunnat tillgodoräkna stora delar av utbildningen.

Inledning och syfte

Syftet med denna rapport är att följa upp den förkortade utbildningen av obehöriga förskollärare med yrkeserfarenhet, här förkortad som VAL FÖ, som anordnas enligt särskilt regeringsuppdrag till åtta lärosäten (*Uppdrag att anordna högskoleutbildning för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen*, U2011/3713/UH) och regleras i en särskild förordning (SFS 2011:689). I uppdraget ingår också att bidra till att sprida erfarenheter av arbete med vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen (VAL). I tidigare rapporter avseende validering inom VAL har i huvudsak uppbyggnad av valideringsmodeller samt genomförande av dessa fokuserats.¹ I föreliggande rapport fokuseras i stället på att följa upp de studenter som sökt till VAL 2021–2023, som antagits till utbildningen mot en förskolläraryxamen och som enligt förordningen SFS 2011:689 17 §:

inom ramen för en anställning har medverkat i undervisningen i förskolan eller förskoleklassen under sammanlagt minst åtta läsår eller motsvarande, varav minst tre sammanhängande läsår, före den dag som infaller sex månader före sista dag för ansökan till utbildningen, [...] inom ramen för en anställning medverkade i undervisningen i förskolan eller förskoleklassen den dag som infaller sex månader före sista dag för ansökan till utbildningen, och [...] i övrigt bedöms uppfylla de krav för förskolläraryxamen enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) [... dvs en] student som avses i 17 § ska anses uppfylla kraven för förskolläraryxamen enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), om studenten har de kunskaper inom det förskolepedagogiska området som krävs enligt samma bilaga för en sådan examen.

Inom VAL har validering varit en viktig möjlighet för att ta tillvara det kunnande som utvecklats under flera års yrkesverksamhet inom förskolläraryrket och läraryrket, för att därmed kunna förkorta den kompletterande utbildning som ska leda fram till examen och därefter legitimation. I den förkortade utbildningen som leder till förskolläraryxamen (VAL FÖ) erbjuds validering både vid tillträde till och för tillgodoräknande inom denna utbildning. Valideringens resultat och studentens eventuella tidigare studier utgör utgångspunkt för varje students individuella studieplan. I utbildningen, som ges på halvfart och distans, varvas studier och validering samtidigt som de studerande är fortsatt yrkesverksamma i förskolan, vilket illustreras i nedanstående figur.

Figur 1: Studieupplägg inom den förkortade förskolläraryrket i VAL

¹ Validering av förskolepedagogiskt ämnesområde, VAL, Rapport 2016:1, Validering av ämnesdidaktik, VAL, Rapport 2017:1 samt Validering av praktisk-estetiska ämnen inom VAL, Rapport 2020:1

För att sätta in VAL-studier och validering i ett sammanhang ges i rapporten först en kort bakgrundsbeskrivning. I denna redovisas kortfattat hur man genom olika statliga satsningar försökt lösa lärarbrist i Sverige under de senaste 25 åren. Därefter beskrivs hur arbete med validering vuxit fram samt något om forskning om och tidigare erfarenheter av validering både i ett internationellt och nationellt perspektiv. Till sist fokuseras den förkortade förskolläraryrket utbildningens upplägg i VAL och dess olika valideringsmodeller där kvalitetsarbete också beskrivs.

Efter inledning och bakgrundsbeskrivning presenteras rapportens huvudsakliga resultat i två kapitel. I det första kapitlet fokuseras studenters erfarenheter av och uppfattningar om validering och studier inom VAL FÖ, som resultat av en kvalitativ uppföljning där intervjuer genomförts med arton studenter under 2023–2024. Därefter redovisas sex terminers resultat av validering och studier gällande samtliga studenter antagna till den förkortade förskolläraryrket utbildningen inom VAL (VAL FÖ) 2021–2023.

Avslutningsvis diskuteras rapportens resultat med avsikt att lyfta fram några viktiga aspekter som framkommit när det gäller målgruppen, ekonomiska aspekter, studieavbrott samt validering och lärande. Slutligen diskuteras valideringens möjligheter och begränsningar och allra sist förs en metoddiskussion.

Bakgrund

Satsningar för att minska lärarbristen i Sverige

Med jämna mellanrum har det funnits behov av fler utbildade lärare i Sverige än de traditionella lärarutbildningarna kan utbilda. Behoven har varit olika beroende på i vilka ämnen och verksamheter som avsaknaden av behöriga lärare varit störst. För att öka andelen behöriga lärare har man bland annat genomfört nationella satsningar sedan slutet av 1990-talet, vilket inneburit att regeringen gett några utvalda lärosäten i ansvar att anordna särskild lärarutbildning, som kommit att förkortas som SÄL (SFS 1999:234, SFS 2001:740, SFS 2005:568) och senare som Högskoleutbildning för vidareutbildning för lärare som saknar lärarexamen, VAL (SFS 2007:224, SFS 2011:689). Syftet är att nå personer som är yrkesverksamma men saknar relevant lärar- eller förskolläraryxamen för den tjänst man har. Till en början fokuserades bristämnen inom det naturvetenskapliga området men senare utvidgades både ämnen och verksamheter som kunde omfattas inom dessa särskilda lärarutbildningsinsatser. Från 2013 inkluderas även förskollärare i VAL (SFS 2013:831). Studierna ska ges på halvfart i flexibla utbildningsformer och man ska arbeta minst halvtid under utbildningstiden.

De personer som deltog i dessa utbildningar kom från olika orter i landet och för att erbjuda alla en möjlighet att studera uppstod tidigt behov av att utveckla kurser som kunde vara flexibla i tid och rum. Kurserna behövde kunna ges på distans och med ett innehåll och uppgifter som riktade sig till personer med erfarenhet av att arbeta som lärare. I arbetet med dessa utbildningsuppdrag började också tankar och idéer om validering växa sig starkare, inte minst sedan regeringens proposition *Den öppna högskolan* (2001/02:15) lyft möjligheten att genomföra valideringar i högre utbildning. Inom Särskild lärarutbildning (SÄL), som alltså vände sig till personer med erfarenhet av att vara verksamma som lärare, påbörjades arbete för att öka kunskaper om validering inom den ledningsgrupp som bestod av utbildningsledare från de olika ingående lärosätena i syfte att utveckla metoder och arbetssätt för att genom en valideringsprocess kunna ta tillvara de kunskaper som de erfarna men obehöriga lärarna kunde antas ha. Arbetet innefattade anordnande av och deltagande i konferenser, inläsning av litteratur, studieresor m.m. Särskilt fokus kom till en början att läggas på validering av yrkeskunnandet i en yrkeslärarexamen eftersom uppdraget under några år särskilt riktade in sig på att utbilda yrkeslärare. I en lärarexamen enligt 2001 års examensordning för lärare i yrkesämnen ställdes krav på att yrkesämnet skulle omfatta 60 poäng (90 hp) (Proposition 1999/2000:135). De flesta som sökte till yrkeslärarutbildning hade inte några högskolestudier vilket innebar att validering helt enkelt blev nödvändig. De metoder som användes byggde i huvudsak på dokument över genomgången yrkesutbildning och yrkeserfarenhet, yrkeslicenser etc. och involverade bransch-kunniga bedömare. Metoder för att validera andra delar i en kompletterande lärarutbildning utvecklades successivt, som till exempel validering för tillgodoräknande av verksamhetsförlagd utbildning, delar av det allmänna utbildningsområdet såväl som delar av ämnesstudier. Metodutvecklingen skedde både på de enskilda lärosätena och i samarbete över lärosätesgränserna.

En ny lärarutbildning infördes 2011 (Proposition 2009/10:89) samtidigt som också ett krav ställdes i skollagen (SFS 2010:800) på att lärare skulle inneha lärarlegitimation för att vara behöriga för den undervisning de bedrev. Detta ökade behovet av utbildning för att göra det möjligt för personer som arbetade i skolan men som inte hade en relevant utbildning att nå en lärarexamen och därefter kunna bli legitimerade lärare i enlighet med behörighetsförordningen (SFS 2011:326).

2013 gjordes ändringar i VAL-förordningen som innebar att för personer som hade arbetat i skola eller förskola under minst 8 år blev det möjligt att nå en examen med en förkortad utbildning, där endast 30 högskolepoäng inom utbildningsvetenskaplig kärna preciserades (SFS 2013:831). För övrigt gällde att

studenten skulle anses uppfylla kraven för den examen som var aktuell om de hade de kunskaper inom sina ämnen, eller inom det förskolepedagogiska området, som krävdes enligt examensordningen. För förskollärare gällde att studierna endast fick omfatta 30 hp inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. För ämneslärare blev det möjligt att välja om man skulle beakta undervisningserfarenhet eller studier i ämnet för att det skulle anses omfatta 90 respektive 120 hp. I och med denna ändring blev det nödvändigt att utveckla nya modeller och metoder för att validera det kunnande som studenterna hade inom sina respektive områden och som krävs enligt examensordningen. De lärosäten som har i uppdrag att erbjuda och genomföra utbildning inom VAL är universiteten i Umeå, Stockholm, Karlstad, Linköping, Göteborg, och Malmö samt högskolorna i Dalarna och Jönköping. Umeå universitet har i uppdrag att samordna utbildningarna.

Valideringens sammanhang

I slutet på 1960-talet introducerade UNESCO idén om livslångt lärande. Synen på utbildning borde förändras så att det omfattar formellt, icke-formellt och informellt lärande. Kjell Rubenson (1996) beskriver de tre principer som begreppet livslångt lärande bygger på. Den första principen är lärande under hela livet. Den andra principen är att lärande sker i många olika sammanhang också utanför det formella utbildningssystemet. Den tredje principen är att för att förverkliga de två första principerna måste också individerna ha de nödvändiga egenskaper som krävs för att lära sig.

Samhällsutvecklingen har för många människor inneburit stora förändringar och omstruktureringar som påverkat yrkeslivet och som medfört behov av ny och annan kompetens. Människor flyttar också mellan länder eller tvingas fly från krig. Kraven på formell utbildning har ökat inom många verksamhetsområden. Detta har fått till konsekvens att det krävs återkommande utbildning för många människor. Det har också funnits en politisk vilja att öka utbildningsnivån i befolkningen genom satsningar på vuxenutbildning och inrättande av fler högskolor. Valideringsbegreppet introducerades av den av regeringen tillsatta Kunskapslyftskommittén (SOU 1996:27) i samband med tankar om ett nationellt kunskapslyft för vuxna och berörde främst yrkesutbildning. Från ett jämlikhetsperspektiv, och inte minst från ett ekonomiskt perspektiv, skulle man ha mycket att vinna på att kunna ta tillvara allt kunnande som en person har förvärvat, också sådant som man lärt sig av erfarenheter och i arbetslivet utanför det formella utbildningssystemet.

Sverige anslöt sig 2001 till Europarådets och Unescos konvention från 1997, Lissabonkonventionen, som reglerar erkännande av akademiska meriter mellan de länder som anslutit sig, för att främja det livslånga lärandet (SÖ 2001:46). Erkännande av utbildning ska vara generöst och flexibelt. Lissabonkonventionen är en del i den så kallade Bologna-processen, som syftar till ett närmare europeiskt samarbete inom högre utbildning, där behovet av att möjliggöra livslångt lärande och validering ses som viktiga frågor. I enlighet med Europeiska unionens råds rekommendation om validering (2012/C 398/01) ska varje land ha inrättat system för validering av reell kompetens senast 2018. EU-rådets rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande beskriver validering som ”en process där ett behörigt organ bekräftar att en person har uppnått läranderesultat som mätts mot en relevant standard” (s. 5). På EU-nivå utarbetades riktlinjer för validering av icke-formellt och informellt lärande (Cedefop, 2015).

I propositionen *Den öppna högskolan* (Proposition 2001/02:15) nämns validering som en möjlighet att också inom högskolestudier ”få sina kunskaper värderade mot det formella utbildningssystemets krav för att formellt kunna tillgodoräkna sig kunskaperna” (s. 77). Personer ska inte behöva gå igenom kurser av formella skäl om de har reell kompetens som motsvarar kursinnehållet. Validering ska därmed kunna göra det möjligt att förkorta utbildning i högskolan. Regeringen tillsatte en valideringsdelegation som under åren 2001–2007 bland annat skulle ge förslag på åtgärder som behövs för att säkerställa en verksamhet med validering. I valideringsdelegationens slutrapport (Valideringsdelegationen, 2008) beskrivs delegationens arbete och lämnas förslag i syfte att

valideringsfrågan ska fortsätta att utvecklas. Uppdraget handlade om validering utanför det akademiska området men det ingick också att ta upp validering av utländska högskoleutbildningar.

Inom högskolan genomförde SUHF, Sveriges Universitets och Högskoleförbund, ett valideringsprojekt 2002–2003 för att initiera och samordna lärosätenas arbete med validering. Projektet utmynnade 2003 i *Rekommendationer för arbetet med att validera reell kompetens inom högskolan* (SUHF 2003)². I och med högskolereformen 2007 förändrades skrivningarna om tillgodoräknande i Högskoleförordningen, SFS 1993:100 kap.6, 7 §, så att även kunskaper och färdigheter som förvärvats i yrkeslivet kan tillgodoräknas om de i huvudsak motsvarar den utbildning som de ska tillgodoräknas mot (SFS 2006:1053). Av 8 § framgår att högskolan skall pröva om tidigare utbildning eller verksamhet kan godtas för tillgodoräknande. Tillgodoräknande av studier vid andra högskolor ska göras om det inte finns väsentliga skillnader anges i 6 §. Också för tillträde till högskoleutbildning kan praktisk erfarenhet utgöra grund (kap.7, 5b §, 25 §).

Det utforskande av valideringens möjligheter och gränser inom högskoleutbildning som påbörjats under tidigt 2000-tal fortsatte att utvecklas inom VAL men stannade av inom den reguljära utbildningen på lärosätena. Detta berodde kanske inte minst på att de stora förändringar inom högskoleutbildningen som Bolognaanpassningen krävde upptog mycket tid. I mitten av 2010-talet blev validering åter uppmärksammat på bred front på lärosätena och många högskolor tillsatte personer som skulle ansvara för frågor om validering. För att ytterligare driva på arbetet med validering tillsatte regeringen en ny valideringsdelegation som under åren 2015–2019 skulle ”följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet” (Dir. 2015:120). I ett första delbetänkande, *En nationell strategi för validering* (SOU 2017:18), gör man bedömningen att validering inom högskolan är svagt utvecklad och bör prioriteras. Möjligheten att validera kunnande direkt mot examensmålen i en yrkesexamen nämns här och det exempel man tar gäller förskolläraryalidering i VAL (s. 67). I nästa delbetänkande, *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande* (SOU 2018:29) fokuserar man på validering i högskolan och ger en rad förslag på hur arbetet kan utvecklas. Man gör också en genomgång av de regler och bestämmelser som finns på området och pekar på de möjligheter som finns men lyfter också behov av förändring. Erkännande av tidigare lärande måste bli en självklar del av högskolornas arbete framhåller man, där kunnande som utvecklats genom tidigare studier, i arbetslivet eller på annat sätt måste kunna ”växlas in” så att de kan leda vidare till fortsatta studier på rätt nivå eller ge möjlighet till kompletterande utbildning. Man lyfter också fram det arbete med validering som pågår i bl a VAL som exempel. I slutbetänkandet *Validering - för kompetensförsörjning och livslångt lärande* (SOU 2019:69) föreslår man en generell reglering av validering. En ny gemensam och tydlig definition föreslås: Validering ska definieras som en strukturerad process för fördjupad kartläggning, bedömning och erkännande av kunnande som en person besitter oberoende av hur det förvärvats. Vidare föreslår man införande av gemensamma riktlinjer för validering i högskolan.

Universitets och högskolerådet, UHR, samordnade på regeringens uppdrag, under åren 2016–2018 ett projekt med syfte att ge stöd till lärosäten i arbete med att utveckla varaktiga strategier vid bedömning av reell kompetens (REKO) för behörighet och tillgodoräknande. I detta pilotprojekt deltog 23 lärosäten och projektet följdes upp 2021 för att utröna om arbetet fått varaktiga effekter på lärosätena (UHR, 2021). Av uppföljningen framgår att arbetet med bedömning av reell kompetens pågår på lärosätena men i olika omfattning. Behörighetsvalidering bedöms som något mer utvecklad än validering för tillgodoräknande.

2022 fattades beslut om den valideringsförordning som nu gäller, SFS 2022:1549, och som innehåller bestämmelser om att validering ska kunna leda till en kvalifikation som motsvarar en nivå, eller en del av en nivå, i referensram för kvalifikationer för livslångt lärande, SeQF, (SFS 2015:545) eller till att

---

² Rekommendationerna har upphört att gälla. Nya omarbetade rekommendationer finns på suhf.se/publikationer.

man kan antas till en sådan utbildning. SeQF beskriver åtta kvalifikationsnivåer med syfte att användas vid jämförelse mellan olika kvalifikationssystem och nivåer. Validering definieras i valideringsförordningen som en strukturerad process som innehåller en fördjupad kartläggning och en bedömning som syftar till ett erkännande av en persons kunnande oberoende av hur det förvärvats (2 §). Om bedömningen visar att man uppfyller kraven ska betyg eller intyg utfärdas som styrker kunnandet (4 §). Av förordningen framgår också vem som ska kunna göra en sådan bedömning, nämligen en person som har ämnes- eller yrkeskompetens inom det område som bedöms. Bedömningen ska göras med relevanta och tillförlitliga metoder (5 §).

Forskning om och erfarenheter av validering

Validering är egentligen ingen ny företeelse utan har förekommit sedan länge om än i andra former än det vi idag talar om som validering, t ex gesällprov eller husförhör (Andersson & Fejes, 2023). Livslångt lärande är inte heller det en ny tanke. Folkhögskolor har funnits länge, likaså har man under de senaste 50 åren haft möjlighet att få ledigt från sitt arbete för studier (SFS 1974:981) för att nämna några exempel. Begreppet 'livslångt lärande' har kommit allt mer i fokus när talet om kunskapssamhället har ökat. Gert Biesta (2006) beskriver tre olika dimensioner, en ekonomisk, en personlig och en demokratisk, som ryms i begreppet 'livslångt lärande'. Den betoning man lägger vid de olika dimensionerna varierar dock. Från att till en början ha betonat kunskap som viktigt för den personliga utvecklingen och ökade livschanser, där kunskap också sågs som en viktig aspekt för att upprätthålla ett demokratiskt samhälle med möjligheter för alla att öka sin kunskap, har betoningen alltmer kommit att läggas på ekonomiska aspekter. Om det till en början mer handlade om att från samhällets sida erbjuda och ge människor möjligheter till lärande och utveckling, betonas nu i stället individens eget ansvar för att utveckla och förvalta sitt humankapital.

I och med att samhällsutvecklingen medför att arbetsmarknaden ändras genom omstruktureringar av olika slag, samt när befolkningens sammansättning förändras, får det till följd att de krav på kompetens som ställs också förändras. Kravet ligger nu på individen som måste vidareutbilda sig för att bli anställningsbar och kunna delta i arbetsliv och samhälle. Utbildning anses också löna sig för individen genom högre lön, säkrare anställning etc. Ur ett samhällsperspektiv handlar det om att som land eller område kunna utvecklas och vara konkurrenskraftig genom att ha tillgång till tillräcklig kompetens för arbetsmarknadens och samhällets behov. I detta tankesätt finns också en tilltro till att ökade kunskaper kan lösa de flesta problem som samhället står inför (Rubenson, 1996). Vilka kunskaper som anses viktigast kan dock variera.

Wheelahan, Gavin & Doughney (2022) kritiserar den betoning på mer specifika färdigheter, ofta knutna till ett visst yrkesområde, som finns i dag och menar att färdigheter inte kan ses som fristående från sitt sammanhang. Också mer generella kunskaper behöver utvecklas och är värdefulla. Med en allt starkare betoning på handlings- eller situationsbaserat lärande i akademisk utbildning kan det finnas en risk att kopplingen till forskning och mer generella kompetenser blir svagare (Irhammar, 2005). Å andra sidan kan yrkesutbildningar inte vara så akademiska att de tappar relevans för kommande yrkesutövning (Olausson, 2005). I högskolelagen pekas på de centrala förutsättningar som finns för kunskapsinhämtning, som självständighet, kritiskt förhållningssätt och problemformulering. Att utvecklas i sitt kunnande är en ständigt pågående process där förmågan att lära sig, ha tid för källkritik och fördjupande samtal med andra är viktigt. Det är i mötet mellan teori och praktik med utgångspunkt i studenternas egna erfarenheter som utveckling sker (Irhammar, 2005).

När kunskap och vidareutbildning blivit allt viktigare, om än av olika skäl, har validering lyfts fram som ett sätt att hitta vägar för hur man ska kunna utnyttja och bygga vidare på det kunnande som redan finns. Motiv för att erbjuda validering kan dock vara av olika slag. Från ett humanistiskt perspektiv betonas begrepp som t ex social rättvisa, lika tillgång till utbildning och att erbjuda grupper som står långt från högskoleutbildning möjlighet till högskolestudier. Från ett mer ekonomiskt rationellt

perspektiv betonas i stället samhällets behov av kompetenser och samhällsekonomiska effekter av validering genom att ta tillvara 'humankapitalet' mm (Säfström, 2004). Validering kan ha olika mål, som att möjliggöra tillträde till utbildning, bidra till ekonomisk utveckling, reformera utbildningar, leda till social förändring eller personlig utveckling (Wihak, 2014).

Validering både som begrepp och metod har utvecklats särskilt under 2000-talet och det finns många olika exempel på valideringsarbete som beskrivits i utvärderingar, rapporter, policydokument etc. Forskning inom området växer också fram, där Sverige spelar en framträdande roll (Wihak, 2014). Pokorny och Whittaker (2014), som redovisar forskning om validering i högre utbildning, lyfter fram möjligheter men också utmaningar som finns. Bland annat diskuteras uppgifternas utformning och fokus, bedömarens roll och inställning samt svårigheten att anpassa valideringen till de krav som ställs i högskolan där studier inom ett ämnesområde ofta bygger på tidigare studier. När valideringsprocessen fungerar väl och leder till att man t ex kan antas till högre utbildning får den positiva konsekvenser som stärkt självförtroende och ökad motivation för att studera och kan leda till ett förändrat synsätt på sig själv som en lärande person och om vad lärande innebär. Forskningen visar också att om man misslyckas i en valideringsprocess kan detta få negativa personliga konsekvenser och att påbörja en valideringsprocess kan därför uppfattas som mer riskfyllt än att välja att läsa en kurs.

Också valideringsdelegationen nämner i sitt slutbetänkande (SOU 2019:69) svårigheten med validering i högskolan eftersom högskoleutbildning innehåller en progression där kurser bygger på varandra. Även om man har erfarenhetsbaserat kunnande kan utbildning ändå "vara värdefullt för möjligheten att bekräfta, uppdatera och få perspektiv på sitt tidigare förvärvade kunnande. Tillgodoräkandet efter en validering kan i vissa fall medföra ökade svårigheter för den studerande att tillgodogöra sig resterande delar av utbildningen" (s. 106 f.). Om det är möjligt att validera allt i en akademisk utbildning eller inte diskuterar Wheelahan (2006) och pekar på att nödvändiga akademiska kunskaper inte utvecklas automatiskt utan att det krävs stöd för att utveckla sådana kunskaper.

Den bedömning av kunnande som sker i validering kan fylla olika funktioner som t ex att säkerställa att vissa mer eller mindre snävt definierade kunskaper finns för att få tillträde till en utbildning eller kunna tillgodoräkna delar av en utbildning. Sådan bedömning har en summativ funktion och summerar det kunnande som redan finns. Bedömningen kan också ha en formativ funktion för att utvärdera både vad man kan och vad man behöver kunna mer om i samband med planering av en utbildning eller en läroprocess. Bedömningen kan också fylla en predikativ funktion med syfte att kunna göra förutsägelser. Andra begrepp som används är konvergent och divergent bedömning. Konvergent bedömning avser att kontrollera om man har vissa kunskaper och är mer summativ, medan divergent bedömning riktar in sig på att ta reda på vad man kan och är mer formativ och predikativ. Validering har ofta inslag av samtliga funktioner (Andersson & Fejes, 2023).

Forskning om validering i Sverige och Norden har i huvudsak bedrivits med en kvalitativ ansats inom disciplinen pedagogik även om det också finns exempel på beskrivande kvantitativa studier. Det finns också exempel på forskning från arbetsvetenskap och företagsekonomi. De teman som belysts i forskningen är bland annat: historisk utveckling av validering/erkännandeprocesser; validering av yrkeskompetens; validering, immigration/etnicitet, genus; bedömningsteorier och validering samt validering och styrning (Andersson & Stenlund, 2012). Andersson & Fejes (2014) identifierar fyra huvudteman i forskning om validering i Sverige: validering och lärande, validering och makt, valideringens potentiella kraft samt valideringens validitet och reliabilitet.

Att genomföra validering kan ses som en läroprocess menar Per Andersson (2017) som beskriver tre olika dimensioner som rör lärande i en validering och som bidrar till en mer rättvis och valid bedömning. Först och främst måste man bli medveten om och förstå vad det är man kan. Nästa dimension är att förstå vilken kunskap som efterfrågas och som man behöver kunna visa i en

validering. Slutligen måste man också lära sig hur man ska presentera sitt kunnande på ett tillräckligt tydligt sätt för att bedömning ska kunna ske.

I en fenomenografisk studie med syfte att beskriva och analysera variationen i sätt att erfarva validering intervjuas elva fastighetsskötare efter att ha deltagit i en valideringsprocess (Andersson, 2020).

Valideringsprocessen uppfattades på tre olika sätt av deltagarna: 1. Validering som ett tillfälle för personlig utveckling, där individen och hans/hennes kunskaper står i fokus. I valideringsprocessen lär man sig något som också ger förutsättningar för personlig utveckling. 2. Validering som en fråga om bedömning och kontroll, där bedömningen och bedömarens står i fokus. 3. Validering som något som "bara skrapar på ytan" vilket är ett mer kritiskt sätt att se på valideringen, som inte uppfattas ge rättvisa åt de kunskaper man har. När det gällde hur man uppfattade lärande i valideringsprocessen beskrivs tre huvudkategorier: validering innebär inte något lärande, validering handlar om tidigare lärande samt validering innebär även nytt lärande.

Förskolläraryxamen i VAL

En förskolläraryxamen är en yrkesexamen på grundläggande nivå och dess innehåll, omfattning och mål regleras i bilaga 2 Högskoleförordningen (1993:100) och i förordning (2021:1335) om utbildning till lärare och förskollärare. Den reguljära utbildningens 210 hp har ett innehåll som omfattar tre delar: förskolepedagogiskt ämnesområde 120 hp, verksamhetsförlagd utbildning 30 hp samt utbildningsvetenskaplig kärna 30 hp.

I examensordningen anges 26 detaljerade lärandemål avseende kunskap och förståelse, färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt som studenten ska uppfylla för att erhålla en förskolläraryxamen. Det självständiga arbetet (examensarbetet) inom den reguljära förskolläraryutbildningen omfattar alltid 15 hp och skrivs inom det förskolepedagogiska ämnesområdet.

Den utbildningsvetenskapliga kärnan är gemensam för utbildning till såväl förskolläraryxamen som grund-, ämnes- och yrkeslärare och omfattar följande områden enligt förordning om utbildning till lärare och förskolläraryxamen, SFS 2021:1335.

- Skolväsendets historia, organisation och villkor samt förskolans värdegrund, innefattande de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna
- Läroplansteori och didaktik
- Vetenskapsteori och forskningsmetodik
- Utveckling, lärande och specialpedagogik
- Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap
- Uppföljning och analys av lärande och utveckling
- Utvärdering och utvecklingsarbete

Förordningar som reglerar förskolläraryxamen inom VAL

VAL-förordningen hade från början som målgrupp obehöriga lärare i skolan och avsikten var att öka andelen behöriga lärare. Vilka ämnen och inriktningar som skulle kunna erbjudas kunde högskolan besluta om efter samråd med skolhuvudmannen. Målgruppen obehöriga lärare i skolan förändrades inte i den VAL-förordning (SFS 2011:689) som utkom i samband med legitimationsreformen och som fortfarande äger giltighet med ett antal tilläggförordningar.

Först i förordningsförändringen 2013 (SFS 2013:831) utvidgas målgruppen i VAL till att också omfatta förskolläraryxamen. Dock fanns en begränsning i förordningen för obehöriga förskolläraryxamen eftersom deras utbildning fick omfatta endast 30 hp inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Alla övriga läraryxamina (grundlärary-, ämneslärary- och

yrkeslärarexamen) kunde däremot erbjudas en utbildning om högst 120 hp för att nå examen. För studenter med viss yrkesverksamhet fanns en kortare utbildningsväg med särskilda krav för examen som dels preciserade längden på anställningen och när denna skulle ha ägt rum, dels angav att studierna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan skulle omfatta 30 hp. Detta innebar att endast obehöriga förskollärare som uppfyllde de särskilda kraven gällande deras anställning kunde antas till VAL, och de måste således visa sitt kunnande inom det förskolepedagogiska ämnesområdet i en valideringsprocess.

I förordningsförändringen 2020 (SFS 2020:724) preciseras terminologin, i det att man inte talar om obehöriga förskollärare utan utvidgar målgruppen till ”pedagogisk personal inom förskola”, då det i samband med legitimationskravet inte varit möjligt för kommuner att anställa obehöriga på en förskollärartjänst, även om dessa fullgjort förskolläraruppgifter. Många ”har arbetat länge inom förskolan och utfört kvalificerade arbetsuppgifter [men] inte varit formellt anställda som förskollärare” (Promemoria U2019/03260/UH). Här nämns också ”att ha varit anställd som lärare eller verksam i undervisningen på förskolan bedöms [...] motsvara 30 hp verksamhetsförlagd utbildning och 30 hp utbildningsvetenskaplig kärna”.

Nu kan man anta annan pedagogisk personal i förskolan till VAL och erbjuda en kompletterande utbildning om 120 hp, liksom för övriga lärarexamina, utan att ställa särskilda krav på anställningsformen. I förordningsförändringen (SFS 2020:724) kvarstår de särskilda kraven på studenter med viss yrkeserfarenhet, men de detaljerade datumkraven för när yrkesverksamheten ska ha ägt rum tas bort. För att nå examen får studenterna läsa endast 30 hp inom den utbildningsvetenskapliga kärnan i stället för förskollärarexamens generella krav på 60 hp. VAL-förordningen (SFS 2011:689) tillåter lärosätena att utfärda en förskollärarexamen utan att studenten har skrivit ett examensarbete om 15 hp. I förordningen står: ”Antalet högskolepoäng för ett självständigt arbete (examensarbete) som krävs [...] får understigas vid utbildning enligt denna förordning.” Detta har medfört att en del lärosäten erbjuder självständiga arbeten om 7,5 hp eller 15 hp och låter studenten själv bestämma omfattningen. I denna förordning anges också att när det gäller prövning av ansökan till VAL får högskolan besluta om att ”sökanden ska utföra kompletterande prov eller andra uppgifter”. Hur den förkortade förskollärarutbildningen som erbjuds i VAL från och med vt 2021 skiljer sig från reguljär utbildning åskådliggörs i tabell 1 nedan.

Förskollärarexamen 210 hp – innehåll och omfattning		
Utbildningsområde	Reguljär utbildning	VAL FÖ (8 års yrkesverksamhet)
Förskolepedagogiskt ämnesområde	120 hp	Högst 90 hp
Utbildningsvetenskaplig kärna	60 hp	30 hp
Verksamhetsförlagd utbildning	30 hp	-

Tabell 1: Innehåll och omfattning i förskollärarexamen i reguljär utbildning resp. i den förkortade utbildningen inom VAL

Valideringsmodeller inom förkortad förskollärarytutbildning i VAL

Bedömning och validering av reell kompetens är en central del inom VAL och VAL-lärosätena har avsatt särskild resurs för att utveckla valideringsinstrumentet och gett särskilda personer³ i uppdrag att gentemot lärosätena ansvara för hela valideringsprocessen. Ansvaret gäller allt kring validering inom förkortad förskollärarytutbildning, såsom tidsplan, utarbetande och fastställande av valideringsunderlaget, kontakt med lärosätena, expertmedverkan m.m. Detta gäller både i samband med ansökan till den förkortade förskollärarytutbildningen i VAL (behörighetsvalideringen) och i samband med erbjudandet av tillgodoräknandevalideringen under studiegången. För att ytterligare säkerställa kvaliteten i valideringsprocessen utvärderas varje valideringsomgång i form av en kortare skriftlig rapport om genomförd validering och de erfarenheter man fått. Från och med 2023 ansvarar VAL vid Malmö universitet i samarbete med Göteborgs universitet för detta uppdrag.

För att kunna anta studenter mot en förskollärarytutbildning i VAL har högskolorna behövt utarbeta modeller för att kunna kartlägga, bedöma och erkänna de sökandes reella kompetens på ett likvärdigt och rättssäkert sätt. Därför startade i samband med förordningsförändringen 2013 ett arbete med att hitta gemensamma riktlinjer och metoder för att kunna bedöma de sökandes kunskande inom det förskolepedagogiska ämnesområdet. För att kunna komma i fråga för prövning av det förskolepedagogiska ämnesområdet måste alla de detaljerade behörighetskraven vara uppfyllda. Den valideringsmodell som då utarbetades, med särskilt utformade valideringsuppgifter, tillämpades första gången vid antagningen till VAL ht 2014. Valideringen tog fasta på lärandemål i examensordningen samt i viss mån innehållet i läroplanen för förskolan. De tre första antagningsomgångarna (ht 14, vt 15 och ht 15) har redovisats och beskrivits i rapport 2016:1 inom VAL (Furberg m fl, 2016). I denna redovisas ingående själva valideringsprocessen och de sökandes profil. Kännetecknande för denna validering var att de sökande i en skriftlig inlämningsuppgift måste visa på tillräckligt kunskande inom alla ingående valideringsområden för att kunna antas. Om man misslyckades att visa tillräckligt kunskande inom något område fanns inte möjlighet till kompletterande studier. Dessa områden handlade om barns kommunikation och talspråksutveckling, barns grundläggande läs-, skriv- och matematikinläring, kunskap om naturvetenskap och teknik, förmåga att möta varje barns behov av omsorg och att skapa förutsättningar för alla barn att lära och utvecklas inbegripet genom lek och skapande verksamhet, samt användandet och beaktandet av digitala verktyg, olika medier och miljöers roll i den pedagogiska verksamheten.

Behörighetsvalideringen (BV)

Enligt förordningen SFS 2011:689 gäller för behörighet till utbildningen inte bestämmelserna om grundläggande och särskild behörighet enligt högskoleförordningen (1993:100), utan i stället ska den som antas ”ha förutsättningar att uppnå en behörighetsgivande examen för legitimation” som förskollärare. I samband med förordningsändringen 2020, där lärosätena bland annat fick möjlighet att använda sig av särskilda prov för att bedöma behörigheten, utformades i samarbete med lärosätena en valideringsprocess med ett valideringsunderlag som skulle visa att de sökande har sådana kunskaper som skulle göra det möjligt att nå examen inom den förkortade förskollärarytutbildningen, där ramen är 120 hp. Denna behörighetsvalidering tillämpades första gången vid antagningen vt 2021 för de sökande som saknar tidigare relevanta akademiska studier om minst 30 hp men i övrigt uppfyller förordningens behörighetskrav. Till en början tolkades relevanta akademiska studier snävt, vilket innebar att även den som hade en akademisk utbildning men inom ett annat utbildningsområde än undervisning också behövde genomföra behörighetsvalidering. Denna tolkning övergavs senare och alla akademiska studier ses nu som behörighetsgivande. Behörighetsvalideringen avser att mäta de sökandes mer generiska färdigheter som krävs för akademiska studier som kommunikationsförmåga,

---

³ Kierstin Furberg, tidigare utbildningsledare och VAL-ansvarig vid Högskolan i Jönköping/Jönköping University och Nils Johansson, tidigare utbildningsledare och VAL-ansvarig vid Malmö universitet.

problemlösningsförmåga, ledarskapsförmåga, analytisk förmåga och kritiskt tänkande. Dessa förmågor prövas inom ramen för forskolläraryupdraget när det gäller styrdokument, omsorgsuppdraget, etiskt förhållningssätt och samverkan med vårdnadshavare.

För att stödja de sökande som erbjuds en behörighetsvalidering anordnar de ansvariga ett digitalt möte för att informera om valideringen och ge de sökande möjlighet att ställa frågor och få stöd i hur de ska ta sig an valideringen. Behörighetsvalideringen erbjuds under samma termin som man söker till VAL, dvs före antagningsterminen. Studenten har ca fyra veckor på sig att fullgöra de skriftliga uppgifterna och den muntliga delen genomförs efter att man skickat in sitt valideringsunderlag och fått kontakt med de experter som ska bedöma kunnandet. Valideringen sker både skriftligt och muntligt för att vara så allsidig som möjligt men också för att säkerställa att det är samma person som skrivit och redovisat muntligt.

De sex VAL-lärosäten som antar till den förkortade forskolläraryutbildningen, universiteten i Umeå, Stockholm, Karlstad, Göteborg och Malmö samt Höskolan i Jönköping, har i samband med denna behörighetsvalidering förfinat bedömningsinstrumentet genom att särskilda experter som representerar alla de ingående lärosätena samarbetar vid bedömningen. Varje validering bedöms av två experter från olika lärosäten, som alla är forskare/lärare och undervisare i forskolläraryutbildningen i högskolan. Vid varje valideringsomgång sätts expertparen samman så att experterna representerar olika lärosäten. Detta görs för att öka bedömarkompetensen i syfte att nå en större samsyn kring bedömning och därmed bidra till en rättssäker och legitim bedömning. Varje expertpar lämnar ett utlåtande om valideringens resultat till det lärosäte dit de sökande sökt. Det är den sökandes lärosäte som beslutar om antagningen till VAL.

För att säkerställa kvalitet i valideringsarbetet träffas experter såväl före som efter själva valideringsprocessen för att diskutera förhållningssätt inför och erfarenheter av valideringen. Det som då framkommit har sedan legat till grund för de revideringar som gjorts i valideringsunderlaget. Till en början bedömde experterna behörighetsvalideringen med avsikt dels att kunna anta studenter till utbildningen, dels att se om det fanns förutsättningar att efter antagningen genomföra också en tillgodoräknandevalidering. Detta förfarande bottnar i en formativ och predikativ syn på bedömningen, att se om det finns potential att klara utbildningen och då också få möjlighet att genomföra ytterligare en validering. Inför antagningen 2022 lämnades avgörandet om de som antagits vill validera ytterligare för tillgodoräknande över till validanderna. Experterna skulle inte längre ge denna rekommendation, utan alla antagna studenter skulle själva få avgöra om han eller hon ville ta sig an en ytterligare validering.

Tillgodoräknandevalideringen (TGV)

Ramarna kring tillgodoräknandevalideringen överensstämmer i stort med de som gäller för behörighetsvalideringen. En väsentlig skillnad för studenterna är emellertid att tillgodoräknandevalideringen erbjuds de som redan är antagna till den förkortade forskolläraryutbildningen i VAL. Oavsett om man väljer att inte genomföra, eller om man misslyckas på, tillgodoräknandevalideringen är den således inte en nödvändighet för studenten för att kunna nå en forskolläraryexamen. Underlaget för tillgodoräknandevalideringen omfattar i sin helhet åtta uppgifter och liksom det valideringsunderlag som erbjöds fr.o.m. ht 2014 täcker det in hela det förskolepedagogiska ämnesområdet och tar sin utgångspunkt i följande åtta innehållsområden:

- 1 Styrdokument, omsorg och professionellt förhållningssätt
- 2 Undervisning och förutsättningar för lärande
- 3 Språk och kommunikation
- 4 Läs- och skrivinlärning
- 5 Matematikinlärning

- 6 Naturvetenskap eller teknik
- 7 Lek och skapande verksamhet
- 8 Hållbar utveckling, digital kompetens eller hälsa och välbefinnade⁴

Eftersom godkända valideringsuppgifter kan tillgodoräknas i examen inom det förskolepedagogiska ämnesområdet är uppgifterna omfattande vad gäller kravnivån. De kriterier som ska ge förutsättningar för kvalitet i validering och som utarbetats av Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL, 2014), har i olika omfattning legat till grund för den valideringsprocess som tagits fram i förskolläravalideringen inom VAL. Det handlar bl a om att studenterna ska vara väl informerade om, och förtroga med, vad validering innebär samt att studenterna ska mötas av en positiv och stödjande attityd i den vägledning som ges i valideringsprocessen och som ska hjälpa till att synliggöra studentens kompetenser. Den kartläggningsprocess som valideringsunderlaget utgör ska bidra till att skapa en detaljerad och uttömmande bild av studentens kunskande. I detta arbete är det viktigt att stödja studenterna i deras arbete med valideringen. Därför finns det ganska omfattande anvisningar i valideringsunderlaget där det betonas att svaren på varje uppgift måste beakta såväl teorier och forskning som lagstiftning och etiska överväganden tillsammans med praktisk erfarenhet inom ämnesområdet. Som ytterligare stöd ges rikliga förslag på litteratur och annat material som kan vara till hjälp i valideringsarbetet. Därutöver anordnas också tre informationsträffar vid olika tidpunkter under valideringsprocessen då valideringsunderlaget presenteras och förklaras. Uppgifterna går också igenom och studenterna har möjlighet att ställa frågor kring arbetet.

I samband med antagningen till VAL kartlägger varje lärosäte vad studenten har med sig av tidigare studier för att eventuellt kunna tillgodoräkna dessa gentemot delar av det förskolepedagogiska området inom examen. Detta kan innebära att studenten vid erbjudandet om att validera för ytterligare tillgodoräknande erbjuds endast vissa uppgifter i valideringsunderlaget. Under 2021 och 2022 har de studenter som genomfört och godkänts på behörighetsvalideringen kunnat tillgodoräkna sig hela uppgift 1 och delar av uppgift i 7 i tillgodoräknandevalideringen, då det fanns överensstämmelser mellan de olika valideringarna. Från och med 2023 ser tillgodoräknandevalideringen annorlunda ut och något tillgodoräknande från behörighetsvalideringen görs inte längre. Det står studenten fritt att själv välja hur många uppgifter man vill besvara. Alla uppgifter besvaras skriftligt och studenten har ca tre månader på sig att fullgöra valideringsuppgifterna. Detta sker under en termin då studenten inte studerar inom VAL utan endast fullgör valideringen. Beroende på valideringens omfattning och lärosätens organisation av studier kan detta i undantagsfall se annorlunda ut. I början erbjuds tillgodoräknandevalideringen omedelbart efter antagningen, men för att underlätta för studenterna att förstå kravnivån och känna sig förtroga med akademiska studier erbjuds valideringen från och med 2022 först efter en termins studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan.

Liksom vid behörighetsvalideringen bedöms varje tillgodoräknandevalidering av två experter från olika lärosäten. I valideringsunderlaget finns ingen särskild muntlig deluppgift, men alla validander möter de båda experterna i ett muntligt samtal under ca en timme, dels för att säkerställa identiteten hos validanden och att det är han/hon som besvarat valideringsuppgifterna, dels för att få möjlighet att förtydliga och klargöra det som eventuellt varit oklart i de inlämnade uppgifterna. Bedömningsarbetet föregås och avslutas, liksom vid behörighetsvalideringen, av gemensamma överläggningar och utvärderingar av arbetet.

Efter genomförd bedömning av valideringsuppgifter lämnar de experter som genomfört bedömningen ett skriftligt expertutlåtande till det lärosäte där den validand vars kunskande har bedömts är antagen. I expertutlåtandet anges vilka uppgifter som genomförts, hur och när dessa har bedömts, utfallet av bedömningen samt vem som gjort bedömningen. Om bedömningen innebär att visat kunskande inte ansetts tillräckligt anges också skälen för denna bedömning. Lärosätet fattar sedan de beslut som följer

---

⁴ I uppgift 6 och 8 finns möjlighet för studenten att välja innehållsområde.

av genomförd validering samt informerar de personer det gäller. Dokumentationen av valideringsresultatet när det gäller behörighetsvalideringen följs upp i form av ett beslut om antagning eller avslag av lärosätet. Antagen student får också en individuell studieplan för de fortsatta studierna inom VAL FÖ. En godkänd tillgodoräknandevalidering följs upp av beslut om revidering i den individuella studieplanen, där de kurser som ska läsas anges och kurser som kan tillgodoräknas förtecknas. Resultaten av valideringen dokumenteras i LADOK utifrån de olika lärosätenas rutiner och framgår i ett kommande examensbevis efter avslutade studier.

Den förkortade förskolläraryrket utbildningen inom VAL pågår under tiden som de studerande är fortsatt yrkesverksamma. Validering och studier varvas och valideringens resultat avgör studiernas omfattning. I studierna tas utgångspunkt i att de studerande har erfarenheter från verksamheten vilket innebär att uppgifter och innehåll utformas för att knyta an till den verksamhet de studerande befinner sig i. Lärandet som pågår i yrkesverksamheten är situerat i en särskild sociokulturell miljö där man är delaktig i en arbetsgemenskap (Lave & Wenger, 1991) samtidigt som lärandet utvecklas och utmanas i de akademiska studierna. Detta liknar det man i bl a Australien har lanserat som en tänkbar modell i högre utbildning och som benämns arbetsbaserat lärande (Andersson & Fejes, 2023). Valideringen är en integrerad del i en lärprocess som pågår under utbildningen och lärandet pågår både i valideringen och i kurserna. Valideringen skulle kunna liknas vid ett nät som kastas ut för att fånga befintligt kunnande. När nätet dras in finns kanske kunnande inom vissa områden medan det inom andra områden saknas och det blir då detta som utgör basen för de studier som erbjuds inom det förskolepedagogiska ämnesområdet. Alla läser också kurser inom det utbildningsvetenskapliga området.

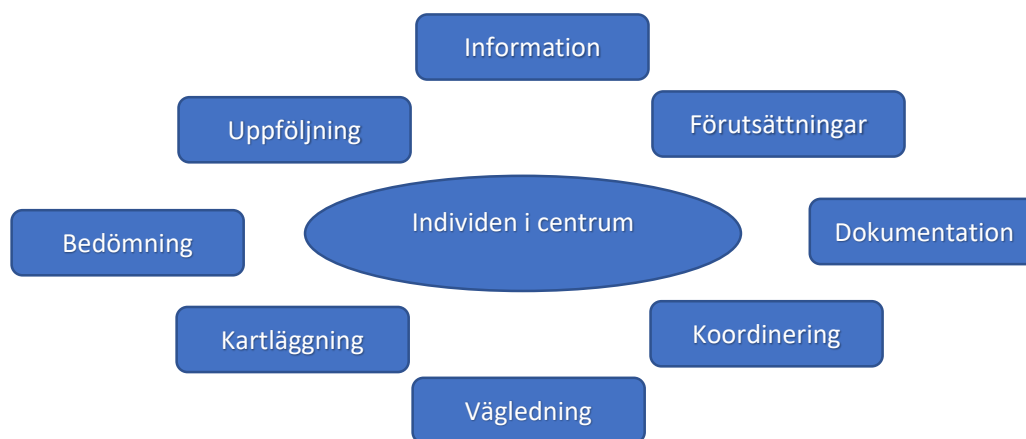
Figur 1: Studieupplägg inom den förkortade förskolläraryrket utbildningen i VAL

Kvalitet i validering

I enlighet med den forskning som gjorts inom validering av tidigare lärande har utgångspunkten i VAL varit att skapa en valideringsprocess som kännetecknas av en etablerad praxis, tydlig process och bedömning som ger validanden de bästa möjligheter till att visa sina kunskaper, färdigheter och kompetenser (Van Kleef, 2014). När valideringsunderlagen inom den förkortade förskolläraryrket utbildningen i VAL tagits fram för att kartlägga och bedöma dels behörighet för att antas, dels tillgodoräknande av innehåll inom det förskolepedagogiska ämnesområdet, har det varit viktigt att förankra arbetet vid alla de lärosäten som deltar. Arbetet har haft som målsättning att utarbeta en struktur som genomsyras av konsekvens, systematik och transparens samt som säkerställer hög kvalitet och likvärdighet i valideringsarbetet och därmed ge legitimitet för valideringsresultatet. Det

kvalitetssäkringssystem som utvecklats i förskolläraryalideringen har tagit sin utgångspunkt i den nordiska modellen för kvalitet i validering som utarbetats av Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL, 2014). I denna ingår att valideringen alltid måste kvalitetssäkras avseende organisationskvalitet, procedurkvalitet och bedömningskvalitet. I modellen har åtta kvalitetsfaktorer med tillhörande kvalitetsindikatorer utvecklats, som alla är centrerade kring den som ska få sitt kunnande bedömt: information, förutsättningar, dokumentation, koordinering, vägledning, kartläggning, bedömning och uppföljning.

En nordisk modell för arbete med kvalitet i validering – en kvalitetssäkringsmodell

Figur 2: En nordisk modell för arbete med kvalitet i validering – en kvalitetssäkringsmodell. Översatt från NVL (2014)

För att säkerställa kvaliteten i validering med avseende på både process och resultat är det av stor vikt att arbeta med tydliga kvalitetskriterier och rutiner för kvalitetssäkring. På organisations- och procedurnivån handlar detta t ex om vägledning inför ansökan till VAL, uppdaterad information på hemsidor och kontaktmöjligheter om man har frågor att ställa. För lärosätena gäller att det finns administrativa system och rutiner för beslutsfattande, dokumentation etc. Det måste också anslås tillräckliga ekonomiska resurser för att valideringsprocessen ska kunna genomföras med tillräckligt hög kvalitet. Eftersom valideringsarbetet samordnas mellan de sex lärosäten som erbjuder förkortad förskolläraryalidering i VAL, är det också av stor vikt att samordningsarbetet är tydligt och klart så att inga oklarheter föreligger och att lärosätet kan ge korrekt information både till studenter och experter.

När det gäller bedömningskvalitet måste också viktiga kriterier vara uppfyllda för att nå en hög kvalitet i bedömningen. Sådana kriterier kan t ex vara rättvis och likvärdig bedömning, legitimitet, bedömningens validitet och reliabilitet samt rättssäkerhet och utvärdering. Kraven på rättvis och likvärdig bedömning samt rättssäkerhet skulle till exempel kunna säkerställas genom standardiserade bedömningsformer och kravnivåer, men då med risk för att inte fånga in sådana kunskaper som kan vara mycket betydelsefulla och viktiga men som man inte själv i förväg tänkt ut och kodifierat i uppgifter och bedömningskriterier. Ett sätt att uppfylla kraven på likvärdig bedömning kan i stället uppnås genom att, som i VAL FÖ, flera bedömare tillsammans säkerställer en likvärdig och rättvis bedömning i någon form av koncensusprocess. För att säkerställa valideringens legitimitet är också arbetet nationellt samordnat för de sex VAL-lärosätena som deltar. Valideringsprocessen sker på samma sätt och under samma förutsättningar. Bedömningarna görs i ett gemensamt arbete av minst två experter från olika lärosäten med relevant kompetens, dvs som undervisar på högskolan i den reguljära förskolläraryalideringens ämneskurser. Ingen expert ska, om så är möjligt, bedöma studenter från det

egna lärosätet. Rättssäkerheten garanteras även genom att de skriftliga inlämnade uppgifterna följs upp i en muntlig intervju/samtal mellan validanden och experterna.

I bedömning talar man ofta om validitet och reliabilitet, dvs att de valideringsmetoder man utformat ska lyckats fånga in och bedöma det man har för avsikt att bedöma samt att bedömningen görs på ett tillförlitligt sätt. Detta handlar både om det valideringsunderlag som har utformats för att kunna kartlägga validandernas kunnande och om den bedömning som görs. Specifikt handlar det också om interbedömarreliabilitet, som innebär att man bedömer samma sak så likvärdigt som möjligt även om olika personer gör bedömningarna i olika sammanhang. Ett sätt att säkerställa validitet och reliabilitet är då att ha tillgång till tillräckligt god bedömarkompetens. De experter som deltar i bedömningen har gemensamt identifierat de innehållsområden och de kravnivåer som gäller. Detta sker såväl i träffar före och efter valideringsarbetet som i särskilt anordnade och återkommande konferenser där bedömningskompetensen och valideringsinnehållet diskuteras och utvecklas.

För att utveckla och förbättra valideringsprocessen sker återkommande utvärderingar, vilket ingår som en del i att ställa kvalitetskrav på arbetet. Inom VAL FÖ utvärderas varje valideringsomgång. De synpunkter och erfarenheter som gjorts dokumenteras i form av rapporter som redovisar resultaten av valideringen, alltså hur bedömningarna utfallit, hur valideringsunderlaget har fungerat, hur processen fortgått samt de synpunkter som framkommit vid uppföljningsmöte med de experter som deltagit i arbetet. Detta ligger sedan till grund för revideringar av processen och innehållet i valideringsunderlaget för att vidareutveckla och säkerställa kvaliteten.

En viktig och ständigt återkommande fråga som lyfts är bedömning och de utmaningar som finns i detta sammanhang. Vid bedömning för tillgodoräknande efter validering av det kunnande som utvecklats i yrkesverksamhet aktualiseras förhållandet mellan kvalitet, generositet och flexibilitet. Detta handlar om att vara trygg i upprätthållande av kvalitetskrav som motsvarar de krav som ställs på de studenter som genomför traditionell förskolläraryt utbildning. Om validering ska uppfattas som legitim, rättssäker och rättvis är det viktigt att det inte utvecklas en syn på förskollärare som genomfört validering, och därmed fått delar av studierna tillgodoräknade, som mindre kompetenta. Det har därför varit angeläget att ställa höga krav på kvalitet i valideringsprocessen. Det gäller dock att kunna vara generös och flexibel för att bortse från specifikt undervisningsinnehåll eller bedömningsformer i reguljär undervisning och kurser för att möjliggöra andra sätt att visa kunnande. Det är inte yrkeserfarenheten i sig som kan tillgodoräknas utan de kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som yrkesverksamheten gett som ska prövas och erkännas (Furberg & Johansson, 2020).

Kvalitativ uppföljning av förskollärarytbildning för studenter med yrkeserfarenhet i VAL 2021–2023

VAL är ett regeringsuppdrag att utbilda/vidareutbilda personer som är yrkesverksamma som förskollärare eller lärare men som inte har någon examen och därmed inte heller någon legitimation. Många har mycket lång erfarenhet av undervisning och erbjuds därför att genomföra en validering av sitt kunnande som sedan kan ligga till grund för den individuella studieplanering som görs för varje person. Valideringen sker alltså i ett särskilt sammanhang, en utbildning som man vill antas till, eller som man har antagits till, och kan sägas utgöra den ena delen, där kompletterande studier utgör den andra delen. Inom VAL har många personer genomfört validering inom olika ämnesområden men någon samlad kunskap om validandernas syn på validering finns inte. Inte heller finns någon samlad kunskap om hur personer som genomfört validering och studerat kompletterande kurser för att nå en examen har upplevt denna utbildning. Däremot har lärosätena haft uppföljning efter varje valideringsomgång i form av kortare rapporter om valideringens upplägg, genomförande och resultat. Här har också de medverkande experternas synpunkter och erfarenheter lyfts. Kurser som ingått i studierna har utvärderats enligt rutiner vid lärosätena. Därutöver har UKÄ i uppdrag att utvärdera VAL, den senaste rapporten publicerades av UKÄ 2018:16.

För att utveckla och förfinas valideringsarbetet är det viktigt att också validandernas uppfattningar och erfarenheter tas till vara. Detta gäller både själva valideringsprocessen och det sammanhang som denna ingått i, det vill säga VAL-studierna. I denna kvalitativa del försöker vi att tränga ner under ytan för att få en djupare förståelse och kunna se mönster och teman i det som några personer med egen erfarenhet av validering och studier i VAL uttrycker. Ansatsen i detta kapitel är därmed kvalitativ och tolkande (Alvesson & Sköldberg, 2017). Utgångspunkten har varit den mening och förståelse som ett antal enskilda personer vid ett visst tillfälle ger uttryck för kring det upplevda fenomenet validering och studier i VAL för att nå förskollärarytexamen. Syftet är att bidra med kunskaper om och förståelse för innebörden och upplevelsen av att söka och antas i VAL, den valideringsprocess och de studier man genomfört samt vilka konsekvenser detta inneburit.

Metod och genomförande

För att få kunskap om hur enskilda personer ser på validering och studier i VAL valdes genomförande av samtalsliknande, semistrukturerade djupintervjuer som metod för att samla in data. Enligt Kvale (1997) har den kvalitativa intervjun en strävan att erhålla så förutsättningslösa beskrivningar av den intervjuades livsvärld som är möjligt, i syfte att tolka och förstå centrala teman kring de fenomen som beskrivs. Intervjun fokuserar bestämda innehållsområden men är inte strukturerad på detaljnivå utan mer samtalsliknande med ett reflekterande och respektfullt förhållningssätt avseende den kunskap man söker och i relationen med intervjupersonen.

Urval

I syfte att få en så bred bild som möjligt var det angeläget att samtala med/intervjua studenter som påbörjat studier i VAL FÖ och därmed erbjudits att genomföra en validering för att eventuellt kunna tillgodoräkna sitt kunnande och därmed förkorta sin utbildning ytterligare. Hur man har uppfattat både validering och studier kan vara olika beroende på både individ och situation samt dessa studenters eventuella erfarenhet av tidigare validering och studier. Urvalet blev därför strategiskt för att de personer som var aktuella skulle uppfylla några av nedanstående kriterier, vilket skulle medföra att det sammantagna urvalet kunde omfatta samtliga aspekter som denna uppföljning vill belysa. De studenter som studerat i VAL, och genomfört validering, och som vid tiden för intervjun hade nått en

förskolläraryxamen, var en självklar målgrupp. Också personer som befinner sig i pågående utbildning och som redan genomfört validering kan ha värdefulla erfarenheter. I dessa båda grupper skulle det finnas personer som genomfört validering med lyckat resultat, det vill säga där man bedömt det kunnande de visat som tillräckligt för att kunna tillgodoräkna de delar av utbildningen som valideringen avsett. Det var även viktigt att fånga erfarenheter som den har som genomfört validering, men där valideringen inte visat tillräckligt kunnande utan som därför behövt läsa en eller flera kurser inom det förskolepedagogiska ämnesområdet. Ytterligare en grupp som kunde ha viktiga erfarenheter var de som erbjudits validering men avstått från att genomföra hela eller delar av denna, och i stället valt att läsa kurser. Det var också viktigt att samtliga de sex lärosäten som deltagit i arbetet fanns representerade i urvalet, eftersom utbildningens genomförande och upplägg kan variera mellan de olika lärosätena, även om valideringsprocessen är densamma oavsett vilket lärosäte man antagits till och studerar vid.

Ett urval personer som representerade ovan redovisade kriterier kontaktades med frågan om de skulle vara intresserade av att samtala om sina erfarenheter av validering och studier i VAL, med de personer som fått i uppdrag att följa upp arbetet. Vid denna första förfrågan fick de skriftlig information om syftet med samtalet, hur det skulle genomföras, att deltagandet var frivilligt och kunde avbrytas när som helst samt att redovisning av resultaten skulle ske på ett sådant sätt att det inte skulle framgå vem som deltagit i uppföljningen. När de svarat att de var positiva till att delta kontaktades de igen för att bestämma tid, och i förekommande fall plats, för samtalet. De fick då också skriftlig information om de fyra teman som skulle tas upp i samtalet: varför de ansökt till VAL, hur de upplevt valideringen, hur de upplevt studierna i VAL och vilka konsekvenser validering och studier fått.

Samtal genomfördes med 18 personer som representerade samtliga de kriterier som bedömts som viktiga. Samtliga var kvinnor mellan 33 och 60 år, med en medelålder på 48 år. De hade varit verksamma i förskolan under 8–29 år, i medeltal 18 år. Av dessa 18 personer hade hälften sedan tidigare någon akademisk eller eftergymnasial utbildning. 2 hade lärarexamen för grundskolan och 2 hade påbörjade men inte avslutade utbildningar till förskollärare. En person hade en utländsk lärarutbildning. 3 personer hade akademiska examina inom andra ämnesområden än lärarutbildning. Några hade också läst fristående kurser som specialpedagogik, barn- och ungdomsvetenskap etc. Montessoriuutbildning hade 2 personer. 9 personer hade inga akademiska eller eftergymnasiala studier men flera hade deltagit i kortare kompetensutvecklingskurser som arbetsgivaren erbjudit. Samtliga lärosäten som deltagit i förskolläraryxamen i VAL, universiteten i Umeå, Stockholm, Karlstad, Göteborg och Malmö samt Högskolan i Jönköping var representerade med minst två personer.

Av de 18 intervjupersonerna hade 8 avslutat sina VAL-studier och erhållit förskolläraryxamen och resterande 10 personer befann sig fortsatt i VAL-studier. Samtliga har genomfört någon form av validering. 13 personer har genomfört en behörighetsvalidering för att kunna antas till VAL och 16 personer har genomfört en tillgodoräknandevalidering för att, om visat kunnande bedömts som tillräckligt, få tillgodoräkna delar av det förskolepedagogiska ämnesområdet i sin examen. I tillgodoräknandevalideringen har 7 uppgifter erbjudits som mest, men beroende på tidigare studier har antalet uppgifter som erbjudits varierat. De 18 som intervjuats har erbjudits mellan 4 och 7 uppgifter (i medeltal 6 uppgifter/person). 7 personer har genomfört alla erbjudna valideringsuppgifter, vilka också bedömts visa tillräckligt kunnande, medan 5 personer valt bort någon eller några uppgifter (i medeltal 5 uppgifter/person). Inte alla genomförda uppgifter har bedömts visa tillräckligt kunnande, för 6 personer har genomförda valideringsuppgifter inte bedömts visa tillräckligt kunnande, (i medeltal 3 uppgifter/person) och de har då erbjudits att läsa en eller flera kurs/er inom motsvarande område. En av de intervjuade personerna har gjort avbrott i sina studier efter genomförd validering men senare ansökt på nytt. Nedan redovisas i tabellform uppgifter kring de 18 intervjuade personerna. Namnen som anges är fingerade.

Sammanfattande uppgifter om de 18 intervjuade personerna (BV= Behörighetsvalidering; TGV= Tillgodoräknandevalidering)								
Vali- dand	Ålder	Antal år i för- skolan	BV genom- fört för antag- ning	TGV antal erbjudna validerings- uppgifter	TGV antal ej genomförda validerings- uppgifter	TGV antal godkända validerings- uppgifter	TGV antal ej godkända validerings- uppgifter	Nått examen (antal hp lästa i VAL)
Susanne	60 år	22	Ja	7	-	7	-	Ja (45 hp)
Petra	60 år	20	Ja	7	-	3	4	-
Britt	60 år	18	Ja	6	-	6	-	Ja (45 hp)
Elsa	53 år	29	Ja	7	7	-	-	-
Ann	53 år	16	Ja	6	-	6	-	Ja (45 hp)
Nora	52 år	14	-	4	-	4	-	Ja (37,5 hp)
Lena	50 år	21	Ja	6	6	-	-	-
Hanna	49 år	28	Ja	7	6	1	-	-
Karin	49 år	26	Ja	7	-	6	1	-
Rut	45 år	18	Ja	7	-	7	-	Ja (37,5 hp)
Ingrid	45 år	15	-	4	-	3	1	Ja (52,5 hp)
Jenny	45 år	12	Ja	7	-	3	4	-
Mona	44 år	23	Ja	5	-	4	1	-
Fia	44 år	15	-	7	4	3	-	-
Cecilia	41 år	17	Ja	5	4	1	-	-
Laila	40 år	10	-	7	-	3	4	Ja (75 hp)
Tove	36 år	13	Ja	7	-	7	-	Ja (37,5 hp)
Gun	33 år	8	-	4	-	4	-	-

Tabell 2: Sammanfattande uppgifter om de 18 intervjuade personerna

Genomförande av samtal/intervjuer

Inför samtalen/intervjuerna hade en samtalsguide utformats där de fyra teman som skulle fokuseras i intervjuerna togs upp, nämligen de intervjuades uppfattningar om och erfarenheter av VAL-studier och validering: vid ansökan till VAL, efter genomförd validering, efter genomförda studier samt vilka konsekvenser validering och studier i VAL fått. Intervjupersonerna hade fått veta att det var dessa fyra teman som skulle vara i fokus under samtalet/intervjun. Inom varje temaområde inleddes intervjuerna

med en bred fråga: *Kan du berätta om hur det var när du sökte till VAL? Kan du berätta om dina erfarenheter av att genomföra validering? Kan du berätta om hur du upplevt dina studier i VAL? och Vilka konsekvenser har ditt deltagande i VAL fått?*

Intervjuerna var samtalsliknande och intervjuerna följde intervjupersonernas strukturering av samtalet, som inte alltid åtskilde de olika temana. Intervjuerna ställde uppföljande och fördjupande frågor under intervjun för att säkerställa att man uppfattat svaren så som den intervjuade avsett och att samtalet hade lyft fram de aspekter som intervjun ville belysa. Under varje tema fanns därför enligt samtalsguiden några områden som bedömts som särskilt intressanta ur uppföljningssynpunkt och om de intervjuade inte själva tog upp dessa ställdes därför följdfrågor. Sådana frågor var i det första temat vilka föreställningar man hade om den utbildning man sökte till, hur man såg på sina egna kunskaper när man sökte till VAL och hur man fått dessa kunskaper samt vad man tänkte om validering innan man genomfört någon validering. Under det andra temat ställdes fördjupningsfrågor om hur man tänkt när man såg valideringsuppgifterna och om man valt bort några uppgifter och i så fall varför. Intervjupersonerna uppmanades att berätta hur de gjorde när de arbetade med uppgifterna och om arbetet med valideringen hade inneburit något lärande och i så fall vad det var man lärt sig. Det var också viktigt att synpunkter på valideringsprocessen och hur den eventuellt skulle kunna utvecklas och förbättras framkom. Det tredje temat handlade om studierna i VAL och där ställdes fördjupningsfrågor om hur man i förekommande fall tänkt när en valideringsuppgift inte blivit godkänd och därför fått läsa en kurs, hur man upplevt att studera och arbeta samtidigt samt om för- respektive nackdelar med att validera respektive läsa kurser. En fördjupningsfråga var också om man skulle kunna validera en hel förskollärarexamen och om inte vad det då är som är nödvändigt att läsa. Det sista temat fokuserade vilka konsekvenser valideringen och VAL-studierna hade fått. En viktig fördjupningsfråga var här hur de såg på sina egna kunskaper efter genomförande av validering och studier jämfört med hur de tänkte när de sökte till VAL.

Under intervjuerna, som skedde mellan oktober 2023 och februari 2024, antingen vid ett fysiskt möte eller via en webbplatsform, antecknade de två intervjuerna. Intervjuerna varade 1–1,5 timme och spelades in. De flesta intervjuerna transkriberades i sin helhet med hjälp av transkriberingsverktyget i programvaran Windows Office Word till PC. Ur tre intervjuer transkriberades endast utvalda och särskilt betydelsefulla delar. Totalt omfattade det transkriberade och pseudonymiserade intervjumaterialet ca 500 sidor.

Innan den egentliga intervjun startade informerades intervjupersonerna åter om att det var helt frivilligt att delta. De tillfrågades också om det var möjligt att få spela in intervjuerna för att användas av intervjuerna under bearbetning och analys. Intervjuerna (ljudfilerna) skulle sedan raderas och de slutgiltiga resultaten skulle presenteras så att det inte framgick vem som deltagit i uppföljningen. Alla svarade ja till detta. Några uttryckte särskilt sin glädje över att få tillfälle att samtala om VAL-studier och validering och därmed kunna bidra till utveckling av upplägg av validering och studier.

Analys

Inför analysen konstruerades en matris. Redan under samtalet påbörjades analysen genom anteckningar som fördes och genom följdfrågor till intervjupersonerna. Direkt efter avslutade intervjuer gick intervjuerna igenom sina respektive anteckningar tillsammans och återförde då också det som sagts till respektive temaområde för att det skulle bli tydligare. Intervjuerna lyssnade sedan var för sig på de inspelade intervjuerna och jämförde dessa med de anteckningar som fanns och kompletterade också anteckningarna. Efter transkribering lästes de transkriberade texterna igenom, samtidigt som man lyssnade på inspelningen, och då grupperades och markerades särskilda uttalanden som visade de aspekter av de olika teman som den intervjuade hade lyft fram. Därefter gjordes en första gemensam analys av hur varje tema beskrivits och vilken mening som därvid framträdde.

Analysen innebar en pendling mellan helhet och delar och mellan det man uppfattar när man hör ett samtal och den form som en transkriberad text får. Detta krävde ytterligare läsning av och lyssnande på intervjuerna. Under hela denna process träffades intervjuerna vid flera tillfällen för att samtala om och reflektera över den tolkning som växte fram och hur resultaten skulle presenteras.

Slutligen lyssnade man på och läste intervjuerna ytterligare en gång för att säkerställa att samtliga aspekter hade tagits hänsyn till så att resultaten speglade helheten.

Presentation av resultaten

Resultaten redovisas i relation till de olika teman som intervjuerna omfattat och som var de intervjuades uppfattningar om och erfarenheter av VAL-studier och validering: vid ansökan till VAL, efter genomförd validering, efter genomförda studier samt vilka konsekvenser validering och studier i VAL fått. De rubriker som valts i redovisningen försöker illustrera innehållet i dessa olika teman. För att belysa och förtydliga resultaten har de intervjuades egna ord fått komma fram i citat som återspeglar hur uppfattningar beskrivits. Dessa har varsamt redigerats för att bli mer läsbara. Omtagningar, uttryck för tvekan och rättelser från de intervjuade har utelämnats, liksom pauser och sådant som är av endast sekundär betydelse och därmed mer eller mindre ovidkommande för att illustrera intervjuens fokusområden. Förtydliganden från intervjuarnas sida har ibland gjorts inom parentes för att skapa större läsbarhet samt också när det gäller uppenbara tekniska transkriberingsfel. De personer som citeras har getts fingerade namn.

Etiska aspekter

Även om arbetet med uppföljning av de erfarenheter som utvalda personer valt att själva berätta om inte utgjort regelrätt forskning finns viktiga etiska frågor att ändå ta hänsyn till. Principer för god forskningssed enligt den europeiska kodexen för forskningens integritet (ALLEA, 2023), tillförlitlighet, ärlighet, respekt och ansvarighet liksom etiska principer som gäller för god forskningssed enligt Vetenskapsrådet (2024) har därför tagits i beaktande i arbetet med denna uppföljning.

Studenters uppfattningar om VAL-studier och validering - kvalitativa perspektiv

VAL - en ny möjlighet för personer med lång erfarenhet

VAL har upplevts som en fantastisk möjlighet att nå en förskolläraryrkesexamen genom att gå en förkortad utbildning där ens erfarenhet tas tillvara, samtidigt som det är möjligt att arbeta under tiden. Att läsa en reguljär förskolläraryrkesutbildning har upplevts som alltför krävande när man har både familj, i många fall med egna barn, och ett engagerande arbete. Både ekonomiska och praktiska aspekter på att utbilda sig mitt i livet nämns här. Tack vare att VAL gav ekonomisk möjlighet att studera och arbeta samtidigt, vilket har framhållits som mycket viktigt, liksom att studierna kunde bedrivas på distans, blev studier mot en förskolläraryrkesexamen nu en möjlighet. Så här säger till exempel Lena:

Att få möjligheten att läsa samtidigt som jag jobbar och liksom kunna göra det, tyckte jag var en stor fördel. Eftersom jag ändå vill vara kvar där jag är. Jag trivs jättebra på min arbetsplats och då kändes det här som ett riktigt guldsläge.

Hälften av de personer vi intervjuat har saknat tidigare högskoleutbildning och börjat arbeta som barnskötare direkt efter gymnasiet. Många berättar att de har velat utbilda sig länge men att vägen har upplevts som alltför lång då man saknat behörighet att antas till reguljärt förskolläraryrkesprogram. Med

VAL öppnades en möjlighet som inte tidigare funnits och även om några, som Elsa nedan, försökt bli antagen till förskolläraryt utbildning tidigare men inte kunnat antas, ville man nu ta chansen att ansöka till VAL:

Eftersom jag inte hade riktigt en behörighet för att söka in till förskollärare. Jag har inte så där jättemycket mer än en ettårig barnskötarutbildning och en småbarnmontessoriutbildning. Jag har försökt att söka in till förskolan innan, men har misslyckats på att jag hade behövt komplettera i ämnen. Eftersom jag inte orkade det just då så lades det liksom på isen. Så att jag vet inte riktigt vad jag hade för förväntningar egentligen. Men jag gick in och tänkte så här att jag söker, jag ser vad som händer.

Alla intervjupersoner har nämnt att de deltagit i kompetensutvecklande kurser av olika slag under sitt arbetsliv, i de flesta fall i form av kortare fortbildningstillfällen anordnade av arbetsgivaren. Det finns också någon som har gått en kommunal uppdragsutbildning som anordnats av en högskola där man läst kurser och valda delar av en förskolläraryt utbildning. Sådana utbildningar har inte gett någon förskolläraryt examen och kan därför inte leda till legitimation men har ändå ansetts kunna ge "lokal behörighet" innan legitimationskravet infördes 2011. Det fanns också ett par personer med påbörjad, men inte avslutad, utbildning till förskollärare. För dessa personer blev det nu möjligt att få tillgodoräkna sig både sin tidigare utbildning och lång arbetslivserfarenhet.

Några personer hade akademiska examina i ämnen utanför det utbildningsvetenskapliga området. Det fanns också några personer med lärarexamina som dock inte var inriktade mot förskolan. Med lång akademisk utbildning samt lång yrkeserfarenhet i förskolan, föreföll validering som en mycket positiv möjlighet. Det kunde också vara så att alla studiemedel förbrukats tidigare och då blev således VAL en ny möjlighet, som det blev för Lena:

Att jag inte valde den reguljära. Det var ju mer det här med CSN och bidrag och såna saker för att jag hade ju liksom utnyttjat mycket av det som jag har rätt till redan. Så det kände jag att det var liksom lite uteslutet.

Förskolläraryt legitimation allt viktigare

Att ha en förskolläraryt examen och därmed en legitimation har blivit allt viktigare efter legitimationsreformen 2011 och efter den reviderade läroplanen för förskolan (Lpfö18), där förskollärarytens ansvar för undervisningen i förskolan tydliggörs. Även om man anser sig ha kompetens motsvarande en förskolläraryt uttrycker flera att man utan förskolläraryt legitimation har en lägre status i den hierarki som finns inom förskolan och att den egna kompetensen är undervärderad. De intervjuade anger också skäl som att kunna byta jobb och att en legitimation ger helt andra karriärmöjligheter. Ett annat skäl som angetts har varit att kunna säkra sin anställning i en tid när arbetsgivare i syfte att höja kvaliteten i förskolan inte längre anställer barnskötare. Nora beskriver sin önskan att bli legitimerad förskolläraryt:

Fast det fattades ändå någonting kände man väl ändå. I kunskapen kände jag väl mig inte annorlunda, men när man pratar om att man är legitimerad förskolläraryt /.../ då kände man ändå någonstans, ja, men den där legitimationen, den har jag ju inte. Men att man ändå skulle vilja ha den biten.

Också lönen anges som viktig. Det inte är ovanligt att man anser sig göra samma jobb som förskollärarytarna men trots det har en lön som barnskötare. I Jennys fall uttrycker också chefen detta:

Jag är en sån här person som är väldigt driven på mitt arbete. Så chefen har ju sagt: "Men du gör en förskollärarytens arbete. Jag skulle vilja att du utbildar dig så att jag kan ge dig rätt lön också."

För många av intervjupersonerna har arbetsgivare, chefer och fackliga representanter spelat en stor roll genom att de informerat om de möjligheter som finns att kunna nå en förskollärexamen genom att ansöka till VAL. I flera fall har arbetsgivaren aktivt pushat och uppmuntrat personerna att ansöka till VAL eftersom behovet av legitimerade förskollärare är stort. För Elsa, liksom för flera andra, var det chefens fråga som gjorde att hon sökte till VAL:

Det var för att chefen han frågade om inte jag ville utbilda mig och jag har varit inne på att utbilda mig till förskollärare i många, många, många år, men har väl inte riktigt haft ork att ta tag i det riktigt. Och nu fick man tillgodoräkna sig åren man hade arbetat och man har lite mer arbetserfarenhet så att på den vägen är det.

Men det fanns också någon som inte hade tänkt att utbilda sig till förskollärare eftersom hon tyckte att hennes kompetens var tillräcklig och jämbördig med förskollärarnas. Så var det för Hanna, men också i detta fall var det chefens pushning som gjorde att hon ansökte:

Jag ska ju vara ärlig och säga att jag skulle ju aldrig läsa. /.../ jag gör ju ändå samma jobb och så där så att det där skulle jag inte göra. Det skulle ju bli till att läsa samma sak. /.../ Sen har jag en chef som har pratat med mig och tycker att jag ändå visade framfötterna och jag vill ju väldigt mycket hela tiden. Och hon tyckte att ska du inte söka. Och sen så kom den här utbildningen och då tänkte jag jo, men klarar jag att bli validerad? För det är klart att jag ska prova att läsa.

Inte alla har erfarenhet av att någon uppmuntrat utan har själva hittat information på Internet och ansökt till VAL på eget initiativ. Rut beskriver hur det var en slump att hon fick syn på reklam om VAL, vilket gjorde att hon ansökte:

...sen så såg jag faktiskt detta av en slump så här, typ reklam, på Facebook. Vad är detta? Klickar jag på där så står det att man kan liksom söka och få sin behörighet validerad...då så tänkte jag, men jag kan ju söka, vad ska hända? Jag kan ju bara få ett nej liksom. Så det var verkligen slumpen kan man säga, för jag har faktiskt inte funderat direkt i de banorna.

VAL-utbildningen inte så känd och självklar för alla

När man sökte till VAL hade de flesta inte så mycket kunskap om vad VAL-utbildningen skulle innebära. De flesta visste att det var en kortare utbildning där de skulle kunna få tillgodoräkna sig sin arbetslivserfarenhet. Att det skulle gå fort, vara lätt och att utbildningen skulle vara kort var en uppfattning som flera hade. Det fanns också en positiv syn på möjligheten att utbilda sig under gynnsamma villkor, dvs på halvfart och distans och samtidigt kunna ha kvar sitt arbete. Även om de flesta inte hade så mycket kunskap om vad VAL-studierna skulle innebära, fanns det också några som var insatta i vilka möjligheter som VAL kunde ge och som hade satt sig in i vad utbildningen skulle kunna innebära genom att läsa på VAL:s hemsida. De visste att utbildningen skulle vara individuellt anpassad och omfatta minst 45 hp, men att omfattningen berodde på vilka kunskaper de kunnat visa i valideringen. Så här säger Karin:

Jag hade inte så mycket föreställningar alls (om utbildningen), jag gick nog in med förhoppningar om att jag skulle bli förskollärare inom sinom tid. /.../ Och att jag skulle få den utbildning som krävs. /.../ Jag visste ju inte riktigt heller (hur lång tid det skulle ta) med tanke på den här valideringen /.../ det beror ju lite på hur många av de här frågorna man klarade av.

Ann hade till och med inväntat att ansöka till VAL tills den nya förordning som gav större möjligheter till förkortad utbildning om man arbetat i åtta år, skulle börja gälla:

Jag hade hört talas om VAL, det fanns en annan form tidigare. Det har ju alltid funnits erfarenhetsbaserade utbildningar /.../ Jag hade hört att det var ett förslag hos regeringen att göra en ny form av VAL. Då tänkte jag att då väntar jag, för det är en stor skillnad och otroligt gynnsamt och fantastiskt att få göra en validering, speciellt i min ålder, och sen känner jag också att jag har mycket erfarenhet. Så jag väntade helt enkelt ut det (nya förslaget). Det stod i informationen att man skulle kunna validera ganska mycket, sen förstod jag också att det fanns vissa block som var obligatoriska. Man kunde validera men det var obligatoriskt med 45 hp.

Andra hade ingen uppfattning om hur lång tid det skulle ta och inte heller var de medvetna om att utbildningen skulle vara individuellt anpassad utan trodde att det var en gemensam studiegång för alla och en sammanhållen klass som skulle läsa tillsammans. När studierna väl startade insåg man, som Mona, att varje student fick sin individuella studieplan:

När man satte sig där första dagen så tänker man ju det här är mina klasskamrater som jag kommer följas med nu tills jag är klar. Men så ser det ju inte ut och det blev man varse om liksom under tiden man läste att alla gick sin väg och det har väl varit väldigt lärorikt samtidigt.

Utbildningen ansågs vara en fin möjlighet att kunna läsa till förskollärare. Men för många kändes det också tufft och ingav oro över hur man skulle klara av sina studier eftersom man inte hade erfarenhet av tidigare högskolestudier och inte visste något om vilka krav som akademiska studier skulle ställa. Det kunde också vara länge sedan man överhuvudtaget studerat eller gått i skolan, som det var för Britt:

Jag visste inte hur lång utbildningen skulle bli, men jag tänkte, jag söker i alla fall! Jag visste absolut inget om nivån, jag har inte gått i skolan sedan 80-talet.

Att söka till en akademisk utbildning kunde för en del därför vara ett stort steg att ta. Några beskrev att de hade haft svårt i skolan tidigare och visste att utbildningen skulle bli en utmaning. Cecilia beskriver att hon insåg att det kanske inte skulle bli så lätt med VAL-studierna:

Ja alltså de tankarna har jag haft innan, men det som satt sitt stopp det är att jag inte är jätteakademisk. Så det har varit mest det som har gjort att jag har dragit mig för det. Att, jag kanske hade det lite tuffare i skolan. Jag hade inte alltid så lätt för de ämnena man hade i skolan, fick alltid kämpa lite extra och då vet jag att om man ska gå en högskoleutbildning så är det ju ännu tuffare.

Samma kunskaper som en förskollärare

I början av intervjuerna samtalades om hur den intervjuade personen själv såg på sina kunskaper vid tiden för ansökan till VAL. De allra flesta bedömde sina kunskaper som mycket goda och jämbördiga med de kunskaper som en legitimerad förskollärare har. Många har också betonat att man har samma arbetsuppgifter och samma ansvar som en förskollärare. Här framhålls ofta arbetslagets roll och att alla verkligen arbetar tillsammans oberoende av om man är barnskötare eller förskollärare. I och med att man arbetat tätt tillsammans kände många att de hade lika mycket kunskaper som förskollärarna. Elsa beskriver hur hon tänkte att hon hade samma kompetens som en förskollärare innan hon påbörjade sina studier till förskollärare, men studierna har fått henne att se annorlunda på saken:

Samma kunskaper som en förskollärare har jag ju och jag gör ju samma arbete tänkte jag ända tills jag började läsa.

Några personer bedömde dock sina kunskaper som likvärdiga de som en legitimerad förskollärare har när det gällde det praktiska arbetet och uppdraget i stort, men var medvetna om att en förskollärare har

mer kunskaper när det gäller teorier och forskning. Lena beskriver att en förskollärare har djupare kunskaper än de hon hade:

Det kändes ju lite som att jag kunde ganska mycket, men att man kanske kunde mer på ytan. Man säger att hon (kollegan förskolläraren) kunde mera på djupet och jag har ju lärt mig av henne om man säger så ... att det går ju inte lika djupt. /.../ Vi gjorde ju samma saker, hon och jag, men hon har ju djupare kunskaper, liksom.

En barnskötare och en förskollärare, i det här fallet med ny utbildning, har båda mycket kunskaper men kunskaperna är av olika slag, säger Cecilia:

Alltså det är svårt att förklara, men jag vet att jag arbetade med en rätt så nyexaminerad förskollärare just då. /.../ Och hon hade ju jättemycket kunskaper rent teorimässigt kanske, men hon hade ju ingen erfarenhet på det viset som jag hade med barnen och det skiljde ju sig lite och det var väl lite det som jag kände också att ja, men jag har ju kunskaper på ett annat sätt.

Kunskaper genom erfarenhetsbaserat lärande

När man talar om de kunskaper man tycker att man hade i samband med ansökan framkommer också hur man anser sig ha fått dessa kunskaper, det vill säga, hur man har lärt sig det man kan. Samtliga har lång arbetslivserfarenhet, minst åtta år, då man arbetat tillsammans i arbetslag med kolleger där det ingått personer som har varit legitimerade förskollärare såväl som barnskötare. Man har lärt sig på sin arbetsplats genom sitt arbete och sina erfarenheter och av varandra. Några lägger tonvikten vid att man lär sig genom praktisk erfarenhet, som Lena:

Ja, men dels praktiskt genom att man jobbar med det, men också delar ju hon (förskolläraren) med sig liksom av det hon kan för vi jobbar ju liksom på samma villkor. Det är inte så att hon var över mig på något vis utan vi var ju likvärdiga kollegor. Så vi var ju med och planerade allting och. Om man kikar liksom på material och böcker och ja, men allting sånt. Så det är väl mer, ja men praktisk erfarenhet att man lär av det man gör, tänker jag.

För andra har samarbete, samtal och gemensamma reflektioner lett till kollegialt lärande i arbetslaget. Tove uttrycker detta:

Jag tror att det bygger mycket på reflektioner i arbetslaget ... att man har varit delaktig i de där reflektionerna och pratat mycket. Att man diskuterar mycket i arbetslaget, att man har det här kollegiala lärandet, att man lär av varandra och det bygger ju liksom upp en kunskapsbank hos en själv också på något sätt.

Att eget intresse och engagemang har varit betydelsefullt för lärandet framgår också i intervjuerna. Någon beskriver t ex att hon erbjudits och medvetet tagit på sig ansvarsfulla arbetsuppgifter vilket betytt mycket för det hon lärt sig. Någon annan betonar eget engagemang och vikten av att ställa frågor och samtala. Jenny menar att det inte bara handlar om hur man gör utan också varför man gör som man gör:

Jag har varit en sån som har pratat väldigt mycket med mina förskollärare, kolleger, anammat det de har gjort, tittat på det de gjort, jag har frågat mycket: Hur tänker du när du gör så där och varför gör du så där? Och så har de förklarat. /.../ Jag har tagit efter mycket och tyckt om att jobba med de som är drivna. Och det har gjort att jag har lärt mig.

De intervjuade nämner att de deltagit i kompetensutveckling anordnad av arbetsgivaren. Det handlar ofta om kortare kurser som t ex TAKK, TRAS, mattelyft, språkutbildningar eller pedagogisk dokumentation. Här nämns också studiebesök i andra förskolors verksamhet som en aspekt i att få mer kunskap och där man kan få inblick i olika barngrupper och arbetssätt. Det har funnits ett behov av att "hänga med" eftersom det kommer nya pedagogiska idéer hela tiden. Inte bara i själva arbetet i förskolan har man hämtat lärdom utan också i andra näraliggande sammanhang, menar Britt, som lyfter fram allt hon lärt sig genom att arbeta med barngrupper inom idrottssammanhang utöver det hon lärt av sin kollega i arbetet:

Jag tyckte att jag kunde lika mycket (som de som hade förskollärarexamen). Jag fick ta över förskoleklassen och där hade jag stöttning av min kollega. Vi jobbade ihop i 14 år och vi var ett jättebra team, och vi lärde av varandra. Jag känner att jag lärde nog jättemycket under de åren. /.../ Jag har ju jobbat med barn på nåt sätt hela tiden och jobbat i simhallen och haft simskolor, eller på fritids. Och jag har varit gympaledare på fritiden i 25 år /.../ jag har alltid varit ledare för barngrupper. Jag har utbildat mig under tiden också, kurser som Bornholm, mattelyftet, IT /.../ mest har jag gått såna här kurser som skolan och kommunen har gjort. I idrotten så har jag /.../ gått en massa privata instruktörsutbildningar.

Också tidigare utbildningar har varit betydelsefulla för lärandet. Två personer har tidigare lite längre utbildningar inom förskolepedagogik, några har utbildning i Montessoripedagogik. Det finns också ett par personer som har en lärarutbildning sedan tidigare, dock inte med inriktning mot förskolan, som talar om betydelsen av dessa kunskaper. Akademiska studier i övrigt har också haft betydelse för det egna lärandet och kunnandet nämner några.

Valideringen

Validering – att visa vad man kan

Kunskaperna om möjlighet att validera, validering i sig och vad det skulle innebära för deras studier i VAL var för de flesta inte så stora när de ansökte till VAL. Man visste att VAL-utbildningen skulle innebära en förkortad utbildning. Begreppet validering innebar bara för de flesta att man fick tillgodoräkna sig sin långa yrkeserfarenhet. Liksom Nora visste inte alla att man efter antagningen genom en valideringsprocess skulle kunna förkorta utbildningen ytterligare:

Nej, det var faktiskt något nytt som kom. /.../ Jag hade aldrig hört det om validering förut.

Några av de intervjuade hade dock en uppfattning om att validering innebär att man ska kunna visa sina kunskaper och erfarenheter, vilket innebar att man skulle lämna in något skriftligt som kunde bedömas och därmed förkorta utbildningen. Valideringens syfte uppfattades därmed som att kontrollera om kunnandet fanns. Jag förstod ju att de ville se vad jag kan, säger Britt:

Jag visste att man skulle få tillgodogöra sig det man gjort förut, men jag kände inte till på vilket sätt, annat än att det var en möjlighet att förkorta utbildningen. /.../ Nu vill de ju se vad jag kan inom de här områdena, det förstod jag, också att jag fick räkna bort om de ser att jag kan det här, så nu gäller det att göra det här bra.

För Ann handlade det också om att det fanns krav på tydlighet och relevans samt att man kunde visa att man var insatt i förskolans styrdokument:

Det handlar om att på ett tydligt sätt föra fram sina kunskaper och erfarenheter på ett relevant sätt utifrån de ramverk som föreskrivs.

Även om många inte visste något om validering insåg man att det skulle kunna innebära mycket arbete. Men för Susanne liksom för flera andra var bilden den motsatta, att det skulle vara mindre omfattande eftersom man upplevde sig ha mycket kunskaper genom sin långa erfarenhet:

Nej, jag kände väl att valideringen förstod jag ju alltså. Jag har jobbat många år och så ska jag ju kunna använda mina kunskaper jag har och sen så tillsätta och läsa mig till vissa saker också, så. Att jag hade ju väldigt mycket i bagaget kände jag. Jag hade väldigt mycket.

Mötet med valideringsuppgifterna

För de allra flesta var validering något nytt och okänt, både som begrepp och process. Först när man deltagit i informationsmöten och läst valideringsunderlaget, som innehöll förklarande och instruerande text samt uppgifter att genomföra, klarnade bilden av vad validering innebar och krävde. Många vittnar om att det kändes överväldigande, stort, mycket och svårt och frågade sig hur man skulle kunna klara av dessa uppgifter. Även om man upplevde att man kunde det som efterfrågades var det för många svårt att sätta detta på pränt. Rut beskriver hur svårt det föreföll när hon läste uppgifterna men hur hon genom att ta sig an arbetet insåg att hon kunde och blev motiverad:

När jag fick de här uppgifterna då tänkte jag, det här kommer jag aldrig att klara. Men sen var det ju liksom, alltså när man började bena ut dem en efter en så kändes det ändå liksom greppbart. Och sen när jag väl hade gjort det då /.../ så växte jag så jättemycket och blev så taggad. /.../ Jag är så tacksam för möjligheten faktiskt, verkligen.

Många var ovana att skriva och upplevde att det också var mycket text att läsa. För någon var det svårt att komma igång med arbetet och för någon annan innebar uppgifterna många nya begrepp vilket upplevdes som stressande. Flera beskriver att det var svårt att veta omfånget och vilka krav som skulle ställas för att man skulle ha visat tillräckliga kunskaper. Även om man kände att man kunde det som efterfrågades var det inte så lätt att formulera sig i skrift. Elsa beskriver osäkerheten i att skriva akademisk text och att förstå vilka krav som ställdes:

Hur skulle man skriva och vad ville man veta? Och gör jag rätt? /.../ Jag tänkte också att jag gör den här valideringen. Jag tyckte att den var svår, men det kan ju också vara för att jag känner att jag alltid haft svårt med skola. Sen är det klart, du hade ju alla böcker till hjälp också att hitta. Men hur man ska skriva det här akademiska, det var svårt.

Valideringsuppgifterna var i sig inte värderade som motsvarande ett visst antal högskolepoäng. För den som hade läst på högskola tidigare kunde det ändå bli så att man omedvetet kopplade ihop varje uppgift med en kurs, vilket kunde uppfattas som överväldigande, som Gun uttrycker så här:

Jag tänkte ju hela tiden högskolepoäng och jag trodde jag skulle göra 8 områden och i min hjärna så var det 8 kurser då? /.../ Så att jag var mer så här, hur ska jag klara detta? Och så tänkte jag 82,5 högskolepoäng på knappt 3 månader, hur?

Det fanns andra som i stället kände sig utmanade på ett positivt sätt och tyckte det var spännande, intressant, roligt och hanterbart att få synliggöra sina kunskaper. Att i skrift få förklara det man gör i vardagen i förskolan beskrivs av några som mycket meningsfullt. Jenny ger till exempel uttryck för hur hon lugnt tar sig an valideringsuppgifterna och gör så gott hon kan:

Nej, men jag tror, jag tänkte lite så här, jag tittar lite på frågorna och /.../ jag skriver så gott jag kan. /.../ Jag provar skriva och ser, för att vi har ju ändå litteratur, så jag kunde luta mig mot det också.

För många, liksom för Petra, upplevdes inte uppgifterna så svåra eftersom det fanns information och tydliga riktlinjer till varje uppgift:

Inga problem, jättetydliga frågor och jättebra uppbyggt och ni gör ett jättejobb.

För några innebar arbetet med valideringsuppgifterna en ögonöppnare då man insåg att man trott sig kunna mer än man kunde. Fia som ändå hade lång tidigare relevant utbildning med sig säger:

Jag trodde att jag skulle kunna mer än vad jag verkligen kunde. Jag trodde att jag skulle kunna skriva om matematik men när jag läste litteraturen så insåg jag att jag hade inte, alltså, jag hade inte kött på benen för det, liksom. Trodde att jag skulle få läsa lite mindre än vad jag gjorde samtidigt så lämnade jag ju bara in tre (uppgifter). Ja de tre gick ju bra.

Validering är ett erbjudande

I det valideringsunderlag som studenterna fick var det möjligt att välja vilka av de erbjudna valideringsuppgifterna man ville genomföra och man kunde välja bort uppgifter om man kände att man inte hade tillräcklig kompetens, tid eller ork. Merparten valde dock att genomföra alla uppgifter som de erbjudits. För en del handlade det om att få en så kort utbildning som möjligt, och därmed inte behöva läsa så många kurser. Andra gjorde alla uppgifter man erbjudits eftersom man bedömde att man var förtrogen med uppgifternas innehåll och kände igen allt från sin verksamhet. Att göra alla uppgifterna kunde också vara ett krav man ställde på sig själv. Det fanns inget krav på att bestämma hur många uppgifter man skulle göra från början, utan man kunde som Rut beskriver bestämma sig under tiden som valideringsarbetet pågick:

Jag behöver inte göra alla uppgifter, jag kan göra fyra och vara jättenöjd med det. Men sen så blev det så att för varje jag hade klarat så blev det så alltså – jag ska klara en till. Disciplin för att hinna med alltså, det var ju jätteomfattande. /.../ Det är ju liksom inget man kan skriva ihop på några kvällar alltså.

Tiden man hade till förfogande var också en viktig faktor när man bestämde hur många uppgifter man ville genomföra. Det omfattande arbete som uppgifterna krävde var avgörande för några att inte ta på sig mer arbete än man ansåg sig orka. Lena påbörjade valideringsarbetet men bedömde att det skulle kräva för mycket av henne och ville inte riskera att bli utarbetad och valde därför bort alla erbjudna valideringsuppgifter för att i stället läsa kurser:

Jag menar att de var ganska maffiga, de är ju väldigt omfattande och det är ju inte så konstigt, tänker jag. De motsvarar ju en hel kurs så det hade varit konstigt om de inte hade varit omfattande snarare så. Men, jag tycker ju om såna där uppgifter egentligen. Jag tycker att det är roligt med såna utmaningar. Jag tycker om att skriva och så där så att för den delen så var det ju inga problem. Jag började. Jag satt hemma och började med en av dem. Men jag kände ganska snabbt att nej och jag såg mina två närmaste studiekompisar som gick nästan på knäna, en höll på att gå in i väggen innan hon var klar, så det var inte så roligt att se heller och då kände jag ännu mer att jag hade gjort rätt beslut som valde att läsa kurserna.

Några uttryckte att även om man inte lyckades visa tillräcklig kunskap i en uppgift var det inte negativt att ha genomfört den, för då hade man förstått att man inte hade de kunskaper som krävdes och fick i stället möjlighet att läsa en kurs. För Mona innebar detta sätt att tänka att pressen att prestera i valideringen minskade:

Jag tycker det upplägget var bra att man hade den valmöjligheten att välja själv hur mycket man ville svara på och inte svara på. Jag hade ju den tanken hela tiden med mig

också att om jag inte klarar det här så får jag läsa kursen. Så någonstans så var det också lite skönt att känna att ja, men klarar jag inte det så har jag ändå möjlighet liksom. Det var inte det här: Jag måste klara det här, utan nej, men nu gör jag mitt bästa här. Om det inte räcker? Nej, men då är det bevis på att jag behöver läsa liksom. Så lite så tänkte jag nog och då blev det att man släppte en press på sig själv, att då kunde man mer fokusera.

Att man valde bort valideringsuppgifter kunde också bero på att man kände att ens kunskaper inte var tillräckliga. För någon var det så att man efter att ha läst en första kurs i VAL blivit uppmärksam på att ens kunskaper inte var så stora och detta ledde till osäkerhet om att klara valideringsuppgifterna. Då avstod man hellre eftersom utbildningen skulle bli förlängd om uppgiften inte visade tillräckliga kunskaper och man i stället måste läsa en kurs. Elsa valde helt enkelt bort hela möjligheten att validera eftersom hon insåg att om valideringen inte visade på tillräckliga kunskaper skulle valideringsterminen bara innebära att utbildningstiden blev förlängd:

Jag hade redan en (studie)plan som jag visste jag skulle gå, och så tänkte jag OK om jag nu inte klarar denna valideringen så kommer jag att skjuta min studiegång med ett halvår.

Vanligtvis erbjuds man att arbeta med sin validering under en termin som avsatts för valideringsarbetet. Vid något av lärosätena erbjöds man dock validering under sommaren och del av en termin då man samtidigt läste kurser. Att bli erbjuden att genomföra validering under semestertid och sedan också samtidigt som man läser kurser kunde upplevas som stressande, anser Lena:

Nej, det var det jag tyckte att det blev för mycket, för då hade jag jobbat heltid och pluggat alltid... Ja, och sen så låg ju den liksom under sommaren när man hade semester och sen fortsatte den ju in på terminen också när man hade börjat med studierna igen, så det blev ju väldigt mycket samtidigt och jag kände att nej, men vilan var viktigare.

Uppgifter som valdes bort var till exempel läs-, skriv- och matematikinläring och även om de genomfördes angav flera att dessa ämnesområden inte var så framträdande i arbetet som förskollärare. Inom dessa områden anser flera att de inte har tillräckligt kunnande på grund av bristande erfarenhet. Det framkommer också synpunkter som att dessa områden hellre borde studeras än valideras. Tove funderar över syftet med validering av kunskaper där erfarenhet saknas:

Man läste på mycket kring just läs- och skrivinläring, för generellt så arbetar man ju inte på det sättet med det i förskolan. Det är väl mer kanske i förskoleklass, det liksom så. Så det är ju någonting som man har tänkt på så där i efterhand, att mycket kunskap där fick man ju söka själv. Syftet med validering är väl ändå att visa att man kan det här. Om man då får söka all den kunskapen så blir det kanske lite, ja, jag vet inte, delat på ett sätt.

Validering tar tid och kraft och kräver struktur.

Valideringsuppgifternas struktur innebär att det krävs både analys och fördjupning och att kunna koppla teori och praktik. För samtliga intervjuade personer har arbetet med validering därför varit tidskrävande och i många fall tagit mer tid än de kanske hade tänkt. Många talar om att de använt all ledig tid, kvällar, helger och också pauser på arbetet. Även semester har använts för arbetet med valideringen. Mona beskriver hur arbetet med att verkligen visa de kunskaper som efterfrågas så att man känner att man behärskar området måste ges tillräcklig tid:

Sen väljer man ju själv hur mycket, jag kanske lade ner mer tid än vad jag behövde. Det tog mycket tid för det. Man känner också att det är ju ingenting man bara haspar

igenom på en kvart liksom, utan det här är en fråga som jag ska fördjupa mig i. Det här är någonting som jag ska läsa. Jag gör frågan för att jag inte ska läsa kursen. Det innebär ju att jag måste lära mig det jag svarar på. Och fördjupar mig i det, så att det är klart att det tog tid.

De litteraturhänvisningar som finns i anslutning till de olika uppgifterna i valideringsunderlaget har varit till stor hjälp för att kunna lösa uppgifterna. Flera betonade att det handlade om att läsa på djupet så att man verkligen förstod och lärde sig. Man behövde också bearbeta det man läst och skrivit för att verkligen vara säker på att allt fanns med. I flera fall talar man om att man fått hjälp genom att diskutera med kolleger och i något fall chefen. För några var själva skrivandet och språket en stor utmaning och de har känt att de behövt hjälp med språkgranskning.

Det var inte självklart att arbeta med uppgifterna i den ordning de står i valideringsunderlaget. En del har arbetat i den ordning som finns i valideringsunderlaget men andra har valt att ta vissa frågor före andra. Det kan vara dagsform som avgör eller vilka frågor som tycks roligast eller där man har mest kunskap. Viktigt var att anslå tillräcklig tid för att förstå uppgiften, för att söka och läsa litteratur samt för att formulera sig skriftligt. Ann beskriver sitt valideringsarbete:

För mig är det viktigt att man inte fastnar i en uppgift, och man behöver inte känna att man ska gå kronologiskt fram, man kan absolut hoppa tycker jag. Viktigt att göra strategier, vilka uppgifter kan vara lite mer utmanande. (Det handlade om) att få en helhetsbild och sen efter det bryta ned i mindre delar. Viktigt att man har drivet uppe och inte fastnar, hela tiden ha deadlines i kalendern, känna att man är produktiv, viktigt att man skriver. Ibland var det så att man öste ned ocensurerat för att sen komma tillbaka och renskriva. Viktigt att ha ett referenssystem (för den litteratur man använder).

Många beskriver hur de tagit sig an arbetet genom att göra en struktur och en tydlig planering för arbetet. I vissa fall har en sådan planering varit mycket detaljerad, där varje dag planerats, och i andra fall har det handlat om att fördela uppgifterna över veckorna. Man har skapat egna deadlines, planerat in tid för slutläsning och korrigerings. Det har varit viktigt att vara disciplinerad och att hitta en studieteknik. Valideringsarbetet ställer stora krav på självdisciplin, säger Tove:

Det gällde ju att ha en disciplin på sig själv. Jag vet att jag strukturerade upp veckorna med liksom ja, frågorna liksom hur lång tid varje fråga fick ta mig och sen fick man jobba på utefter det och så länge man höll tidsplanen så gick det bra. Så det gäller ju att ha en oerhörd självdisciplin för att klara det på de månaderna. Det får man ju säga. Det krävs ju många timmars arbete

De flesta av de intervjuade har inte haft svårt att förstå uppgifterna utan har tyckt att valideringsunderlaget varit tydligt och bra. De har också deltagit i och uppskattat de informationsträffar som erbjudits före och under valideringsprocessen och de möjligheter som fanns att då ställa frågor och få hjälp med att ta sig an en valideringsuppgift. Några har också framhållit hur viktigt det varit för dem att de läst någon kurs innan de genomförde valideringen eftersom de då fått insikt i kravnivå och hur man skulle ta sig an skrivandet i akademiska studier. Vi lyssnar till Rut:

Det är jättebra att man har kurserna först för att hade man haft valideringen först för min del så hade det inte blivit lika bra. För nu kände jag att när jag hade gått de två kurserna visste jag vilka krav det var för det man skulle lämna in och hur det liksom ser ut, så kände jag att jag måste göra något liknande i valideringen.

De synpunkter som framkommit när det gäller själva valideringsprocessen har handlat om att det vore bra att förtydliga möjligheten att vid behov kunna komplettera sin skriftliga uppgift muntligt vid intervju eller att kunna göra om en uppgift som inte kunnat godtas. Någon skulle vilja ha fler muntliga

uppgifter och någon annan vill ha mer tid. Uppgifterna borde inte vara så teoretiska utan mer praktiska, anser någon, samtidigt som flera andra, till exempel Rut, påpekar att det är just de teoretiska delarna som de behöver kunna mer om:

Klart att det är enklare att redovisa hur man jobbar men jag tyckte att det var jättebra också att man skulle vara teoretisk för då får man ju verkligen fram grunden /.../ att man inte bara gör något och inte riktigt vet vad man gör, fast ändå kanske rätt.

Det är viktigt att inte sänka kraven vid bedömning av valideringarna, anser Petra. Detta påtalar också flera andra. Ytterst handlar detta om en kvalitetsfråga och att man har likvärdiga kunskaper som de med en förskollärarexamen från den reguljära utbildningen:

Ni är ju ärliga och uppriktiga och förklarar för oss att detta är svårt. Ni var väldigt tydliga med att ni ställer krav och att ni ställer lika stora krav på oss som på de riktiga förskollärarstudenterna i grundutbildningen. Och det tycker jag är väldigt bra så att man inte bara glider igenom /...sänk inte kraven! /.../ Nej man är tvungen att gå den långa vägen...det är väl tidsaspekten kanske. /.../ Man kanske skulle få lite längre tid. Jag vill ju ta in kunskapen, läsa och fundera så man lär sig...inte bara läsa igenom.

Några har haft möjlighet att ta ledigt vid behov, dock utan lön under den lediga tiden. Några har dock av olika skäl inte fått ledigt i samband med valideringen även om de efterfrågat detta. För de flesta har tiden som fanns för arbetet med valideringen, ca tre månader, varit tillräcklig, även om det också finns några som talar om att de hamnat i tidsnöd och därför inte hunnit med alla erbjudna valideringsuppgifter. Några få har, som Rut, uttryckt att det var bra att arbetet var koncentrerat till en begränsad tid:

Jag tror egentligen att det är bra att ha lite press faktiskt. Och i efterhand, jag blir färdig med hela utbildningen jättesnabbt. Så jag menar hade valideringen pågått 6–7 månader ja då hade jag bara förhållat tiden. Nej jag tycker nog det kan vara lagom.

Validering som en utvecklande och lärarrik process

Alla de intervjuade personerna som valt att genomföra valideringen har uttryckt sig mycket positivt om möjligheten att få göra en validering samt att valideringen har haft stor betydelse. Först och främst har det lett till kortare väg fram till en förskollärarexamen. Det har dessutom inneburit bekräftelse på att det arbete man utför i sin förskola är professionellt och att ens kunskaper är goda. Det har gett större trygghet och lett till både personlig och professionell utveckling.

Laila beskriver att hon har visat att hon har kompetens och att valideringen, förutom att spara tid också medförde att hon fick fräscha upp sina kunskaper:

Då känner jag att det var väldigt bra att man fick validera för då har man visat att man har kompetens, och då har man ansvar själv för att fräscha upp sina egna kunskaper inom ämnet, för vi har ansvar hela tiden för att fräscha upp och för att det ska liksom hänga med de nya forskningarna som är. Det ligger ju på en enskild individ. Det sparar lite tid också. Så det är ju en största fördel. Det sparar tid.

Att validering i sig också innebär ett lärande uttrycker samtliga intervjuade. Det handlar inte enbart om att visa vad man redan kan, något som man kanske hade trott innan man genomfört valideringen. Valideringsuppgifterna innebär att man måste reflektera över sitt arbete för att fundera över varför man gör som man gör. Detta innebär ett lärande beskriver Ann:

Det görs mycket i vårt yrke bara per automatik, att vi har lärt oss mycket saker genom operativ verksamhet och praktik. Ibland är det viktigt att beskriva det på ett relevant

sätt, det är ju också ett lärande, att faktiskt tala om hur och varför och när vi gör som vi gör. Ibland måste vi stanna upp och se vad är det egentligen vi har gjort och varför har vi gjort det och när ska vi applicera det /.../ det blir ju också ett lärande när det synliggörs. Lärande kan ske på olika plan och utifrån olika förutsättningar.

Flera talar om att i och med att man måste sätta ord på sitt arbete och sina kunskaper i valideringen har det lett till att man fått syn på brister som behöver åtgärdas, men framförallt har man insett att man har kunskaper man inte trodde att man hade. För Tove var detta en drivkraft i arbete med valideringsuppgifterna:

Jo alltså tänker man generellt på alla frågor är det klart att man också lärde sig nytt genom valideringen alltså. Vad ska man säga... man fick svar lite som jag sagt. Man fick svar på frågor man kanske inte visste att man hade riktigt. Sånt som man gör i verksamheten ofta och så får du en ja en förklaring till varför vi gör det och det är ju delvis därför det också blir roligt att skriva tänker jag. Man får den där lilla förklaringen.

I valideringsuppgifterna fanns förslag på litteratur som man kunde läsa, om man tyckte att man behövde det för att kunna genomföra uppgifterna. Samtliga talar om att de läst mycket litteratur under arbetet och att detta har medfört mycket arbete men också att det varit viktigt och att deras teoretiska kunnande fördjupats. Att läsa facklitteratur och då också reflektera över det man gör i vardagen i förskolan har, utöver själva skrivandet, därmed varit en viktig del av det lärande som skett under arbetet med valideringen. Karin beskriver detta:

Det blir som svart på vitt att det man sett i verksamheten kopplas till det de skriver i litteraturen, att man ser det verkligen i klartext. Man läser det här och så tänker man OK, ja, ja, nu förstår jag /.../ att det blir väldigt, väldigt mycket mer tydligt.

Annat man har lärt sig och utvecklat under arbete med valideringen är att söka litteratur, hantera källor, ha ett kritiskt förhållningssätt, skriv- och studieteknik m.m. Man har också ökat sitt ordförråd och har lärt sig att tala om och beskriva sitt arbete på ett mer professionellt sätt.

Valideringen har för flera inneburit att man känt att man behövt be om hjälp av någon närstående att läsa texten för att bättre kunna bearbeta och utveckla sitt skrivande. Någon beskriver också hur chefen stöttat och hjälpt till i arbetet. Nora, liksom flera andra, talar om att arbetet lett till att man involverat sina kolleger:

Jag började prata med gamla kollegor och ta in lite fakta, att var kan jag hitta det här någonstans och vad ska jag skriva? Ja, man blir liksom nyfiken på de här uppgifterna, men ändå kändes det lite tungt, men det ena gav det andra och jag blev nog väldigt, väldigt nyfiken och insåg nog också att här sitter du med mycket kunskap. Och när man liksom tittar tillbaka på papperna här nu, hjälp har du skrivit allt det här? Det är ju fantastiskt. Men just det att man fick gå tillbaka i sitt bibliotek, i mitt huvud och tänka och relatera till olika händelser man hade haft med barnen och hur man till exempel jobbar med språkutvecklingen. Att man liksom fick plocka ner det i bitar och så skriva ner det.

Studierna

Lärorika och utmanande studier

Åtta av de intervjuade har nått förskolläraryxamen och för sex av dem genom att endast studera 30 högskolepoäng inom den utbildningsvetenskapliga kärnan samt skriva ett examensarbete. Detta är den minsta omfattning som studierna enligt VAL-förordningen (SFS 2011:689) kan ha. Dessa studenter

har lyckats mycket väl med att visa sitt kunnande i valideringen. Det kan också vara så att de haft tidigare relevanta studier med sig som kunnat tillgodoräknas i en förskolläraexamen. För övriga har studierna inneburit både kurser inom utbildningsvetenskaplig kärna, inom förskolepedagogiskt ämnesområde samt ett examensarbete. Studierna har varit av olika omfattning beroende på utfallet av den erbjudna validering de genomfört. Några har fått en mer omfattande individuell studieplan, medan andra har fått en betydligt kortare väg fram till en förskolläraexamen. Ingen av de intervjuade personerna har fått en studieplan som omfattar alla de 120 hp som är möjliga att läsa inom VAL.

Nästan alla, oberoende av hur långa studierna har blivit eller kommer att bli, har uttryckt att kurserna de läst varit mycket lärorika, viktiga och roliga men också krävande. I stort sett ingen har ansett att någon kurs var överflödigt utan tvärt om har man betonat att alla kurser man läst har gett mycket viktig och aktuell kunskap som man behöver i sitt yrke. Men det finns också ett par enstaka undantag där man ansett att utbildningen varit av ganska litet värde. En av dem var Britt som inte tyckte att hon lärt sig så mycket som hon hade någon nytta av i sitt arbete:

Det var jobbigt att läsa och arbeta samtidigt. /.../Jag lärde mig ju nya ord, men det var ingenting som jag känner att jag behövt i mitt yrkesliv. /.../ Pedagogisk dokumentation, just den kursen är väl den där jag lärt mig någonting.

För många var mötet med akademiska studier dock krävande och särskilt den första kurs man läste upplevdes som omvälvande med mycket nytt att ta in och arbeta med. För några har det akademiska skrivandet inneburit särskilda utmaningar. Tove beskriver hur det var att påbörja akademiska studier utan tidigare erfarenhet:

Det var oerhört mycket att sätta sig in i när man inte har varit inne i den här världen innan och det är det säkert för alla som börjar på högskola. Så det är nog inte unikt bara för den här utbildningen. Så det var mycket vet jag. Och främst var det nog det här med skrivtekniker som man hade velat kunna lite mer om vet jag vid den första hemtentan där i den kursen och så man kände sig väldigt grön liksom. Men, men det gick ju bra det med.

Några personer har tidigare akademiska studier och gör jämförelser, där man upplever att studierna i VAL varit lättare eftersom man nu har erfarenhet av arbete i den verksamhet som man läser om. Det kanske också kan bero på ett förändrat synsätt, säger Ingrid, som innebär en medvetenhet om att man ständigt behöver lära nytt:

Alltså, jag tyckte att de var lättare nu än vad det var förut /.../ fördelarna är ju att du kan koppla det teoretiska till det praktiska. På en gång. Och att du liksom får praktiskt utföra den teorin du lär dig om. /.../ Det som är jobbigt med att studera är ju att man inte blir färdig, så tyckte jag att det var. Men nu känns det bara på ett annat sätt nu när jag jobbar samtidigt. Eller så är det för att mitt synsätt har förändrats helt. Du blir aldrig färdig. Det spelar ingen roll om du har din examen. Det blir aldrig färdigt, för det kommer nytt och du måste tänka om och. Så att det kanske är mitt förändrade tankesätt istället.

Upplägget av studierna, som varit på distans och halvfart, har uppskattats. Det som särskilt lyfts fram är att lärarna har varit mycket bra och att kurserna har varit anpassade efter den erfarenhet och verksamhet de studerande har med sig. Upplägget i kurserna med studiegrupper som gav möjlighet att vara delaktig och kunna diskutera med andra har varit positivt. Man har också uppskattat distansstudier som har fungerat bra, bättre än förväntat, inspelade föreläsningar samt en tydlig struktur i kursupplägget. Petra får ge ord åt dessa mycket positiva studenter:

Jättetrevligt, jättebra, bra studiegrupp där alla tog sitt ansvar. Väldigt bra föreläsare.

I det enda fall, och endast vid ett av lärosätena, där samläsning skett med andra lärarkategorier inom kurser i den utbildningsvetenskapliga kärnan nämner ett par personer att de upplevt att det förskolepedagogiska perspektivet riskerar att inte blir tillräckligt belyst. Jenny är en av dem:

Ibland har man ju hamnat i diskussionsgrupper med de som går mot lärare på gymnasiet, så det har varit jättesvårt att diskutera, för man är som i två olika världar.

För några har studierna inneburit att man läst en eller flera kurser inom det förskolepedagogiska ämnesområdet vid något annat VAL-lärosäte än där man antogs i VAL. Detta har inte inneburit några problem utan man har fått den hjälp man eventuellt behövt så att allt har fungerat smidigt. Det som lyfts fram som lite krångligt är i detta sammanhang att lärosätena använder olika referenssystem för det akademiska skrivandet och att man använder olika lärplattformar. Detta har dock inte varit så besvärande utan inneburit att man lärt sig mer, säger Ingrid:

Det tycker jag inte spelar någon roll. /.../Många tycker att canvas är svårt eller? Jag tycker inte det alltså. Jag tycker att alla system har ju sina fördelar och nackdelar, men jag tycker det har fungerat bra. Sedan använder de ju olika referenssystem så att man får ju lära sig mer på det hela. Det är inget inget dåligt, liksom?

Kurserna man läst har gett nödvändig kunskap för att mot slutet kunna skriva det examensarbete som lyfts fram av flera som särskilt viktigt, även om detta också har upplevts som utmanande. Susanne beskriver hur arbetet med examensarbetet ledde till att hon kunde binda ihop hela utbildningen när hon fick välja ett för henne angeläget område att skriva om:

Examensarbetet blev som grädde, alltså grädde på hela. Hela utbildningen kände jag att jag kunde binda ihop och då kunde jag ju också använda det som jag gick in i, ett område om värdegrund som ligger väldigt varmt om hjärtat. Där kunde jag då gå in i det och grotta ner mig i det så att det kändes väldigt bra att göra det. Så jag tycker inte man ska ha en förskolläraryxamen om man inte har gjort ett examensarbete. Det tycker jag inte.

Det finns stor enighet om att ett examensarbete absolut ska ingå i utbildningen. Många har upplevt det självständiga arbetet som mycket lärorikt och också roligt. Man fick möjlighet att välja att skriva ett självständigt arbete omfattande 7,5 hp eller 15 hp. Flera av dem, bland andra Tove, har angett att det varit viktigt att välja 15 hp för att inte stänga dörrar för framtida studier:

Men jag kände nog någonstans att nej, men ska man skriva ett examensarbete, då vill jag skriva det på 15 så kände jag ska det vara. Och det ångrar jag inte heller. Det var väldigt roligt också, faktiskt ja. /.../ och det är väl också för en framtida så.

Positivt att studera och arbeta samtidigt

För att studera i VAL är kravet att man också ska vara verksam som förskollärare. Även om studierna i VAL har upplevts som mycket positiva och givande har de varit mycket tidskrävande och inneburit en tung arbetsbelastning. Den tid man haft att disponera för sina studier varierar beroende på hur mycket man arbetat och vilka villkor som i övrigt gällt på arbetsplatsen. Också privata förhållanden som ekonomi, familj etc spelar naturligtvis in. Under studierna i VAL har man haft lite olika förutsättningar och fått olika stöd av sin arbetsgivare. Några har fått ett mycket generöst bemötande med viss ledighet med lön och litteraturen betald under utbildningstiden. Andra har kunnat få ledigt vid behov även om de inte fått lön under den tiden. Men det finns flera som inte fått något stöd alls från sin arbetsgivare och där det till och med varit svårt att få ledigt för att delta i kursens föreläsningar, vilket i ett fall lett till avbrott i studierna. Många har arbetat heltid under studierna men några har kunnat gå ner i tjänst till 70–80 %, med eller utan ersättning från arbetsgivaren. Jenny beskriver hur hennes egen situation varit bra men att det inte varit så för alla:

Det är tufft eftersom man hela tiden går och tänker på pluggandet. Men det är ju ett val man har gjort. Jag har ju valt att jobba 80 %. Jag hade ju kunnat gå ner och jobba 50 % också. /.../ för mig har det varit så att när jag kände att det varit för mycket, då har jag tagit en studiedag till och det har jag ju kunnat. Det har jag ju pratat med min chef om också som sagt, "bara lägg in i HR så löser vi det". Men sen vet jag en kollega. Hon hoppade ju av för att det inte funkade. Hon kunde inte ta ledigt. Det funkade inte ekonomiskt alls för henne.

Trots att det varit arbetsamt är dock samtliga överväldigande positiva till möjligheten att under studietiden vara kvar i den verksamhet som studierna handlar om. När man dagligen är i den verksamhet som man läser om, finns många möjligheter till större djup och förståelse eftersom man direkt ser det man läser om i praktiken. Detta har lett till många nya insikter och aha-upplevelser för den som studerar men också för kollegerna på arbetsplatsen, säger Elsa:

Fördelar? Absolut, jag kan ju liksom ta med mig allt från kursen till arbetskollegor och ha samtal och de kan komma in med liksom och man kan öva samtidigt i praktiken det som man håller på att läsa. Och det är ju bra vad det än är för kurs, så ser du ju allting i praktiken. Har det varit matematik, så ser du ju bara matematik. Har det varit språk så ser du bara språk, musik så är allting musik alltså. Det blir så tydligt.

Uppgifterna i kurserna har varit kopplade till praktiken och kunnat omsättas och användas direkt i det vardagliga arbetet. Detta har både underlättat och berikat studierna. Det har också inneburit en annan roll på arbetsplatsen, där man ser saker i verksamheten som man inte tidigare sett och som man vill lyfta fram, ifrågasätta och diskutera. Den som läser en förskolläraryt utbildning utan erfarenhet av arbete i förskolan har inte fördelen av att veta hur det är i verkligheten, säger Ingrid:

Jag tänker på de som är helt nya i utbildningen och som har en bild av hur det är i förskolan som inte alls stämmer med hur det verkligen är. Medans jag som varit på jobbet samtidigt som jag har pluggat ser saker mer, upptäcker saker mer. Man reflekterar mer och diskuterar mer med sig själv om saker och ting. Det blir mer levande.

Två personer har varit verksamma som förskollärare i förskoleklass under studietiden. För dem har studierna inte upplevts som lika positiva som för de som arbetat i förskolan. Förskoleklassens verksamhet skiljer sig från förskolans och befinner sig i ett mellanrum mellan förskola och skola. Det har därför kanske varit litet svårare att genomföra uppgifter i studierna som inte riktigt passat in i förskoleklassens verksamhet, säger Lena:

Jag har ju fått ställa frågan ganska många gånger: fungerar det att jag gör det i förskoleklass för jag är i förskoleklass? Men jag tycker att det går bra, jag tycker att det funkar bra.

En person hade också inställningen att utbildningen skulle ge redskap för det arbete som hon just nu hade i förskoleklass och upplevde därför att kurserna inte gett henne det som hon behövde i den verksamhet hon var nu. Hon efterlyste också mer praktiska uppgifter och mindre teori, något som de allra flesta andra hade motsatt uppfattning om. Det är ju det praktiska man redan kan, säger Petra och då behöver man mer teoretiska kunskaper:

Det praktiska kan vi ju... det är det teoretiska vi behöver.

Men de allra flesta stämmer in i det som Rut uttrycker när det gäller att studera och vara verksam i förskolan samtidigt:

Jag vet att det ger mig 1000 gånger mer att jobba samtidigt. Och det är så tror jag faktiskt med många utbildningar, att vara i det när man utbildar sig. Det måste ju vara det bästa. Det är ju verkligheten.

Kollegialt lärande och verksamhetsutveckling

Att studera och vara verksam på sin arbetsplats har också lett till kollegialt lärande, då fler blivit involverade i samtal och uppgifter, vilket lett till en utveckling av arbetssätten. Detta nämner flera personer. På en del arbetsplatser har man mycket systematisk utnyttjat möjlighet för kollegerna att bli delaktiga genom inslag vid personalmöten etc. Mona beskriver hur man på hennes arbetsplats tagit ett gemensamt beslut när hon skulle studera och att detta varit något man gjort tillsammans:

Vi (arbetsplatsen) har ju tagit beslutet tillsammans, att det här är någonting som vi gör tillsammans och att de har varit med på tåget hela tiden och hängt med i vad vi gör och att vi har kunnat ta till oss all ny forskning och allt nytt. Så att det har varit väldigt bra, det är inte bara jag som har läst utbildningen, som har lärt någonting, utan att vi faktiskt alla har lärt oss någonting, att vi kan sätta upp nya mål och utveckla vårt arbete tillsammans och bli bättre för det vill man ju. Man strävar ju alltid åt det hållet liksom. Så det känner väl jag är det som är allra mest positivt med alltihopa.

Studierna i VAL har också inneburit att den utökade kompetens som synliggjorts tagits i anspråk i verksamheten genom att de övriga i arbetslaget får ta del av nya tankar när den studerande delar med sig. I Lenas fall anser hennes chef att detta är fortbildning som sker inte bara för henne utan också för arbetsplatsen:

Kollegorna tycker att det är superbra att jag får min utbildning och de tar ju tacksamt emot alla tips och uppdateringar som kommer nu. För de har ju några år på nacken på sina utbildningar. Så de tycker att det är jättebra och vi är ju då åtta i vårt arbetslag, så vi är ju ganska många som man kan få feedback från också i utbildningen så det är jättebra. Och min chef han tycker att det är jättebra. Han ser det ju som fortbildning att jag gör det här och att jag gör det för min skull och för arbetsplatsen.

Validering eller studier – fördelar och nackdelar

De personer som intervjuats har läst kurser och de allra flesta har validerat delar av innehållet i en forskolläroinutbildning. I intervjun lyftes därför frågan om fördelar respektive nackdelar med validering kontra att läsa en kurs.

Möjligheten att genomföra validering har varit mycket uppskattad. Om man har de kunskaper som efterfrågas ger det en bra möjlighet att förkorta sin utbildning. Genom att arbeta med valideringsuppgifterna, skriva ner och tänka efter vad man kan och har lärt sig, ges möjlighet att få syn på sina egna kunskaper. Många har upplevt det som utmanande och roligt att få formulera sina kunskaper själva när de arbetat med sina valideringsuppgifter. Genom att läsa föreslagen litteratur, reflektera över sitt arbete och skriva en text sker en successiv fördjupning av kunskaperna. Därmed får man bekräftelse på sitt kunnande och det man lärt sig genom sin erfarenhet. Att läsa en kurs hade kanske inte medfört att man aktivt granskar sig själv och det arbete man gjort och sätter det i relation till de lärandemål som finns angivna i valideringsuppgifterna, menar Nora:

Jag tror inte att jag hade redovisat i kurser på samma sätt som jag gjorde i valideringen. Jag tror inte att jag hade gått tillbaka så och redovisat så specifikt som man fick göra. För det var väldigt ingående jag skrev /.../, jag tyckte man fick liksom leta tillbaka till /.../ och så fick man ta bit för bit hur man hade jobbat. Jag tror inte att jag hade gjort det om jag hade läst Språklig medvetenhet som kurs, jag tror inte att det hade blivit på samma sätt.

Man har inte enbart uttryckt fördelar med att validera utan tar också upp sådant som kan vara försvårande eller till och med en nackdel. Karin, som har upplevt valideringen som positiv, reflekterar över risken att hamna i att beskriva enbart ”görande” i en validering:

Fördelar att validera är ju så klart att jag får skriva ner och tänka efter, vad är det jag har lärt mig under alla dessa år /.../ Och framförallt också koppla ihop det jag har lärt mig till forskning, till litteratur, tänker jag, det är väl en fördel. Om jag ska prata nackdelar för valideringen, så är det nog att /.../ det man känner sig hemtam med i ett visst område, så ska man nog (ändå) tänka att jag kanske inte alltid är det, utan, jag ska nog ändå koppla ihop det mycket, mycket mer /.../ för man hamnar lätt i ett görande när man skriver /.../ För mig har det bara enbart inneburit positiva fördelar med just valideringen.

Valideringen är ett ensamarbete vilket också innebär att man ensam måste tolka uppgifterna och förstå kraven som ställs. Hanna uttrycker hur viktigt det varit att i studierna få diskutera med andra och inte bara, som i valideringen, var hänvisad till sitt eget tolkande:

Det är ju klivet och jag tänker att om jag hade validerat alla kurser, då hade jag inte fått med mig den kunskapen jag har fått med mig idag. /.../ Jag hade ju inte fått någon annan syn på saker. Jag hade inte diskuterat med någon. Jag hade inte fått flera olika människors syn utan då hade jag bara fått mitt eget tolkande av det jag läser. Inget annat.

Det har också nämnts att det kan vara svårt att veta vilken av all den litteratur som finns i litteraturanvisningarna som är viktigast att läsa. Det är dessutom helt upp till en själv att göra bedömningen av att de kunskaper man visat är tillräckliga, både till omfattning och djup.

I valideringen fördjupar man sig enbart på de delar av ett område som uppgiften fokuserar, medan andra delar inte tas upp, påpekar Lena. Det finns därför en risk att valideringen inte ger tillräckligt djup, eller i vissa fall bredd:

Tänker att i kursen känns det ju som att det blir bredare tänker jag och inte lika avsmalnat som det blir valideringen. För annars skulle ju valideringen vara extremt mycket mer omfattande än vad den är om man skulle gå in på alla saker som man liksom kan prata om i kursen, sen kanske man går in mer på djupet just i den delen.

En del av de som intervjuats har prövat att visa sina kunskaper i en eller flera valideringsuppgifter men inte lyckats och därmed fått läsa en kurs inom det området. Att läsa en kurs har inte upplevts som negativt utan man har insett att man inte hade de kunskaper som krävdes. Även om man vid arbetet med en valideringsuppgift upplevt att detta är något som man har goda kunskaper om, har man efter att ha misslyckats med valideringsuppgiften och därför läst en kurs inom motsvarande ämnesområde insett att de egna kunskaper som redovisats i valideringen inte var tillräckliga. Dessa handlade i Karins fall mer om hur det praktiska arbetet genomförs men inte hur detta kan förankras i litteratur och teori:

Däremot så kan jag känna att det ämnet där jag kände mig mera varm i kläderna det var estetiska ämnen la jag ner för lite tid på. För det var ju den jag inte klarade. Och det är ju nu när jag läser min egen validering i efterhand så förstår jag anledningen till det, för det var väldigt mycket görande, märker jag. Det är för lite forskning kopplat till den frågan helt enkelt. Så jag är inte förvånad när jag läser den i efterhand.

Att inte lyckas visa tillräcklig kunskap i en valideringsuppgift kan orsaka stress och ångest, menar Gun. Men när man väl genomfört den kurs man då behövde läsa har man trots allt ansett detta vara värdefullt och att kursen tillfört nya och nödvändiga kunskaper, som man tidigare trott sig ha men som valideringen visade att man inte hade:

Jag klarar ju alla uppgifterna och jag klarade ju inte matematiken, så jag har ju läst kursen. Men nu har jag klarat kursen. /.../ Så det känns jättebra och jag är ändå jättetacksam att jag inte klarade själva arbetet (valideringen) för att det jag har lärt mig på kursen hade jag inte kunnat. Jag hade inte den kunskapen då så jag har ju annan syn på själva matematiken nu. Så jag är ändå, trots stressen och ångesten som jag fick av det, ändå tacksam över att ha klarat det.

För flera har det faktiskt setts som en fördel att få läsa kurser. För Jenny har det inneburit att hon inser hur mycket hon lärt sig genom att inte vara begränsad till enbart de egna ramar hon tidigare haft. Att kurserna skulle kunna ge mer kunskaper än validering, reflekterar hon också över:

När jag tittar lite grann i backspeglarna så kan jag väl se, åh, vad glad jag är att jag fick göra estetikkursen. För där har jag lärt mig så mycket. Jag har gått utanför alla mina ramar som jag har. Och där kände man väl, hur mycket skulle jag inte ha lärt mig om jag faktiskt hade gjort kurs på allt.

Ingrid gör en jämförelse med hur hon läst och förstått litteratur i valideringen och hur hon när hon sedan gått kursen fått en helt annan inblick och nya kunskaper:

...för vissa av de här litteraturerna som vi hade i valideringen har ju återkommit sedan i kursen, men jag har förstått den på ett helt annat sätt än när jag satt och läste den själv. I och med föreläsningar och grupparbete och så vidare. /.../ Jag fick ju en helt annan inblick alltså, ett helt nytt arbetssätt. Jag fick alltså något som jag inte hade.

Att läsa en kurs har inneburit en tydlig struktur att arbeta efter vilket underlättat. Kursens litteratur och föreläsningar har varit gemensamt för alla och man har arbetat med uppgifter successivt under kursens gång. Tillgången till lärare och studiekamrater när man läser en kurs har upplevts som en stor fördel för lärandet. I kurserna har de studerande också getts möjlighet att i studiegrupper lyfta fram och diskutera sina olika erfarenheter, vilket upplevts som mycket berikande. Så här säger Tove:

Att där (i valideringen) handlade det ju om att söka lite kunskap eller kunskap mer själv på ett annat sätt. En kurs där får du ju kunskapen berättad för dig. Det här ska du läsa. Så här gör vi...vi diskuterar detta liksom /.../ klart valideringen blir ju ett ensamarbete. I kurserna har du alltid någon studiekamrat som du kan diskutera med på ett annat sätt och det är man ju också van vid från våra verksamheter i förskolan, att alltid ha kollegor och reflektera med och liksom diskutera, så att valideringen blir ju ett ensamarbete på det sättet. Sen är det tacksamt om man (under valideringsarbetet) samtidigt då kan ha kollegor till exempel som jag hade som jag kunde diskutera med. Ja, men jag har skrivit så här, kan man tänka så här liksom? Det är ju väldigt värdefullt i en validering, men det blir mer ensamt. Det blir det.

I kurserna har man också fått stöttning och kunnat peppa varandra i lärandet. I valideringen har man endast sin egen tolkning men i en kurs får man inblick i hur man kan tänka och fundera på olika sätt, inte minst utifrån de förutsättningar som råder på andra arbetsplatser än ens egen, menar Elsa:

Man upplever på så många olika sätt. Och /.../ jag tycker att man kan få väldigt mycket stöttning och peppning (av studiekamrater) och även just diskutera och det kan ge rätt mycket, få veta hur de andra har på sitt (arbete), det blir liksom att man lyfter sina verksamheter så då får man ju också en liten inblick i hur det fungerar på andra ställen.

De kurser man läst har varit mycket uppskattade av de allra flesta oavsett om detta gäller de kurser som alla har läst inom det utbildningsvetenskapliga ämnesområdet eller de individuella kurser som man läst inom det förskolepedagogiska ämnesområdet. I intervjun ställdes frågan om man bedömde det som möjligt att validera samtliga mål som ingår i en förskolläraexamen och därmed inte läsa

några kurser alls. Detta sågs inte som möjligt. Även om man redan tycker sig kunna allt praktiskt behöver man i många fall den teoretiska fördjupningen. Kurserna man läst har bedömts som nödvändiga för att kunna utföra sitt arbete professionellt. Här togs också frågan om rättssäkerhet och legitimitet upp. Det som kan vara möjligt att validera handlar i så fall om innehållet i verksamheten, menar Petra, medan det som hör till den utbildningsvetenskapliga kärnan är helt nödvändigt. Också examensarbetet anses nödvändigt:

Nej jag tror att alla de här kunskaperna om lek, natur och så det kan man, men det här med juridiken, likabehandlingsplaner och sånt ... nej lite kurser behöver man allt. Man behöver mer kött på benen. /.../ Examensarbete ska man också ha.

Om man skulle ge ett råd till personer som erbjuds validering är det att inte validera om man känner sig osäker på sin kunskap, säger många av de intervjuade liksom Ann. Då är det bättre att läsa en kurs som ger andra möjligheter till lärande:

Känner man sig osäker inom ett område ska man inte validera /.../ utan gå kursen, för att gå en kurs ger mycket, du får studiekamrater, en professionell lärare, du får ett helt annat stöd. Ett självständigt arbete är en personlig utveckling (och därför viktigt), och det ger mycket /.../ för då fördjupas mina kunskaper också.

Konsekvenser

VAL har lett till personlig utveckling

VAL-utbildningen har lett till personlig utveckling vilket många vittnar om. Att ha genomfört utbildningen har lett till större självförtroende och man känner sig både stolt, duktig och glad över att ha klarat av studierna. Detta innebär en större trygghet såväl på det personliga planet som det yrkesmässiga. Gun beskriver det som att ta körkort:

Alltså, jag är ju jättetacksam för att jag har kunnat få ta del av den (utbildningen) för att jag var ju väldigt... så här jag vill bli förskollärare, men jag vill inte läsa hela utbildningen. /.../ En dröm som är alltså, jag vet inte, det är som att ta körkortet.

Studierna har lett till en mer reflekterande hållning och ett mer kritiskt förhållningssätt också i vardagen. För en del har utmaningen att genomföra en högskoleutbildning varit särskilt stor eftersom man har egna erfarenheter av skolvårigheter från sin tidigare skoltid. Andra har tidigare känt sig mindre värda eftersom de inte kunnat antas i reguljär förskolläraryt utbildning på grund av att de saknat behörighet för akademiska studier. Många beskriver att de känner stor tacksamhet över att ha fått denna möjlighet genom VAL och att det har stärkt deras självbild genom att de nu fått bekräftat sin kompetens. Jenny beskriver hur hon nu känner att hon skulle kunna utbilda sig vidare, något som hon före VAL trodde att hon inte skulle klara av:

Jag har funderat länge på att utbilda mig till äventyrspedagog. Jag har bromsat lite, för jag har varit livrädd för att hoppa på någon utbildning via högskolan för, jag har tänkt, det här kan jag inte. Jag klarar inte det för jag har så svårt för att läsa och skriva och det kommer inte att gå har jag tänkt. Men nu känner jag att det kan jag då visst!

Många har upplevt glädjen i att lära sig och större kunskaper har också gjort att arbetet upplevs som roligare. Ingrid beskriver hur hon nu ser saker som hon inte tidigare sett och att hon i rollen som förskollärare nu tydligare inser den viktiga roll för barnens utveckling som hon har:

Mycket roligare alltså. Det har alltid varit kul så att men det har blivit roligt på ett annat sätt, samtidigt som jag tyckte att i början när jag började plugga så tyckte jag att det var lite jobbigt. Jag tyckte att jag såg saker som jag inte gillade i verksamheten som jag tidigare inte har sett för jag har inte vetat om det. /.../ men det var mer så här att

man fick upp ögonen. /.../ Och det är ju något som har växt fram under hela utbildningen så här, att det är vi som skapar barnen, de är ju inte färdiga utan vi behöver hela tiden tänka kring vårt eget förhållningssätt, vårt egna ordval och så har jag lärt mig att det man uppmärksammar får man alltid mer av och det handlar både om positivt och negativt.

Efter VAL - professionell förskollärare!

Att ha genomfört utbildningen och erhållit en lärarlegitimation har för de allra flesta lett till att man blivit anställd som förskollärare och fått högre lön. Så har det dock inte blivit för alla som nu har blivit klara med sin examen. I de fall där det är skolledningen som uppmanat till att ansöka till VAL har alla dock fått tjänst som förskollärare. Oavsett om man fått en tjänst som förskollärare eller inte har utbildningen lett till en mer professionell syn på sitt arbete. Sådant man tidigare tog för självklart har utvecklats till en mer kritisk blick i yrkessituationen, säger Karin:

...men att man kan föra ett samtal som inte handlar om vad jag tycker, utan det här är det som står, det är så här vi ska jobba utifrån /.../ I förskolan är det väldigt mycket eget tyckande istället för att prata ut(ifrån) ett konkret styrdokument, vilket är oerhört viktigt att man gör.

Man ser nu på sitt uppdrag med andra ögon och ser behov av reflektion och diskussion för att nå samsyn i utvecklandet av verksamheten. Nora menar också att man genom studierna nu har en plattform att utgå ifrån när man vill ta upp saker i arbetslaget:

Jag tror att jag vill diskutera mer fram så att man har en samsyn. Jag tycker en samsyn är viktigt för att det ska funka /.../ det går inte utan. Vi hade en diskussion bara på vår sista reflektion och jag sa, nu vill jag ta upp det här. Hur ser vi på det här? Jag kanske inte hade tänkt riktigt så annars att det är viktigt att vi har diskuterat saker och ting innan vi genomför en plan.

Utbildningen har gett ett yrkesspråk som delas med andra förskollärare, vilket också gör dem mer jämbördiga och stärkta i sin roll och också lett till större trygghet i yrkesrollen, säger Jenny:

Jag känner mig mer trygg i det jag skriver och det jag kopplar till. /.../ Jag skriver på ett annat sätt än vad jag har skrivit tidigare. Jag använder andra ord när jag skriver och det har jag fått av utbildningen på alla sätt och vis. Det är mer professionellt.

Detta har ofta lett till att de fått en annan position på sin arbetsplats och andra arbetsuppgifter och också ett större intresse för att medverka till arbetsplatsutveckling. De har, genom att ha en förskollärlärligitimation, fått större legitimitet, både gentemot arbetsgivare, kolleger och föräldrar. Rut beskriver hur hon fått en lite mer framskjuten plats i arbetslaget:

Jo, jag har fått lite uppdrag från chefen och tar lite på personalmöten och planterar in lite granna frågor som man ska lyfta och tänka på för att medvetengöra. Jag tror många gånger handlar det om det att man är liksom inte riktigt medveten om vad man gör, hur man gör det.

Att ha en förskollärlärligitimation ger större trygghet och säkerhet i anställningen, men ger också större valmöjligheter om man vill byta arbetsplats. Med både legitimation och lång erfarenhet kan man ställa andra krav när det gäller kvaliteten i verksamheten och få gehör för sina tankar och idéer, säger Ann:

Med legitimation är karriärmöjligheterna så mycket större /.../ man har större valmöjligheter. Jag har känt att jag måste ta ett större pedagogiskt ansvar och är nu arbetsledare och verksamhetsutvecklare. Men man ska aldrig jobba gratis. Det är viktigt att man känner att ens arbete blir bekräftat. Och jag känner också givetvis att

har jag en förskollärlägitimation, som är ett ganska starkt verktyg, så kan jag ju också säga: ni vill att jag ska göra det här och det här. Ok, säger jag, då vill jag ha det här och det är – och det accepterar arbetsgivaren.

Det öppnar också vägar för nya karriärmöjligheter och vidare studier. Man kan t ex våga ansöka om en tjänst som rektor, handledare för förskollärestudenter eller drömma om att starta sin egen förskola. För den som blivit rektor fortsätter nu utbildningen med rektorsutbildning. För den som blivit handledare för förskollärestudenter kommer sannolikt också kravet på handledarutbildning. En förskollärexamen ger också möjligheter till vidareutbildning för att exempelvis bli specialpedagog som någon drömmer om. Rut beskriver hur nu avlagd förskollärexamen ger tankar på andra och nya möjligheter framöver:

Det är ju också möjligheter. Jag funderar liksom på om jag ska läsa vidare. Jag funderar också så här typ att ja, men jag kanske skulle kunna välja liksom andra vägar, kanske förskoleklass i framtiden eller öppna förskolan på kanske en dagcentral. Det liksom öppnar ju när man är förskollärare så öppnar det ju ändå lite när man söker jobb. Alltså det är lite enklare. Och sen har man ju fått mer lön än man hade innan.

Nya arbetsuppgifter och ett utökat ansvar kan också kännas ensamt och utmanande på arbetsplatsen även om man blivit mycket tryggare i sin yrkesroll. Från att tidigare ha varit en del i ett arbetslag där förskolläraren haft ansvaret för undervisningen även om man arbetat tillsammans, till att nu vara den som ansvarar själv kan upplevas som ett stort steg, som Rut beskriver. Detta tydliggör faktiskt att den roll man haft tidigare inte motsvarat ansvaret i en förskolläroll även om man tidigare själv bedömt det så.

Jag känner mig mycket tryggare /.../ Ja alltså innan så var vi ju ett arbetslag där jag hade en förskollärare med mig och så. Nu är jag ensam förskollärare och så har jag 25 barn. Så att det är ju stor skillnad för att jag känner ju ändå ett jättestort ansvar nu hela tiden för allting, så jag känner mig lite mer stressad än innan faktiskt. För att innan hade ju ändå någon att vila mig på. Jag kände ju alltså lika mycket ansvar innan, men då var vi liksom två som kunde bära det, men nu är jag ju själv. Men man gör ju sakerna tillsammans såklart.

Att se med andra ögon

I slutet av intervjun lyftes frågan om hur de ser på sina kunskaper nu efter avslutad, eller delvis avslutad, utbildning. Samtliga av de intervjuade betonar att det skett ett mycket stort lärande och att de fått mer, djupare och ny kunskap. Detta har gjort att de nu ser, och förstår, andra saker än de gjorde före utbildningen, även om de tidigare trott sig kunna det mesta. Tove uttrycker detta så här:

Man har ju lärt sig oerhört mycket på vägen så att kunskaperna har ju ökat något oerhört. Alltså man trodde innan att man kunde allt. Nej, man har ju lärt sig oerhört mycket. Oerhört mycket faktiskt och man ser det med andra ögon som sagt alltså. Ja man tänker nog annorlunda också när man reflekterar hela tiden i arbetslaget.

Man har också insett att en förskollärare har mer kunskap än en barnskötare, vilket flera personer, liksom Petra, inte hade ansett före VAL-studierna:

...jag tyckte att förskollärare bara var ett snäpp bättre än barnskötare...det ångrar jag djupt idag. /.../ När du får mer kunskap får du ju ett annat sätt att agera och vara...får ett annat sätt att tänka.

Här framkommer även att man fått en större helhetssyn på förskolan och förskolans verksamhet liksom att man har fått upp ögonen för utvecklingsbehov. Även för Hanna, som före VAL inte såg

behovet av att utbilda sig utan ansåg sig kunna lika mycket som en förskollärare, har VAL-utbildningen lett till fördjupad reflektion:

Jag tänker också att de där orden som var innan (att man inte behövde läsa för man kunde ju redan allt) är också ett försvar. På något vis. Man vill inte läsa vidare, man behöver inte veta. Om det är rädslan för att läsa eller vad det nu kan vara. Jag vet inte jag. För jag kunde också tänka, jag kan. Men idag har jag en helt annan (syn). Man vänder ut och in på saker och ting och funderar ...

För Ann har utbildningen medfört en önskan att utveckla undervisningen så att också de barn som inte följer ”mallen” ska få sina behov tillgodosedda:

Med den utbildningen jag har gått igenom så tänker jag kanske mer utifrån hur viktigt det är att se hur barn som inte följer ”mallen” ska känna att det finns en verksamhet för dem också, där de kan få trivas och framför allt utvecklas och undervisas. Det är viktigt att hitta andra former, undervisningsformer. De kunskaper man fått skapar en form av trygghet. Jag känner mig stolt att vi har möjlighet och att vi kan göra skillnad.

Även om man gjort ett bra arbete tidigare har VAL-utbildningen lett till nya kunskaper och en djupare förståelse för yrkets innebörd. Med en mer jämbördig yrkesroll kan man också våga ge uttryck för sina tankar och idéer, menar Jenny:

Även om jag kunde göra arbetet tidigare så kan jag det ännu bättre nu och har en djupare förståelse för varför jag gör det jag gör. Nu när jag pratar med kollegerna /.../ kan jag själv komma och säga /.../, nej jag tänker så här. Så det är väl skillnaden.

Också det ansvar man känner i sitt arbete har förändrats när man har mer kunskaper, säger Elsa:

Alltså, jag har ju mycket mer kunskaper i dagens läge än vad jag hade då definitivt. /.../ Jag känner mer ansvar över det jag gör och förmedlar (mer) än vad jag gjorde förr.

Sammanfattning

En kvalitativ uppföljning görs i kapitlet baserad på kvalitativa intervjuer med 18 personer som genomfört en eller två valideringar i sina VAL-studier. De har alla varit yrkesverksamma under 8–29 år och var mellan 33 och 60 år. Hälften av dessa personer hade inga tidigare akademiska studier när de ansökte till VAL. Av de intervjuade personerna har 13 genomfört en behörighetsvalidering och 16 har valt att också genomföra en tillgodoräknandevalidering.

Att man har uppfattat möjligheten att ansöka till och studera i VAL som en stor förmån som gjort det möjligt att studera, vilket man tidigare av olika skäl inte kunnat göra, framgår med all tydlighet i intervjuerna. Det blev nu möjligt även för den som inte tidigare kunnat antas till högskolestudier att få sin reella kompetens prövad för behörighet att antas. Att kunna fortsätta att arbeta under tiden som man studerar och kunna vara kvar hemma med familjen har framhållits som en mycket viktig anledning till att ansöka till VAL, liksom att studierna bedrivits på halvfart och distans. Även om man tidigare har tyckt sig göra samma arbete, och ha i stort sett samma kunskaper, som en förskollärare har det med ny skollag och läroplan blivit allt mer tydligt att man behöver ha en legitimation som förskollärare. Flera av intervjupersonerna har blivit uppmuntrade av sina arbetsgivare att söka till VAL men det finns också personer som ansökt till VAL på eget initiativ. De flesta visste inte så mycket om vad studierna skulle innebära mer än att det var en förkortad utbildning som skulle leda till förskollärexamen och legitimation. Att bli antagen till VAL och kunna utbilda sig under gynnsamma villkor sågs som en fantastisk möjlighet.

Kunskap om vad validering skulle innebära saknades för de allra flesta. Många trodde att det bara innebar att man fick utbildningen förkortad eftersom man hade lång arbetslivserfarenhet i förskolan. Några av de intervjuade gav uttryck för att valideringen syftade till att kontrollera om kunskaper fanns. Det var först när man fått information och läst valideringsunderlaget som man fick en bild av vad valideringen skulle innebära. För många kändes det överväldigande och stort att sätta igång med arbetet, medan det för andra kändes utmanande och stimulerande. Man kunde välja vilka uppgifter man ville genomföra i valideringen och det varierade hur man valt att göra, från de som valde att genomföra alla uppgifter till att inte genomföra någon uppgift alls. Hur man valde att göra kunde bero på den tid man hade till förfogande och hur man såg på sina egna kunskaper inom de olika ämnesområden som valideringen omfattade. Några valde att hellre läsa en kurs. De uppgifter som valdes bort var t ex läs-, skriv- och matematikinläring eftersom man inte hade så mycket erfarenhet av att arbeta med detta i förskolan.

Arbetet med valideringen har varit mycket tidskrävande och ställt stora krav på självdisciplin, struktur och planering. Några har kunnat ta ledigt under arbetet men det var inte möjligt för alla. Man har uppskattat att det fanns litteraturanvisningar i valideringsunderlaget och har inte haft svårt att förstå uppgifterna som beskrivits som tydliga och bra. Också informationsträffar som erbjudits har uppskattats. Synpunkter på att man skulle vilja kunna göra om en underkänd uppgift har framförts, liksom att det vore bra att förtydliga att man kunde komplettera sina skriftliga uppgifter i det samtal som skedde under intervjun som ingick i bedömningen. Endast enstaka studenter har uttryckt önskemål om förändringar av valideringsprocessen, t ex möjlighet till muntliga uppgifter, mer tid eller mer praktiska uppgifter. Att inte sänka kraven vid bedömning lyftes också liksom att det var viktigt att uppgifterna ställde krav på teori eftersom det var just detta man inte redan kunde.

Att få möjlighet att göra en validering har uppfattats som mycket positivt och valideringen i sig har inneburit ett lärande. Genom att sätta ord på sitt kunnande och koppla detta till läst litteratur och teorier inom området har ett stort lärande skett. Annat man lärt sig är att söka litteratur, hantera källor, utveckla ett kritiskt förhållningssätt, skriv- och studieteknik m.m. Man har också utvecklat sitt ordförråd och fått ett mer professionellt språk. Några personer beskriver hur deras arbete med valideringen har bidragit till kollegialt lärande på arbetsplatsen.

Hur mycket man studerat i VAL har berott på hur väl man lyckats i valideringen men också på om man haft tidigare studier som kunnat tillgodoräknas. Flera har avlagt förskollärarexamen efter relativt kort studietid, medan det för andra har inneburit en längre studieplan som sträckt sig över som högst fyra år, vilket innebär att studierna fortfarande pågår. Samtliga har läst kurser inom den utbildningsvetenskapliga kärnan men många har också läst kurser inom det förskolepedagogiska ämnesområdet. I princip alla har uppgett att studierna varit mycket lärorika och roliga men också krävande. Man har betonat att alla kurser man läst har gett mycket viktig och aktuell kunskap. Även om man misslyckats med en valideringsuppgift och därför varit tvungen att läsa en kurs har detta ansetts värdefullt och tillfört kunskaper man tidigare trott sig ha men inte haft. För de som tidigare saknat erfarenhet av akademiska studier var det särskilt i början utmanande. För andra som redan hade långa akademiska utbildningar har man upplevt VAL-studierna som lättare eftersom man nu har erfarenhet inom det område man studerar. Upplägget av studierna har uppskattats. Här lyfter man särskilt fram att lärarna har varit mycket bra, att kurserna varit anpassade efter de studerandes erfarenhet och möjligheten att möta andra studerande samt arbete i studiegrupper. Distansstudier, inspelade föreläsningar och en tydlig struktur i kursupplägget lyfts också fram som positivt. Att man läst kurser vid olika lärosäten har inte inneburit några större problem. Trots att det har upplevts som arbetsamt att studera och arbeta samtidigt är dock samtliga överväldigande positiva till att vara i den verksamhet som man utbildas inom. Detta har gett både större djup och förståelse och också lett till verksamhetsutveckling på arbetsplatsen.

VAL-studierna har lett till personlig utveckling och många beskriver att de känner stor tacksamhet över att ha fått denna möjlighet som också stärkt deras självförtroende. Studierna har lett till större

trygghet, både på det personliga och yrkesmässiga planet, och lett till en mer professionell syn på sitt arbete. Flera uttrycker också att det lett till tankar om att fortsätta att studera. Andra beskriver hur deras roll på arbetsplatsen förändrats och att de nu fått större legitimitet, gentemot arbetsgivare, kolleger och föräldrar. Flera, men inte alla, som avlagt examen och erhållit legitimation, har fått en anställning som förskollärare, som också inneburit högre lön.

Möjligheten att genomföra validering har varit mycket uppskattad men man tar också upp sådant som kan vara en nackdel med att validera. Det finns en risk att valideringen inte ger tillräckligt djup, eller bredd. Att läsa en kurs ger andra möjligheter till lärande, anser många. Trots att man är mycket positiv till möjligheten att validera sitt kunnande ger man rådet till de som står inför ett sådant arbete att inte genomföra validering om man är tveksam till sina kunskaper, utan då hellre välja att läsa en kurs.

Ingen av de intervjuade anser att man skulle kunna validera allt i en förskollärarytbildning. De kurser man läst inom den utbildningsvetenskapliga kärnan har varit helt nödvändiga för att kunna utföra sitt arbete professionellt. Också examensarbetet har framhållits som viktigt och mycket lärorikt. Synen på de egna kunskaper man uppfattat att man hade före VAL-studierna har förändrats, och det lärande som skett gör att man efter VAL ser och förstår andra saker än man gjorde innan, vilket också innefattar en större insikt när det gäller en förskollärares kunskaper och ansvar.

Kvantitativ uppföljning av förskolläraryrkesutbildning för studenter med yrkeserfarenhet i VAL 2021–2023

I denna uppföljning av validering och studier inom förkortad förskolläraryrkesutbildning i VAL, för personer som varit yrkesverksamma i förskolan under minst 8 år (SFS 2011:689), kompletteras resultaten från den kvalitativa studien som redovisats i föregående kapitel, med kvantitativa uppgifter. I detta kapitel redovisas sex terminers resultat av validering och studier gällande samtliga studenter antagna till den förkortade förskolläraryrkesutbildningen inom VAL (VAL FÖ) 2021–2023.

För att kunna antas till VAL mot en förkortad förskolläraryrkesexamen (VAL FÖ) enligt förordning SFS 2011: 689 ska studenten ha möjlighet att nå en examen som kan vara behörighetsgivande för förskolläraryrkeslegitimation inom ramen för studier om högst 120 hp inom VAL. De ska också ha över åtta års erfarenhet av att ha medverkat i undervisning inom förskolan. De studenter som uppfyller dessa krav har kommit i fråga för validering av de kunskaper de skaffat sig utifrån sin långa arbetslivserfarenhet. Validering har erbjudits för att kunna antas till utbildningen, en *behörighetsvalidering* (BV), om de sökande saknat tidigare akademiska studier om 30 hp och/eller för att eventuellt kunna få tillgodoräkna sig delar av utbildningen inom det förskolepedagogiska ämnesområdet, en *tillgodoräknandevalidering* (TGV).

För att få en bild av de studenter som sökt till den förkortade förskolläraryrkesutbildningen i VAL (VAL FÖ) 2021–2023 har vi valt att i detta kapitel redovisa kvantitativa uppgifter rörande antagning, validering, studier, avbrott och examen för denna grupp av verksamma förskollärare. Fokus i rapporten är validering och denna studentgrupp har erbjudits, och därvid mestadels genomgått, en eller två valideringar, en validering för behörighet och/eller en validering för tillgodoräknande.

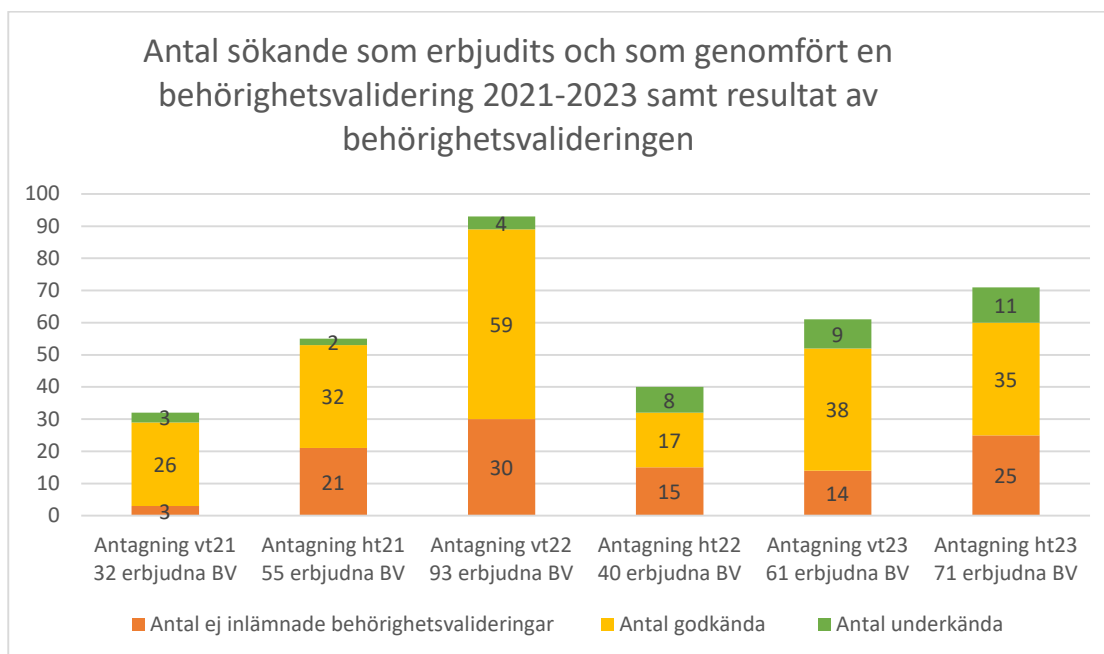
Metod och genomförande

De uppgifter som redovisas i detta kapitel är i huvudsak hämtade från den särskilda VAL-databas som upprättats för utbildningen och som administreras av Umeå universitet i sin roll som nationell samordnare för regeringsuppdraget. Därutöver har lärosätena på vår förfrågan bidragit med kompletterande uppgifter. Endast uppgifter som finns inlagda i VAL-databasen eller hos de enskilda VAL-lärosätena senast den 2024-09-15 har kommit i fråga för redovisning i denna rapport.

I VAL-databasen dokumenteras dock inte vilka sökande, respektive studenter, som genomgått validering. Dessa uppgifter har därför hämtats från den dokumentation som finns hos de personer som VAL:s nationella ledningsgrupp gett i uppgift att ansvara för valideringsarbetet. En del av den dokumentation som använts är de uppföljningar som gjorts efter varje genomförd validering 2021–2023. Totalt finns sex rapporter om genomförda behörighetsvalideringar och ytterligare sex rapporter om genomförda tillgodoräknandevalideringar. Dessa rapporter följer upp valideringarna när det gäller valideringens upplägg, genomförande och resultat.

Validering för behörighet att antas till VAL

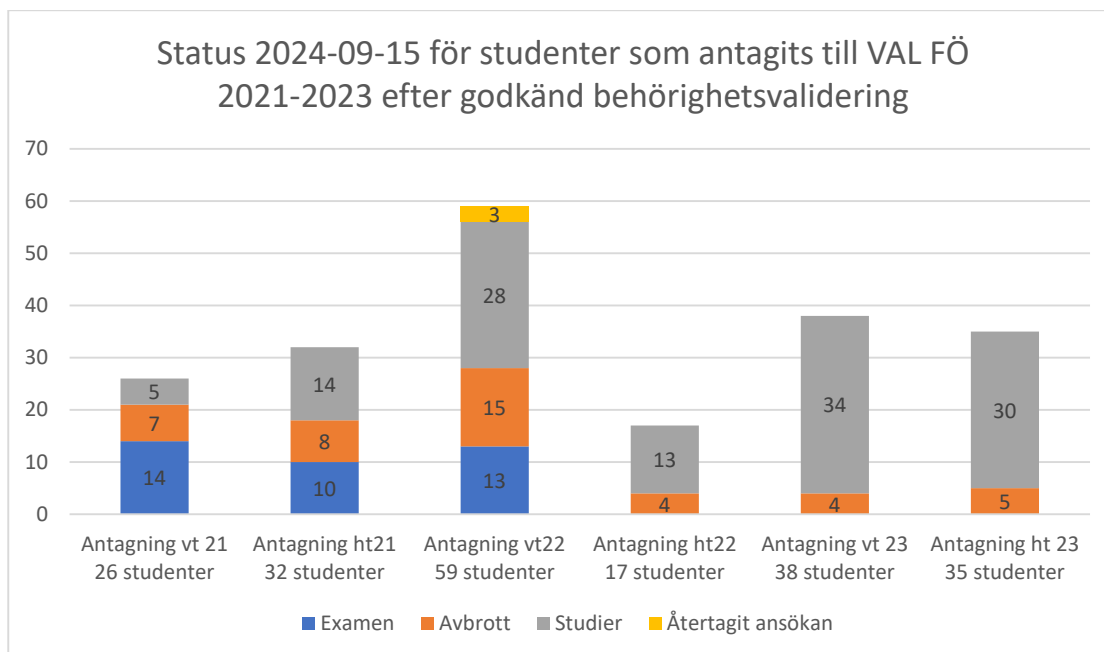
En behörighetsvalidering (BV) har inför antagningen till VAL FÖ 2021–2023 erbjudits de sökande som inte uppfyller kravet på 30 hp akademiska studier. Behörighetsvalideringen erbjuds sökande i samband med ansökningstillfället, dvs under terminen före antagningsterminen. Diagram 1 nedan visar antalet sökande till VAL FÖ 2021–2023 som erbjudits behörighetsvalidering. Det visar också hur många som genomfört en behörighetsvalidering för att kunna antas samt resultatet av denna.

Diagram 1: Antal sökande som erbjudits och som genomfört en behörighetsvalidering 2021–2023 samt resultat av behörighetsvalideringen

Diagram 1 visar för de sex antagningsomgångarna 2021–2023 antalet sökande till den förkortade förskolläraryrket i VAL (VAL FÖ) som inte uppfyller kravet om tidigare akademiska studier om minst 30 hp. För att göra det möjligt att kunna anta dessa personer erbjöds de att genomföra en behörighetsvalidering. Totalt har 352 personer erbjudits att göra behörighetsvalideringen och fått ett valideringsunderlag att arbeta med. Av dessa har totalt 108 sökande, drygt 30 %, avstått från möjligheten genom att inte lämna in några uppgifter och därmed inte kunnat komma i fråga för antagning. Antalet sökande som erbjudits en behörighetsvalidering har varierat något under terminerna. Som lägst genomfördes 25 behörighetsvalideringar ht 22, medan det vt 22 genomfördes hela 63 behörighetsvalideringar. Av diagrammet framgår att under de tre första antagningsterminerna har mindre än 10 % av de som genomfört behörighetsvalideringen inte visat tillräckligt kunnande i valideringen för att kunna antas till den förkortade förskolläraryrket. Under de tre senare terminerna har däremot antalet underkända valideringar ökat något och utgjort ca 20–30 % av genomförda behörighetsvalideringar. Detta avspeglar troligen de förutsättningar som gällde vid de olika antagningstillfällena. Under de första terminerna var det möjligt att bli godkänd med villkoret att man efter antagning inte skulle erbjudas fortsatt validering för tillgodoräknande utan i stället erhålla en studieplan omfattande 120 hp. Vid bedömningen togs därmed hänsyn till att den erfarenhetsbaserade kompetensen tillsammans med studierna om 120 hp skulle innebära att man hade förutsättningar att nå en förskolläraryrketsexamen. Därefter togs villkoret att inte erbjuda tillgodoräknandevalidering bort, vilket kan ha haft som effekt att större krav ställdes på behörighetsvalideringen och därmed att procentuellt färre blev godkända.

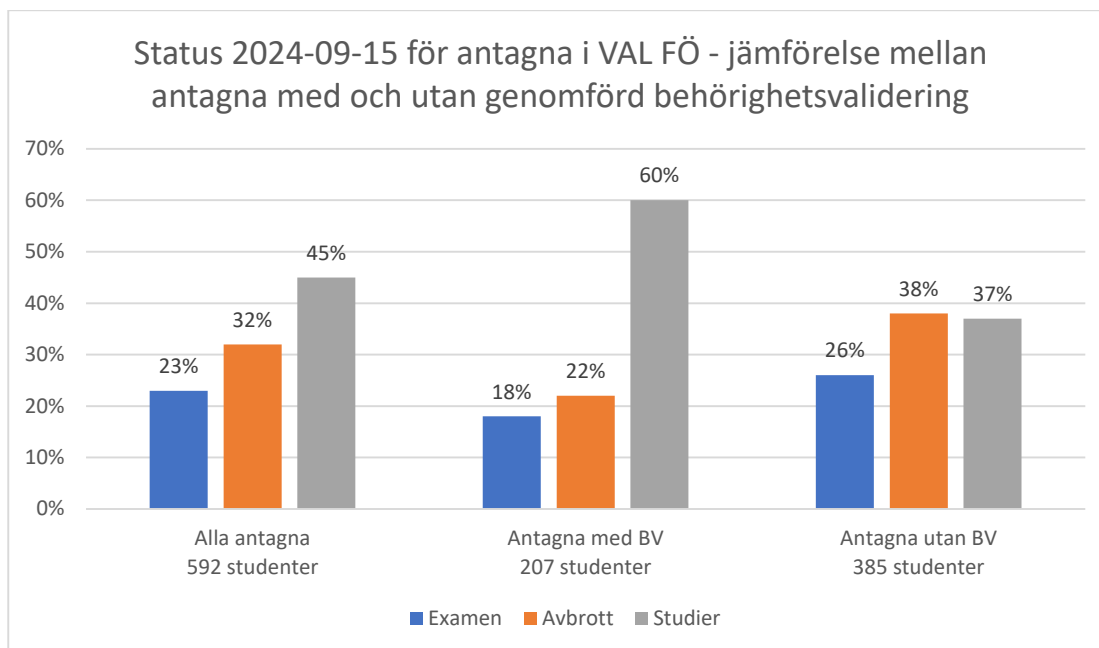
Behörighetsvalideringen avsåg att kunna bedöma studenters förutsättningar att klara akademiska studier och en förkortad förskolläraryrketutbildning. Av särskilt intresse kan därför vara att följa upp de studenter som antagits till utbildningen utan tillräckliga akademiska studier, men däremot med godkänd behörighetsvalidering. I diagram 2 nedan framgår status för dessa studenter den 15 september 2024. Uppgifterna i denna tabell har hämtats i den nationella VAL-databasen.

Diagram 2: Status 2024-09-15 för studenter som antagits till VAL FÖ 2021–2023 efter godkänd behörighetsvalidering

Studenter som antagits till VAL FÖ efter godkänd behörighetsvalidering saknar huvudsakligen tidigare akademiska studier och i den studieplan som erbjuds vid antagningen finns studier inom det utbildningsvetenskapliga ämnesområdet om 30 hp, ett examensarbete om 7,5–15 hp och ett ytterligare erbjudande om validering för tillgodoräknande inom examen. Väljer studenten att inte genomföra ytterligare validering, eller endast delar av denna, måste kurser inom det förskolepedagogiska ämnesområdet om högst 90 hp, inklusive ett examensarbete, läsas. Detta innebär att de studenter som då behöver utnyttja det mesta av VAL:s kompletteringsstudier (120 hp) och får en utbildningslängd om 4 år därmed inte hunnit bli klara 2024-09-15 utan fortfarande befinner sig i studier. Av diagrammet framgår också att ca 25–30 % har avbrutit studierna efter två år trots att man lagt ned arbete på att genomföra en behörighetsvalidering som blivit godkänd. Av diagrammet framgår också att ca 20 % av dessa studenter nått examen efter ca två-tre års studier. För gruppen som antagits vt 21 har ca 35 % nått examen.

Det är också av stort intresse att jämföra denna grupp, dvs de som antagits efter godkänd behörighetsvalidering, med den grupp som antagits utan behörighetsvalidering, dvs som har tidigare akademiska studier om minst 30 hp med sig vid ansökningstillfället. Detta kan säga något om hur VAL-studierna genomförs och om det finns eventuella skillnader mellan dessa båda grupper som skulle kunna bero på de olika förutsättningarna. Det kan också säga något om hur väl behörighetsvalideringen lyckats med att bedöma studenternas förutsättningar att nå en förskolläraexamen inom ramen för 120 hp. I diagram 3 nedan redovisas procentuellt dessa båda grupper i jämförelse med det totala antalet antagna studenter avseende antal studenter som nått examen, avbrutit sina studier respektive fortfarande befinner sig i studier.

Diagram 3: Status 2024-09-15 för antagna i VAL FÖ - jämförelse mellan antagna med och utan genomförd behörighetsvalidering

Diagrammet ger en samlad bild av hur det ser ut vid avstämmningstillfället 2024-09-15 och tar inte fasta på de enskilda antagningsomgångarna. De studenter som efter antagningen återtagit sin ansökan finns bland de studenter som gjort avbrott. Diagrammet visar som förväntat att de studenter som antagits utan behörighetsvalidering i något högre utsträckning når examen tidigare än studenter som genomfört en behörighetsvalidering. Detta skulle kunna bero på en större vana vid akademiska studier, tidigare studier som kunnat tillgodoräknas men också på goda resultat i genomförd tillgodoräknandevalidering och i VAL-studierna. Diagrammet visar emellertid också mycket tydligt att de studenter som genomfört en behörighetsvalidering i mindre utsträckning avbryter sina studier. Ca en femtedel av dessa studenter avbryter sin utbildning medan ca en tredjedel av de som antagits till VAL FÖ utan behörighetsvalidering avbryter sin utbildning.

Validering för tillgodoräknande i en förskollärarexamen inom VAL

Validering för tillgodoräknande (TGV) inom det förskolepedagogiska ämnesområdet erbjuds de som antas till VAL med minst åtta års erfarenhet från verksamhet i förskolan. Nedan görs en kvantitativ genomgång och jämförelse av de sex antagningsomgångar inom VAL 2021–2023 och som vänt sig till målgruppen ovan. Under 2021–2023 har i denna målgrupp totalt 592 personer antagits till VAL FÖ. Merparten av dessa har erbjudits en validering av sitt kunnande utifrån det erfarenhetsbaserade lärande som skett efter minst åtta års arbete i förskolan. Valideringen har under 2021 och vt 2022 erbjudits under den första terminen innan studenterna påbörjat sina studier. Därefter har valideringen erbjudits först efter en termins studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan för att ge större möjlighet att klara valideringsuppgifterna, eftersom studenterna då har fått kännedom om de krav som akademiska studier ställer. Till skillnad från behörighetsvalideringen, där alla uppgifter måste vara lösta och godkända för att hela valideringen ska anses uppfylla kraven för antagning till VAL, har studenten i tillgodoräknandevalideringen, TGV, möjlighet att själv bestämma hur många uppgifter i valideringsunderlaget man vill lösa eller om man väljer att avstå från att validera sitt kunnande.

Av diagram 4 nedan framgår, för de olika antagningsomgångarna, antal personer som antagits till VAL FÖ, antal personer som erbjudits validering samt hur många som valt att genomföra hela eller delar av valideringen resp. valt att inte genomföra valideringen. Studenter antagna ht 23 erbjuds och genomför tillgodoräknandevalideringen först ht 24 och därför finns 2024-09-15 inga uppgifter om tillgodoräknandevalideringen för denna antagningsomgång.

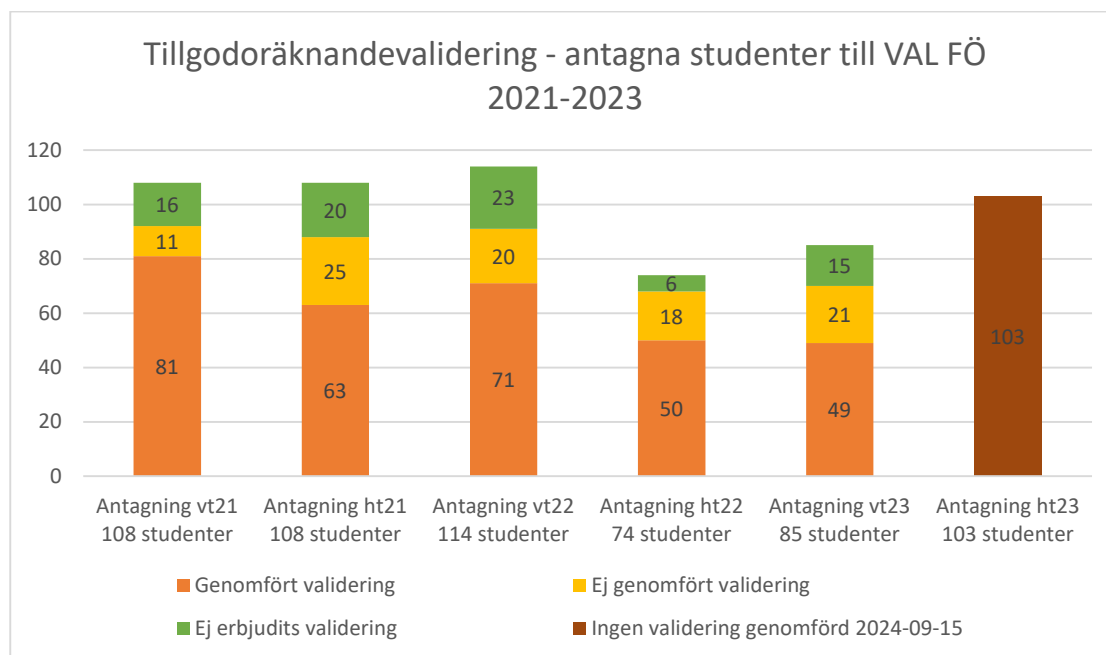

Diagram 4: Tillgodoräknandevalidering - antagna studenter till VAL FÖ 2021–2023

Som framgår av diagrammet har andelen som erbjudits validering i grova drag omfattat minst 80 % av en antagningsomgång. När det gäller hur många som genomfört den erbjudna valideringen utgör dessa ca 60 % av hela antagningsomgången. Anledningen till att man väljer att inte genomföra valideringen framgår inte av diagrammet men kan bero på att man helt enkelt tackat nej till erbjudandet. Det kan också vara så att man när man väl satt sig in i de uppgifter som valideringen omfattar väljer att inte genomföra denna och därför inte skickar in några valideringsuppgifter. Om man bortser från den första terminen (vt 21), då möjligheten att nå en förskollärarexamen genom en förkortad utbildning samt då validering i föreliggande form erbjöds första gången, har antalet som valt att inte genomföra den erbjudna valideringen grovt sett omfattat ca 25 % av alla de som erbjudits en tillgodoräknandevalidering i en antagningsomgång.

Av diagrammet framgår att ca 15–20 % av de studenter som antagits till VAL inte erbjudits vidare validering för tillgodoräknande. Att inte bli erbjuden validering har olika orsaker. Innan valideringsunderlaget skickas ut till studenterna har lärosätet prövat om tidigare studier kan tillgodoräknas vilket skulle kunna innebära att man inte behöver genomföra någon validering eller inte behöver genomföra alla uppgifter. En annan orsak kan vara att för de som godkänts på behörighetsvalideringen under 2021 fanns en rekommendation, baserat på resultatet av behörighetsvalideringen, om den sökande efter antagning skulle erbjudas tillgodoräknandevalideringen eller ej. Några få av de antagna har också valt att inte påbörja sina studier efter antagningen och därmed inte kommit i fråga för validering av förskolepedagogiskt ämnesområde.

Genomförande av validering för tillgodoräknande

Hur studenter som erbjuds att göra en validering för tillgodoräknande inom ramen för förskollärarexamen tar sig an valideringen samt utfallet av denna framgår av nedanstående diagram 5. Eftersom studenterna inte alltid genomför samtliga erbjudna uppgifter i tillgodoräknandevalideringen går det inte att redovisa om en student klarat valideringen eller ej. Därför kan inte antalet studenter som godkänts eller underkänts på valideringen i sin helhet redovisas, utan i stället redovisas antalet uppgifter totalt för hela studentgruppen.

Resultaten visar inte antagningsomgången till VAL utan i stället den termin då validering för tillgodoräknande genomförts. Under 2021 erbjöds denna direkt vid antagningsterminen men därefter har lärosätena valt att först erbjuda denna validering efter en termins studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Valideringsomgången kan därför omfatta studenter från olika antagningsomgångar, beroende på lärosätenas upplägg och möjligheter.

I nedanstående diagram skiftas alltså fokus från den enskilde studenten till att i stället fokusera på hur hela studentgruppen vid ett visst valideringstillfälle tagit sig an de erbjudna valideringsuppgifterna. Av diagrammet framgår också hur valideringsuppgifterna har bedömts. De studenter som erbjudits att genomföra validering men avstått helt från att lämna in en validering för bedömning ingår inte i denna sammanställning.

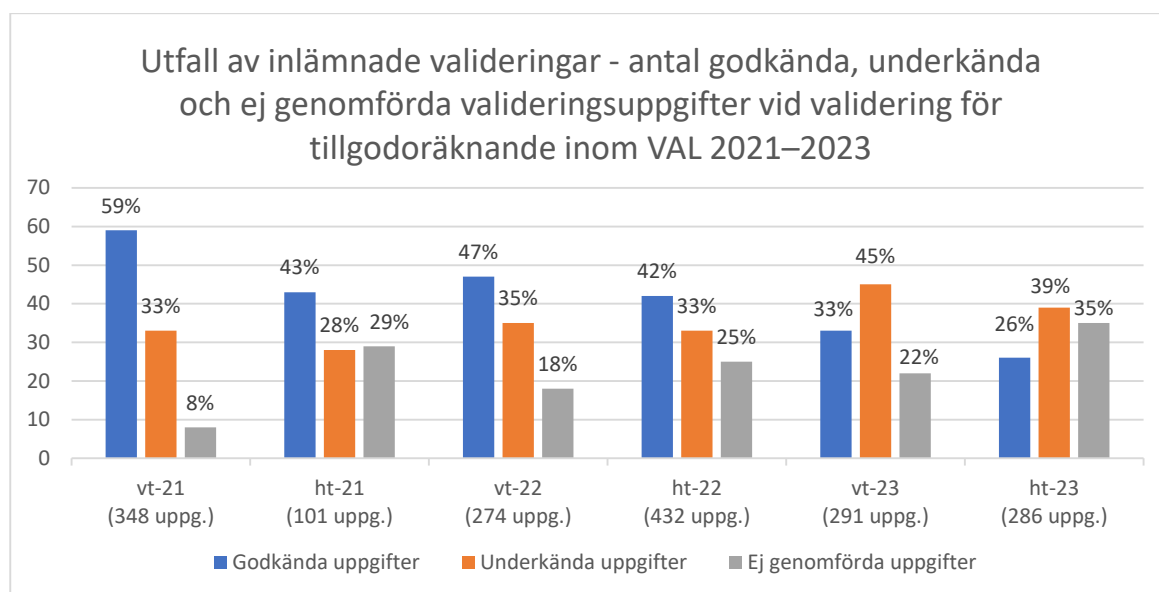

Diagram 5: Utfall av inlämnade valideringar - antal godkända, underkända och ej genomförda valideringsuppgifter vid validering för tillgodoräknande inom VAL 2021–2023.

Valideringsunderlaget innehåller åtta uppgifter inom det förskolepedagogiska ämnesområdet, och lärosätet gör en individuell bedömning av varje student som antagits till VAL. Utifrån tidigare studier, och i förekommande fall resultat på behörighetsvalideringen, erbjuds studenterna att pröva sitt kunnande inom det förskolepedagogiska området genom att genomföra ett visst antal av valideringsuppgifterna. Av diagrammet ovan framgår det totala antalet valideringsuppgifter som erbjuds den grupp studenter som genomfört validering för tillgodoräknande vid varje valideringstillfälle, samt hur många uppgifter i procent som bedömts som godkända, underkända eller som studentgruppen valt att inte genomföra.

Resultatet varierar mellan de olika tillfällena, men sett över alla sex valideringstillfällen framgår att 42 % av uppgifterna bedömts som godkända, 35 % av uppgifterna som underkända och 23 % av

uppgifterna har studentgruppen valt att inte genomföra. Jämför man de olika valideringsomgångarna är det uppenbart att under 2023 har antalet godkända uppgifter minskat och antalet underkända uppgifter samt antalet ej genomförda uppgifter ökat. De underkända och ej genomförda uppgifterna har omfattat ca 50 % fr.o.m. ht 21, men under 2023 utgör dessa ca 70 %. Den förändring i studieupplägget som genomfördes 2022 som innebar att studenter före valideringen läser en kurs vid lärosätet, verkar inte ha gett resultatet att man klarar valideringsuppgifterna med högre kvalitet. Kanske har man som student i stället insett att kravnivån är hög och därför inte genomför valideringsuppgiften.

Resultat av hur studenterna löst de enskilda valideringsuppgifterna

Genom att fokusera på tillgodoräknandevalideringens olika innehållsområden vill vi försöka utröna om det finns något mönster i studenternas resultat. Tabell 3 visar i procent det antal personer som avstått eller blivit underkända på de olika valideringsuppgifterna som erbjudits vid varje valideringsomgång. Därutöver anges nederst också ett medelvärde för varje innehållsområde (1–8) vid de olika valideringstillfällena 2021–2023.

De olika innehållsområdena är uppdelade i åtta uppgifter:

- 1 Styrdokument, omsorg och professionellt förhållningssätt
- 2 Undervisning och förutsättningar för lärande
- 3 Språk och kommunikation
- 4 Läs- och skrivinläring
- 5 Matematikinläring
- 6 Naturvetenskap eller teknik
- 7 Lek och skapande verksamhet
- 8 Hållbar utveckling, digital kompetens eller hälsa och välbefinnande

Tillgodoräknandevalideringen - andel underkända och ej genomförda uppgifter								
	Uppgift 1	Uppgift 2	Uppgift 3	Uppgift 4	Uppgift 5	Uppgift 6	Uppgift 7	Uppgift 8
Vt21	28 %	26 %	43 %	49 %	42 %	41 %	55 %	46 %
Ht21	23 %	40 %	36 %	71 %	64 %	64 %	66 %	66 %
Vt22	36 %	49 %	49 %	54 %	59 %	59 %	63 %	53 %
Ht22	60 %	44 %	54 %	56 %	60 %	69 %	64 %	50 %
Vt23	50 %	60 %	67 %	67 %	87 %	65 %	81 %	56 %
Ht23	51 %	51 %	88 %	85 %	94 %	88 %	83 %	62 %
Totalt 2021–23	41 %	45 %	56 %	64 %	68 %	64 %	69 %	56 %

Tabell 3: Resultat av tillgodoräknandevalideringen vt21-ht23 per uppgift i procent av andelen underkända och ej genomförda uppgifter.

Även om det ser olika ut vid de olika tillfällena och med stor spännvidd i antalet studenter som underkänts på eller avstått från att lösa uppgiften mellan de olika tillfällena, så kan man se ett mönster. Tydligt är att fler uppgifter underkäns eller inte besvaras av studenterna under 2023 än tidigare. Därmed sjunker också antalet som godkänts. Ett annat mönster är att mer än 50 % av studenterna

godkänts på innehållsområde 1 som prövar kunskap om styrdokument, omsorg och ett professionellt förhållningsätt liksom på område 2 som handlar om lärandet i förskolan. Uppgift 3, som handlar om språk och kommunikation, och uppgift 8 som ger studenterna möjlighet att själv välja innehåll rörande digital kompetens, hållbar utveckling eller hälsa, uppvisar ett något sämre resultat. Strax under hälften av studenterna godkänns inom dessa båda områden. De innehållsområden som visar sämst resultat bland studenterna är de mer specifika ämnen som många gånger fokuserar på att visa ämneskunskaper inom tidig läs- och skrivinläring (uppgift 4), tidig matematikinläring (uppgift 5), naturkunskap och teknik (uppgift 6) samt lek och estetik (uppgift 7). Här ligger antalet studenter som underkänns eller avstår från att lösa uppgiften på i genomsnitt ca 65–70 %.

Mellan de olika valideringsomgångarna finns det stora skillnader som inte syns när man redovisar ett medeltal över flera valideringsomgångar. Om vi tittar lite närmre på uppgifterna 4–7 har till exempel 83–94 % av uppgifterna inte lösts eller kunnat godkännas ht 2023. Under vt 2021 var spännvidden i stället 41–55 %. Jämför man med det samlade medeltalet för alla valideringsomgångarna blir spännvidden 64–69 %. På så vis framstår resultaten om man använder medeltal som mindre tydliga.

Studenter som godkänts på behörighetsvalideringen och antagits till VAL

Av ytterligare intresse kan vara att närmare granska hur tillgodoräknandevalideringen har utfallit för de studenter som godkänts på behörighetsvalideringen och därmed kunnat antas till VAL. Totalt 172 studenter från antagningsomgång vt 21-vt 23 omfattas i denna undersökning, då antagningsomgång ht 23 erbjuds validering först ht 24. 106 studenter (ca 60 %) har antagit erbjudande om validering för tillgodoräknande och studenterna väljer själva hur många valideringsuppgifter man vill besvara. Övriga 66 studenter (ca 40 %) har antingen inte erbjudits möjligheten att validera för tillgodoräknande eller avstått helt från denna möjlighet.

I diagram 6 nedan görs en sammanställning av hur valideringsuppgifterna i tillgodoräknandevalideringen vt 21-ht 23 totalt har utfallit för dels studenter som antagits till VAL FÖ efter att ha godkänts på en behörighetsvalidering, dels studenter som antagits till VAL FÖ och haft tidigare studier med sig om minst 30 hp och därför inte genomfört en behörighetsvalidering.

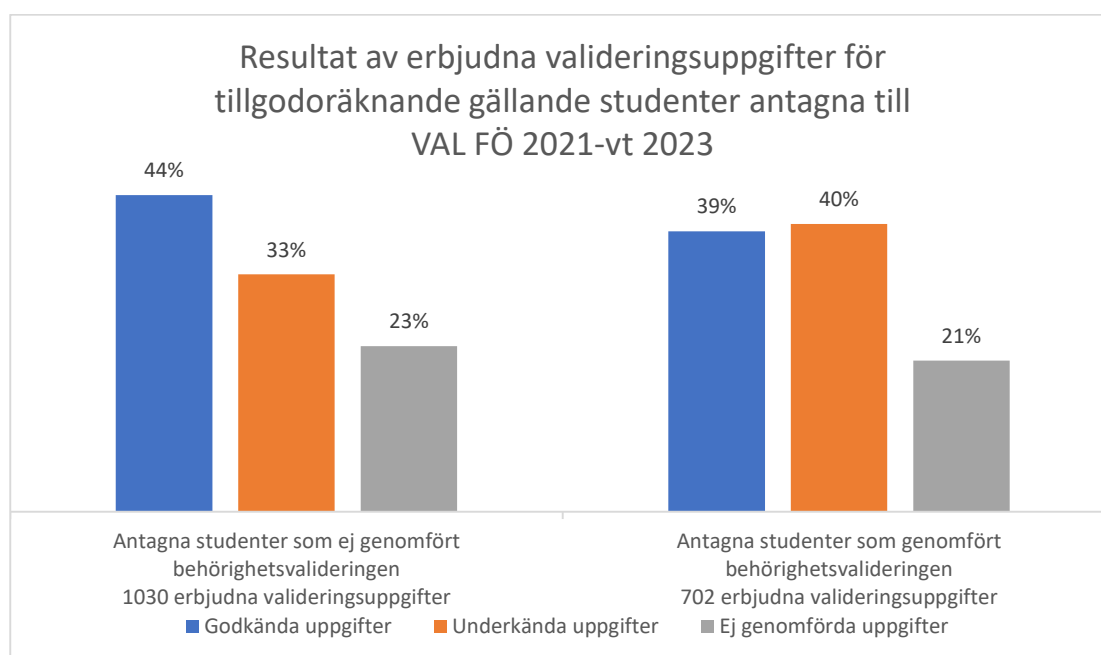

Diagram 6: Resultat av erbjudna valideringsuppgifter för tillgodoräknande för studenter antagna till VAL FÖ 2021-vt 2023

Diagram 6 visar att valideringsuppgifterna i högre utsträckning blivit underkända för de 106 studenter som saknar tidigare akademiska studier och därför har behövt genomföra en behörighetsvalidering för att kunna antas. Resultatet på individnivå för dessa 106 studenter visar att 17 studenter har godkänt resultat på alla erbjudna valideringsuppgifter (2–7 uppgifter). 33 studenter som har valt att inte svara på alla erbjudna uppgifter har godkänt resultat på alla de uppgifter som de genomfört. 26 studenter har underkänt resultat på samtliga de uppgifter de valt att genomföra. För dessa 26 studenter har alltså valideringsterminen inte gett något resultat som skulle kunna förkorta studietiden inom VAL, i stället har valideringen inneburit att förskollärexamen kan nås först en termin senare.

Genomströmning för studenter i VAL FÖ

Uppföljningen vill också ta fasta på och ge en bild av hur VAL-studierna fortskrider för hela gruppen studenter antagna till VAL FÖ, totalt 592 studenter, inklusive de som genomfört behörighetsvalidering och som redovisats i diagram 2. Av diagram 7 nedan framgår per antagningsomgång vilken status de antagna studenterna har 2024-09-15, dvs hur många som efter antagningen återtagit sin ansökan, som avbrutit sina studier, som nått examen respektive som fortfarande befinner sig i studier.

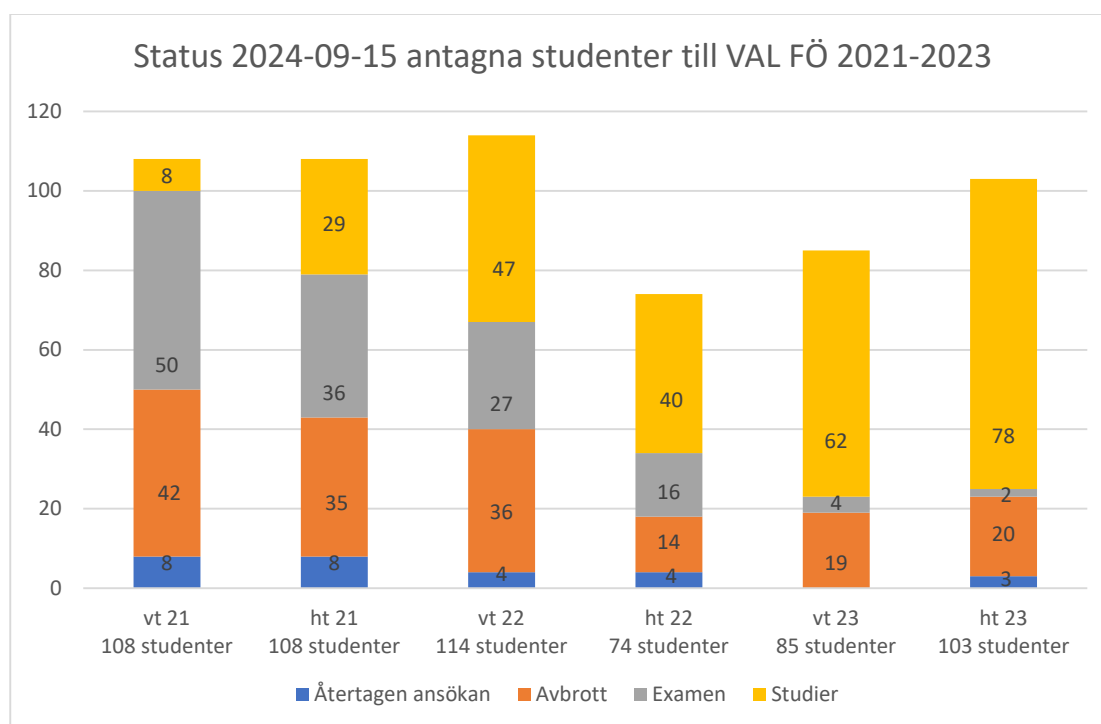

Diagram 7: Status 2024-09-15 antagna studenter till VAL FÖ 2021–2023

Utbildningen inom VAL är individuell beroende på vad man har med sig av tidigare studier och hur pass väl man lyckats med valideringen. Detta innebär att man blir klar med sina studier vid olika tillfällen. Förordningen (SFS 2011:689) anger hur studierna får erbjudas: ”Utbildning ska anordnas på minst kvartstid och får för en student pågå under högst fyra år.” För studenter som behöver studera maximalt antal högskolepoäng som är möjliga inom VAL (120 hp) måste studierna därför ske på minst halvtid. Halvtidsstudier är av den orsaken det som vanligen erbjuds av lärosätena.

Om inga tillgodoräknande gjorts utifrån tidigare studier och tillgodoräknandevalideringen inte genomförts eller helt underkänts skulle alla studenter läsa under 4 år på halvtid, och därmed skulle inga studenter ha nått examen 2024-09-15. Av diagrammet framgår emellertid att från de olika antagningsomgångarna har sammanlagt 135 studenter nått examen 2024-09-15. Detta innebär att

tillgodoräknanden av tidigare studier har kunnat göras och tillgodoräknandevalideringen har utfallit positivt för flera studenter, vilket framgår av tabell 5 och 6.

Avbrott i studierna

Av särskilt intresse kan vara att studera avbrotten inom VAL FÖ. Utbildningen om högst 120 hp är ju en unik möjlighet för verksamma personer i förskolan att nå en förskollärexamen samtidigt som man är verksam i förskolan. Det är inte helt enkelt att få en korrekt uppfattning om när avbrott i studierna görs. Detta kan ske vid ett tillfälle för studenterna genom inaktivitet i studierna och först långt senare i bästa fall meddelas lärosätet. Man kan förmoda att avbrotten registreras med en viss fördröjning. Vid avstämningsstillfället 2024-09-15 har uppgifterna hämtats från den nationella databasen, där lärosätena registrerar studentstatus. Av diagram 7 framgår hur många studenter i de olika antagningsomgångarna som avbrutit sina studier. Det är viktigt att notera att efter antagningen till VAL FÖ kan en termin ägnas åt den tillgodoräknandevalidering som erbjuds och som därför inte anses utgöra studier. Om dessa studenter valt att göra en tillgodoräknandevalidering eller ej redovisas inte.

Avbrotten kan naturligtvis ha olika förklaringar. Någon redovisning i VAL över avbrottsorsak finns inte dokumenterat. Intressant kan vara att jämföra med diagram 3 som särskiljer avbrott bland de studenter som antagits till VAL FÖ efter genomförd behörighetsvalidering respektive utan genomförd behörighetsvalidering. Den grupp som genomfört behörighetsvalidering avbryter sina studier i väsentligt lägre grad än den senare gruppen.

De studenter som avbryter sina studier har vi belyst ovan i samband med de studenter som antagits till VAL efter godkänd behörighetsvalidering (diagram 2 och 3). I nedanstående diagram 8 ges en samlad bild av när de som antagits till VAL FÖ 2021–2023, oavsett antagningsomgång, avbrutit sina studier fram till 2024-09-15. Totalt rör det sig om 151 studenter. Det framgår också hur många av dessa studenter som antagits efter en godkänd behörighetsvalidering respektive antagits utan behörighetsvalidering.

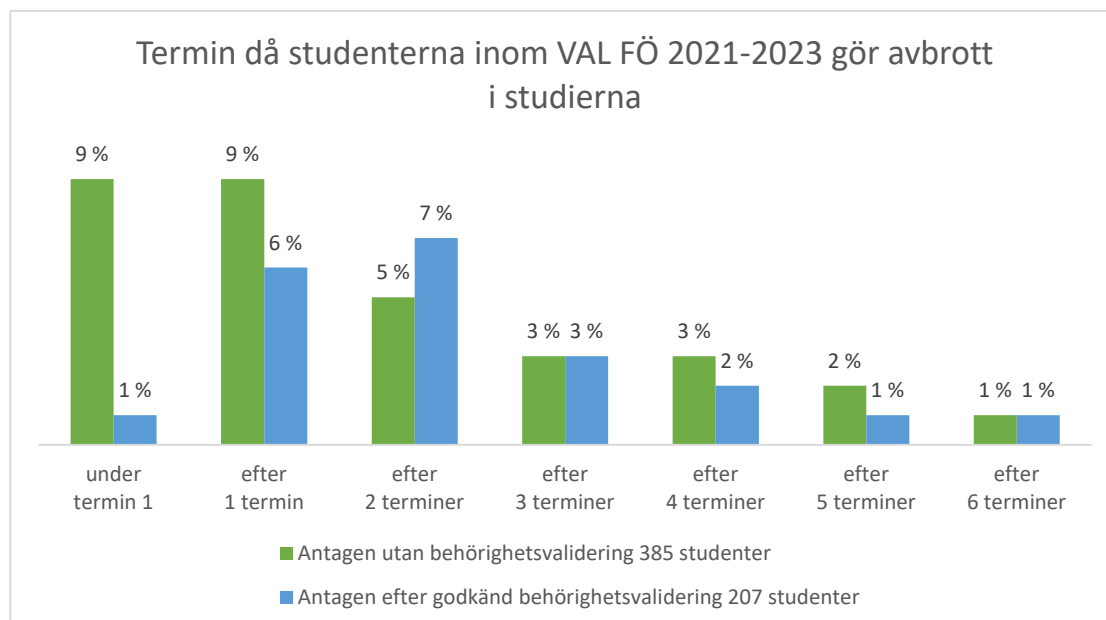

Diagram 8: Termin då studenterna inom VAL FÖ 2021–2023 gör avbrott i studierna.

Diagrammet visar efter hur många terminer inom VAL studenter har avbrutit sina studier vid avstämningsstillfället 2024-09-15. Flest avbrott görs i början av studierna, dvs efter termin 1 och 2,

men efter tre terminer blir avbrotten färre. Av de totalt 592 studenter som antagits till utbildningen har 166 studenter (ca 30 %) avbrutit sina studier fram till 2024-09-15. Av dessa 166 studenter har 43 antagits efter en godkänd behörighetsvalidering, dvs ca 25 % av det totala antalet som avbryter sina studier mot en förskollärarexamen i VAL. Detta kan man jämföra med att av alla som antas till VAL FÖ utgör de som antagits efter godkänd behörighetsvalidering ca 35 % av alla antagna och uppvisar således en mindre benägenhet att avbryta sina studier i VAL FÖ än gruppen som avbryter sina studier efter att ha antagits utan behörighetsvalidering (se också diagram 3).

Antal lästa poäng inom VAL för de studenter som tagit examen

Slutligen har vi från lärosätena inhämtat uppgifter om de studenter som antagits till VAL FÖ 2021–2023 och den 15 september 2024 nått en förskollärarexamen, för att få en bild av hur mycket studierna i VAL omfattar i dessa studenters examen. Att bli antagen till VAL innebär att man har möjlighet att nå examen genom att studera högst 120 hp. Antalet examina som utfärdats totalt vid samtliga sex lärosätena uppgår till 132 examina. I genomsnitt har dessa personer behövt läsa ca 46 hp inom VAL av de 120 hp som förordningen medger för att nå examen. Antalet lästa högskolepoäng inom VAL för de studenter som antagits efter genomgången behörighetsvalidering uppgår till ca 56 hp (38 studenter), medan det för personer utan genomgången behörighetsvalidering uppgår till ca 42 hp (94 studenter). Denna skillnad kan troligtvis förklaras av att den som genomfört behörighetsvalidering inte kunnat tillgodoräkna tidigare studier, annat än i enstaka fall, medan de som har tidigare relevanta studier kunnat göra detta i högre utsträckning. En ytterligare förklaring kan vara att personer med tidigare akademiska studier lyckats något bättre med valideringsuppgifterna. Den femtedel av alla antagna som senast 2024-09-15 avlagt en förskollärarexamen är inte en representativ grupp för VAL FÖ generellt eftersom denna grupp utgörs av personer där det krävs exceptionellt kort studietid, i snitt 46 hp, för att nå examen. Vid ett senare avstämningsstillfälle kommer den genomsnittliga studietiden sannolikt att vara betydligt längre.

Sammanfattning

I kapitlet ges en kvantitativ uppföljning av de sex antagningsomgångar 2021–2023 där validering erbjudits sökande till och studenter i den förkortade förskolläraryt utbildningen inom VAL, som riktar sig till personer yrkesverksamma i förskolan med minst åtta års erfarenhet därifrån. Såväl behörighetsvalideringen, som vänder sig till sökande som inte uppfyller det särskilda kravet om 30 hp akademiska studier, som tillgodoräknandevalideringen, vilken alla erbjuds efter antagning, har beskrivits utifrån särskilda aspekter.

När det gäller behörighetsvalideringen har fokus legat på antal sökande samt resultat av denna validering. Av de som sökt till VAL FÖ har 352 personer inte uppfyllt kriterierna för att kunna antas. Genom att erbjuda dessa personer en behörighetsvalidering för att få tillträde till utbildningen har emellertid 207 personer kunnat visa tillräcklig kompetens och därigenom antagits till utbildningen. Det visar sig att dessa studenter med genomförd behörighetsvalidering i mindre utsträckning avbryter sina VAL-studier jämfört med de som antagits utan behörighetsvalidering.

I tillgodoräknandevalideringen har fokuserats på hur studenterna hanterat erbjudandet om validering för tillgodoräknande och därmed hur studiegången i VAL sett ut. Det visar sig att ca 80 % av en antagningsomgång erbjuds denna validering, men endast ca 60 % av studenterna genomför hela eller delar av tillgodoräknandevalideringen. Vidare har också utfallet av denna validering följts upp på totalnivå liksom hur studentgruppen vid varje valideringstillfälle lyckats med de olika valideringsuppgifterna. Det visar sig att allt färre valideringsuppgifter blivit godkända under de senare valideringsomgångarna. Under ht 23 blev endast ca 23 % av uppgifterna godkända medan ca 60 % av uppgifterna godkändes vt 21. När det gäller valideringsområdena inom det förskolepedagogiska

ämnesområdet har studenterna störst svårigheter med de ämnes- och teoriinriktade uppgifterna som läs- och skrivinläring, matematikinläring, naturvetenskap och teknik samt estetiska uttrycksformer och lekens betydelse. Beträffande antalet godkända respektive underkända uppgifter visar det sig att studenter som antagits till VAL FÖ med tidigare akademiska studier i större utsträckning blir godkända på valideringsuppgifterna, än de som antagits efter genomförd behörighetsvalidering.

Ett annat fokus i den kvantitativa redovisningen har legat på de som avbrutit sina studier i VAL och när detta skett under studiegången. Det är svårt att få tillförlitliga siffror men tydligt är att flest avbrott sker i början av utbildningen. Ca 25 % av antagna studenter har avbrutit sina studier efter första terminen. Därefter sker fortsatta avbrott under hela studietiden men i mindre omfattning. Vid avstämningstillfället 2024-09-15 hade ca 40 % av de studenter som antogs vt 21 avbrutit sina studier, dvs efter sex terminers studier.

Avslutningsvis redovisas också hur många studenter som nått examen senast 2024-09-15 samt hur deras examen konstruerats vid lärosätena. 132 förskollärarexamina har utfärdats fram till 2024-09-15 och i medeltal behövde dessa studenter studera 46 hp inom VAL för att nå examen. Delar man upp denna studentgrupp på de som antagits med respektive utan genomgången behörighetsvalidering skiljer sig antalet högskolepoäng åt när det gäller VAL-studier, där de som har gjort behörighetsvalidering i snitt hade läst 14 hp mer än de som hade tidigare akademiska studier.

Diskussion

VAL och validering – en möjlighet för nya grupper

VAL FÖ har nått grupper som inte annars haft möjlighet att studera till förskollärare. Av statistiken framgår att 207 av de ca 350 personer som ansökt till VAL, men inte var behöriga för att antas, genom att genomföra och bli godkända på en behörighetsvalidering har kunnat antas i VAL. En del av dessa personer skulle inte kunna antas i reguljär förskolläraryt utbildning, utan att komplettera sina tidigare gymnasie studier, eftersom de saknar den grundläggande och särskilda behörighet som krävs.

I de intervjuer vi gjort har det funnits personer som sagt att de inte haft möjlighet att studera till förskollärare i reguljär utbildning av ekonomiska skäl. De har inte kunnat studera på heltid utan varit i behov av att kunna fortsätta att arbeta med bibehållen lön, samtidigt som de studerar. För dessa personer har VAL FÖ inneburit en möjlighet att vara kvar i hemorten och på sin arbetsplats, med lön, samtidigt som de kunnat studera på distans och halvfart. Flera har angett att de arbetat heltid under studierna. Andra har arbetat deltid i olika grad där det verkar vanligt att man arbetar ca 80%. Enligt lag (SFS 1974:981) har man som arbetstagar rätt till ledighet, utan lön, vid studier. Hur stor del av arbetstiden man tar ledigt kan ha att göra med hur man tror sig om att klara studierna och hur mycket tid man tror sig behöva lägga ner. Det kan också vara så att den ekonomiska situationen gör att man känner att man behöver arbeta heltid eller starkt begränsa den tid man tar ledigt.

Det fanns också några intervjupersoner som ansåg sig tvungna att utbilda sig för att kunna behålla sitt jobb, eller kunna söka nytt, eftersom arbetssituationen blivit mer osäker efter legitimationskravets införande. Bristen på formell utbildning blev mer utmanande för den enskilde, i synnerhet i samband med tankar om att höja kvaliteten i förskolan genom att i allt högre grad anställa förskollärare. Detta kunde säkert upplevas som särskilt hotfullt för den som inte var behörig att studera på högskolan och kanske inte heller tidigare sett det som något man ville eller kunde genomföra. Möjligheten som VAL erbjöd blev då en öppning till utbildning även om det fanns en rädsla för att inte klara av högskolestudier.

Av den kvantitativa uppföljningen framgår att fyra av fem personer, som först genomfört en behörighetsvalidering och därefter en tillgodoräknandevalidering, har kunnat förkorta sin utbildning ytterligare i olika omfattning. 38 personer som genomfört behörighetsvalidering har 2024-09-15 nått en förskolläraryt examen inom en mycket kort studietid, vilket innebär att de därutöver också lyckats väl i tillgodoräknandevalideringen och därmed inte behövt läsa 120 hp för att nå examen. Dessa personer har både kunnat antas i VAL och genomfört en kort utbildning tack vare möjligheten att validera både för behörighet och för tillgodoräknande. Ytterligare flera är kvar i studierna och förväntas avlägga examen senare. De allra flesta av de 18 som intervjuats ger uttryck för vilken unik och fantastisk möjlighet VAL och validering är. De ger också uttryck för hur detta stärkt deras självkänsla och öppnat nya vägar, som att kunna fortsätta att studera, söka annat arbete m.m.

Bland de motiv som anförs för värdet av validering finns tankar om att validering kan bidra till ökad inkludering, rörlighet, flexibilitet, ”empowerment” och anställningsbarhet (Andersson & Stenlund, 2012). Begreppet empowerment innebär att få sitt självförtroende stärkt och att tro på sin egen förmåga att själv ha makten över sitt eget liv. Säfström (2004) nämner också motiv som social rättvisa, lika tillgång till utbildning och att erbjuda grupper som står långt från högskoleutbildning möjlighet till högskolestudier. I en australisk studie som fokuserar validandens erfarenheter av validering och studier framkom att det som validanderna anser har gett dem mest i valideringen var att uppleva att de hade ett värde och att de kunnat bli universitetsstudenter, något som de inte trott tidigare (Houlbrook, 2012). Liknande erfarenheter har framgått i våra intervjuer där man talat om hur man inte trott sig kunna studera på högskola på grund av tidigare skolsvårigheter eller bristande tilltro till sin egen kompetens

men att valideringen och studierna lett till stärkt självförtroende och bekräftelse på den egna kompetensen. Detta har också för några inneburit att man nu kan tänka sig att studera vidare i högskolan något man absolut inte trott vara möjligt tidigare. Några beskriver hur de fått en annan roll på sin arbetsplats som gjort att de stärkts i tilltron till egen förmåga och i sin yrkesroll och att detta också gett möjlighet till byte av arbetsplats, en ny karriär m.m.

Ekonomiskt rationella aspekter på VAL-studier

Från ett mer ekonomiskt rationellt perspektiv betonas samhällets behov av kompetenser och samhällsekonomiska effekter av validering genom att ta tillvara "humankapitalet" m.m. (Säfström 2004). Inte bara för samhället utan också för individen finns ekonomiska vinster med validering som framkommer när de intervjuade framhåller att utbildningen är kort, att de kan vara kvar hemma och slipper studielån m.m. Arbetsgivaren har i flera fall initierat och uppmuntrat till studierna i VAL och gett vissa ekonomiska möjligheter för att underlätta studierna. Det råder brist på legitimerade förskollärare och den reguljära utbildningen fyller inte det behov som finns. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv ser flera arbetsgivare validering och studier som en god möjlighet att få behovet av legitimerade förskollärare tillgodosett medan personerna är kvar på sina arbetsplatser och att verksamheten inte påverkas negativ. Några av de intervjuade talar om arbetsgivare som mycket medvetet utnyttjat att någon i personalen studerar som en möjlighet till kompetensutveckling både för den som deltagit i VAL och för hela personalgruppen.

Jämfört med reguljär förskollärarytbildning, som kräver 210 hp, kan man i VAL nå en examen genom att studera som mest 120 hp. Detta innebär en förkortning på 90 hp eller ett och ett halvt års heltidsstudier, vilket innebär en samhällsekonomisk besparing. Lyckas man därtill ytterligare förkorta sin utbildning genom validering blir besparingen än större. De 132 som hittills, 2024-09-15, nått en förskollärexamen har endast i genomsnitt studerat 46 hp inom VAL, vilket innebär att kostnaden i just dessa fall är mindre än 40 % av den kostnad som det finns utrymme för i VAL. Om man skulle vilja jämföra detta med vad kostnaden skulle varit i ett reguljärt förskollärarytprogram har just dessa personer utnyttjat endast ca 20 % av de 210 hp som krävs. Vi vill dock betona att detta inte gäller generellt utan beror på att just dessa studenter, som nått examen fram till 2024-09-15, kunnat tillgodoräkna omfattande tidigare studier och/eller nått mycket goda resultat i valideringen. De åtta intervjuade studenter som nått examen uppvisar samma bild, vilket de också uttrycker i intervjuerna som en stor vinst med VAL-studierna, inte ekonomiskt i första hand, utan genom att studietiden varit kort.

Som framgår har VAL alltså mycket positiva samhällsekonomiska effekter på många sätt. Först och främst innebär det en möjlighet att ta tillvara det kunnande som utvecklats genom många års arbete i förskolan genom att ge möjlighet till validering. Detta innebär också en besparing i tid som gynnar både den enskilde och arbetsgivaren, liksom en besparing i utbildningskostnad för samhället. Dessutom behöver de studerande inte utnyttja möjligheten till studiestöd, vilket skulle innebära ytterligare kostnad för både den enskilde och samhället. I våra intervjuer har framkommit att man vid ansökan kände till att utbildningen skulle vara kort och att ens yrkeserfarenhet skulle tas tillvara. Möjligheten att ytterligare förkorta studietiden genom validering var däremot inte så känd.

Valideringen och studierna har också ett pris, inte minst när det gäller den stora arbetsinsats från den enskilde som har krävts. Många berättar hur deras privatliv fått stå tillbaka och att all tid fått läggas på VAL-studierna. Att detta skulle kunna leda till överansträngning eller andra negativa konsekvenser lyfts av någon, som då i stället valt att inte validera så mycket utan hellre läsa kurser. För många har det varit en arbetsgivare som aktivt uppmanat till att söka till VAL. Detta stöd har sedan fullföljts under studiernas gång. Att t ex kunna få ledigt vid behov eller nedsättning i tjänsten under studierna har varit ovärderligt för många. Ibland har arbetsgivaren bidragit ekonomiskt så att man fått ledigt utan löneavdrag och kostnaden för litteraturen betald. Men det finns också några som inte fått något stöd

alls. Under tiden som de arbetat med sina valideringar har merparten däremot inte fått nedsättning i tjänst eller annat stöd, eftersom detta inte utgjort regelrätta studier. Man kan fundera på om det inte skulle vara av intresse för arbetsgivaren att ge förutsättningar för de av sin personal som studerar att också lyckas i valideringen så att studietiden blir så kort som möjligt. Det är möjligt att det är formella skäl som ligger bakom detta men man kan ändå fundera över valideringens roll i studierna.

Av de intervjupersoner som avlagt examen och hela tiden haft starkt stöd från arbetsgivaren har alla fått en förskollärartjänst, medan de som sökt på eget bevåg, och inte heller fått något stöd under studierna, inte fått någon tjänst som förskollärare. De som fått en förskollärartjänst har också fått högre lön. Ett skäl till att några personer inte fått en förskollärartjänst efter avslutade studier skulle kunna vara att arbetsgivaren inte vill, eller kan, betala den högre lön som en anställning som förskollärare skulle medföra. Det kan bero på att det inte finns behov av en förskollärare på arbetsplatsen. Men det kan också vara så att den tjänst man har och har haft är som barnskötare.

Av intervjuerna har framgått att inte alla vid ansökan till VAL har haft en tjänst som inneburit ”mer kvalificerade arbetsuppgifter som närmar sig en förskollärares och har haft möjlighet att kunna utveckla kunskaper och kompetens som är relevanta för förskolläraryrket i sin yrkesverksamhet” (Promemoria U2019/03260/UH). När man ansökte till VAL uppfattade man nog att ens arbetsuppgifter var desamma som en förskollärares men efter validering och studier insåg man att förskollärares uppdrag och ansvar var större och mer komplext. Kanske har detta ett samband med hur man lyckats i valideringen. I validering behöver man kunna bedöma sin egen kompetens, dvs veta vad man kan (Andersson, 2017), och kanske är detta en av svårigheterna när man ska välja att genomföra valideringsuppgifter. En fjärdedel av de som antagits efter genomförd behörighetsvalidering har inte lyckats bli godkänd på någon uppgift alls i tillgodoräknandevalideringen. Detta innebär en kostnad både för lärosätet, i form av kostnader i samband med validering och övrig administration, och för den enskilde, i form av längre studietid. Men risken är att det också kan uppfattas som ett personligt misslyckande och ge försämrad studiemotivation, vilket visats i forskning (Pokorny & Whittaker, 2014). Detta skulle eventuellt kunna vara en anledning till att man avbryter sina studier. I VAL har man försökt utforma tjänstgöringsintygen över de åtta år man ska ha varit verksam så att det tydligt ska framgå att sökande har haft ”mer kvalificerade arbetsuppgifter som närmar sig en förskollärares”. Dessa tjänstgöringsintyg skulle kanske behöva vara ännu tydligare, så att de bättre överensstämmer med faktiska förhållanden och för att undvika både personligt misslyckande och förlängd studietid för den enskilde.

Också för lärosätena har valideringen ett pris i form av ökade administrativa kostnader samt kostnader i samband med valideringen. Kostnaderna för validering innefattar både samordning och ansvar, utveckling och framtagning av valideringsunderlag, genomförande av kartläggning, bedömning och den dokumentation som krävs i detta sammanhang samt uppföljning och kvalitetsarbete. Dessa kostnader har bedömts som nödvändiga för att upprätthålla en hög kvalitet i arbetet med validering. Även om studenterna misslyckas med sin validering är kostnaderna desamma och det innebär att det går åt mer studietid för att nå examen. Det innebär också svårigheter för lärosätena att planera för kurser etc. då man inte vet på förhand hur validering utfaller och vilka behov som därvid finns för den enskilde studenten. De lärosäten som samverkar inom VAL samarbetar för att möjliggöra så stor flexibilitet som möjligt när det gäller att erbjuda kurser. Eftersom studieuppläggen är olika för varje studerande ställer detta krav på att alla kurser finns tillgängliga i stort sett alltid. Detta kan inte varje lärosäte garantera och därför har man byggt upp ett system där man vid behov kan läsa kurser på ett annat lärosäte än där man antagits.

När man bedömer värdet av validering ur ett samhällsekonomiskt perspektiv måste man ta med alla kostnader som finns i samband med validering för alla inblandade - den enskilde, arbetsgivaren, lärosätet och samhället.

Avbrott i VAL-studier

Av de personer som antagits i VAL FÖ och påbörjat sina studier har ungefär en tredjedel avbrutit sina studier. Detta skiljer sig inte nämnvärt från de uppföljningar som UKÄ gör av reguljär utbildning, där examensfrekvensen på förskolläroprogrammen ligger runt 70 % (UKÄ 2023). Det kan ändå förefalla som en stor andel, särskilt i ljuset av att de som intervjuats har haft en mycket positiv uppfattning om den möjlighet de fått att studera en förkortad utbildning i VAL och också varit mycket nöjda med studiernas uppläggning. Att de intervjuade studenterna är så positiva kan naturligtvis ha att göra med att de alla lyckats väl i både validering och studier.

Den person som avbrutit sina studier i intervjustudien, men senare ansökt på nytt efter att ha bytt arbetsplats, har angett som skäl att hon inte fått något stöd alls från sin arbetsgivare. Även om studierna skett på distans har det ibland varit nödvändigt att delta i gemensamma studietillfällen via nätet. Detta visade sig omöjligt eftersom arbetstiden inte kunde organiseras så att detta gick att genomföra. Hon hade sökt utbildningen på egen hand och hörde alltså inte till de som blivit uppmanade att ansöka av sin arbetsgivare. Så kan det naturligtvis vara för flera.

Av intervjuerna framgår också att validering och studier i VAL inneburit mycket arbete och detta kan också vara en orsak till att flera inte orkat fortsätta, särskilt om man som många har arbetat heltid och i många fall haft egna barn och familj att också ta hänsyn till. I intervjuerna framkom att många hade en bild av att när man väl blev antagen till VAL skulle utbildningen bli lätt och inte heller ta så lång tid. Om man då fick en studieplan som omfattade 120 hp, vilket innebär fyra års halvtidsstudier, skulle detta också kunna vara ett skäl till att avbryta studierna. En så lång studieplan beror troligtvis på att man misslyckats med flera valideringsuppgifter vilket i sig kan vara nedbrytande. I stället för att visa sitt kunnande blir resultatet att det kunnande man trott sig ha, och har, inte har ansetts vara tillräckligt. Detta innebär att resultatet av valideringen i stället för att leda till ökat självförtroende kan bli det motsatta, vilket kan medföra lägre motivation för fortsatta studier med avbrott som följd.

Om vi tittar på antagningsomgångarna vt 21, ht 21 och vt 22, har totalt 35–40 % avbrutit studierna fram till avstämningsdatumet 2024-09-15. För antagningsomgångarna därefter är avbrottsfrekvensen lägre. Eftersom vi vet att de flesta som gör avbrott i sina studier gör detta under eller efter de två första terminerna kan det ha att göra med den förändring som gjordes när tillgodoräknandevalideringen flyttades och erbjöds först efter en termins studier. När tillgodoräknandevalideringen genomfördes hade dessa studenter redan läst en termin inom utbildningsvetenskaplig kärna och om dessa studier varit lyckosamma är man troligtvis mindre benägen att avbryta sina studier, även om man kanske inte lyckas fullt ut på tillgodoräknandevalideringen. Ett annat skäl till att avbrottsfrekvensen var högre under de första antagningsomgångarna skulle kunna vara att förväntningarna på vad VAL-studierna skulle innebära var att utbildningen skulle vara kort men inte att man skulle behöva visa sitt erfarenhetsbaserade kunnande i en omfattande validering. Senare antagningsomgångar har förmodligen i större utsträckning haft kännedom om VAL-utbildningens upplägg.

Om man i stället tittar på vilka som avbryter sina studier i aspekten om de har genomfört behörighetsvalidering eller ej, ser man att det procentuellt är färre som avbryter efter att ha genomfört behörighetsvalidering (ca 25 % av alla avbrott). Detta kan naturligtvis ha många orsaker som att man nu fått en möjlighet att studera på högskolan och också genom valideringen fått en bekräftelse på sina kunskaper och därmed fått en större tilltro till sin egen kompetens. Det kan också vara så att de genom att ha genomfört en första validering fått insikt i vad validering innebär. Därmed har de kanske kunnat bedöma sina egna kunskaper lite bättre, till skillnad från den som aldrig prövat på validering, och därför har de haft lättare att förstå och ta sig an också tillgodoräknandevalideringen.

Av de som avbrutit studierna har alltså ändå en fjärdedel genomfört behörighetsvalidering med godkänt resultat för att kunna bli antagen. Trots att de alltså fått möjlighet till högskolestudier som de annars inte hade haft, och också lagt ner tid och arbete på att genomföra behörighetsvalideringen, har flera avbrutit studierna. Det skulle möjligen, utöver ovan nämnda skäl, också kunna bero på att

studierna upplevts som alltför svåra att lyckas med eftersom man inte riktigt har haft de förutsättningar som skulle behövs. Om det är så, kan man fråga sig om behörighetsvalideringen lyckats med sitt syfte att förutsäga om den sökande, trots avsaknad av tidigare studier, har förutsättningar att nå en examen inom VAL. Det är naturligtvis en svår avvägning att kunna bedöma detta och kanske man som bedömare i tveksamma fall hellre friar än faller, eftersom man då i alla fall inte tar ifrån någon en chans att bli antagen. Om de sedan inte klarar sina studier kommer ju detta att visa sig.

I början av genomförande av behörighetsvalideringar godkändes nästan alla, medan det under de tre senaste valideringsomgångarna varit fler som inte bedömts ha visat tillräckligt kunnande. När man som expert har genomfört fler bedömningar har man kanske blivit tryggare i sin bedömning och därför kunnat ställa större, och mer relevanta, krav. Under 2021 kunde bedömarna rekommendera att studenten skulle läsa alla 120 hp för att nå examen, men denna möjlighet togs bort från och med 2022. Detta skulle också ha kunnat bidra till att experterna är mindre benägna att godkänna en tveksam behörighetsvalidering eftersom man inte vet om studenten kommer att läsa en kurs inom ett visst område och därigenom få ytterligare kunskaper.

Med tanke på målgruppen i VAL FÖ, som alltså är erfarna och inte så unga personer verksamma i förskolan sedan länge och som nu fått möjlighet att studera mot en förskollärarexamen, kan det inte vara helt enkelt att göra avbrott i studierna. I och med att man ansökt till VAL har man skapat förväntningar på sig själv och förberett sig på göra vissa uppoffringar, och även på arbetsplatsen och kanske i privatlivet har det skapats förväntningar på att studierna ska lyckas och leda till en förskolläraryrkeslegitimation. Om man då bestämmer sig för att avbryta sina påbörjade studier, skulle detta kunna upplevas som ett misslyckande och få negativa konsekvenser.

Eftersom man inte registrerar avbrottsorsaker i VAL-databasen har vi ingen kunskap om varför man avbryter sina studier. Det vore naturligtvis intressant att veta mer för att eventuellt kunna ge mer stöttning i ett sådant beslut. Lärosätena erbjuder vägledning och möjlighet till kontakt men denna möjlighet skulle kanske behöva förtydligas. Att på ett enkelt sätt kunna ta kontakt och samtala med VAL-ansvariga på lärosätet om man funderar över sina fortsatta studier och har tankar om avbrott skulle kunna underlätta för studentens motivation och öppna för möjlighet att vara kvar i studierna. Likaså skulle lärosätet kunna ta en personlig kontakt med studenter som inte registrerat sig i enlighet med studieplanen. Detta skulle också kunna vara värdefullt vid planering av studieupplägg så att det blir så gynnsamt som möjligt för studenterna.

Om man kommer efter i sina studier i utbildningen, vilket det kan finnas många olika orsaker till inte minst när man är yrkesverksam, kanske på heltid, och har familj skulle möjlighet till studieuppehåll en termin för att komma i kapp vara ett alternativ framför ett avbrott. Detta är dock enligt VAL-förordningen inte möjligt (SFS 2011:689 16 §).

Validering och lärande

Ett viktigt syfte med denna uppföljning är att försöka lyfta fram hur man som student upplevt valideringen. Att man inte visste vad validering innebär innan man genomfört den är kanske inte så konstigt, eftersom det fortfarande inte är så vanligt med validering av kunnande i högskolan. Många trodde att valideringen var att man helt enkelt fick en förkortad utbildning eftersom man arbetat länge i förskolan, men hade inte tänkt att det skulle innebära någon särskild prövning. Ett annat sätt att se på validering var mer att se det som en positiv utmaning som innebar att man fick en möjlighet att visa sina kunskaper, vilka man ofta bedömde som både goda och omfattande. Ytterligare ett annat sätt att uppfatta validering var att se det som ett sätt att kontrollera om det kunnande man hade var tillräckligt för att man inte skulle behöva läsa alla kurser i utbildningen. Valideringen uppfattades då som ett prov eller en prövning som skulle visa den reella kompetens man redan hade. Något man redan kunde skulle visas upp och kontrolleras mot bestämda kriterier för att bedömas som tillräckligt eller inte.

När man sedan genomfört valideringen hade synen på vad validering innebär vidgats till att man såg valideringen som en process som också innebar stort lärande. Andersson (2017) beskriver validering som en lärandeprocess där man måste lära sig att veta vad man kan, vad som krävs och hur man ska visa det man kan för att lyckas i en validering. Intervjupersonerna har beskrivit hur de i arbetet med att beskriva och lyfta fram sitt eget kunnande behövde analysera och reflektera över sitt arbete på ett mer systematiskt sätt. Detta ledde också till läsning av den litteratur och de styrdokument som fanns på förslag i valideringsanvisningarna, liksom till att lära sig att ha ett kritiskt förhållningssätt vid eget sökande av källor av olika slag. I flera fall har det framgått att hela arbetslaget blivit involverat i lärandeprocessen genom att man tillsammans diskuterat kring valideringsuppgifterna.

Att bedöma sin egen kompetens, vilket krävs i validering, är en komplicerad sak, särskilt om man aldrig studerat på högskola tidigare. Att i sin yrkesverksamhet vara en ”duktig förskollärare” är inte nödvändigtvis samma som att man har, och kan visa, det komplexa och fördjupade kunnande som efterfrågas i valideringen. En del av de intervjuade ansåg, åtminstone innan de genomfört validering och studier, att de gjorde precis samma arbete och därför hade samma kunskaper som en förskollärare men nämnde inte alls att ansvar och arbetsuppgifter enligt läroplanen är olika beroende på om man är förskollärare eller barnskötare. Snarare antydde att den jämställda anda som rådde på förskolan, där alla var delaktiga i alla arbetsuppgifter utan hänsyn till utbildning, var en fråga om att motverka en hierarkisk struktur på arbetsplatsen. Det fanns också andra som var medvetna om att det egna kunnandet inte var detsamma som för en förskollärare och att det var naturligt med en uppdelning av ansvar och arbetsuppgifter. Efter valideringen hade uppfattningarna förändrats och man kunde då se på sina egna kunskaper på ett mer komplext och fördjupat sätt än man gjort innan. Någon uttrycker t ex att man i arbetet med valideringsuppgifterna fått svar på frågor som man inte ens visste att man hade.

I intervjuerna beskrivs hur man lagt ner tid och lärande på att verkligen förstå vilka krav på kunskaper som valideringsuppgifterna ställde. Till en början kunde det vara svårt att veta vilka kunskaper som efterfrågas och hur mycket och vad man ska skriva för att det ska bli godkänt, särskilt om man aldrig studerat på högskola. Men när man väl gett sig tid att sätta sig in i uppgifterna, deltagit i informationsmöten och i vissa fall diskuterat med kolleger och familj fick man förståelse för vad som krävdes. Några uttrycker att de kurser de läst före valideringen hjälpte dem att förstå vad man behövde kunna visa och på vilket sätt. Syftet med att lägga en kurs före valideringen var just att ge fler möjlighet att lyckas i valideringen genom att de fått lite mer insikt i akademiska studier, krav och skrivande. I den kvantitativa uppföljningen kan vi inte se att fler har lyckats efter genomförande av den förändring som gjordes inför 2022. Däremot framgår av statistiken att fler valt att avstå från att genomföra vissa valideringsuppgifter. I intervjuerna beskrivs också att man fått insikt i vad man kan men också i vad man inte kan. Detta kan t ex ha medfört att man valt att avstå från att genomföra vissa uppgifter.

För att kunna visa sitt kunnande behövde man också lära sig att skriva på ett sådant sätt att kunnandet blev tydligt och i någon mening hade den form som är gångbar inom akademiska studier. Det var också många nya ord och begrepp liksom ett mer professionellt språkbruk man lärde sig att använda för att kunna visa sin kompetens. I några fall beskriver intervjupersonerna hur de tagit hjälp av kolleger, chefen eller närstående för att granska den text de skrivit och ge synpunkter för att texten ska bli förståelig. Detta framkom särskilt tydligt bland de personer som inte hade tidigare högskoleutbildning. Sammantaget har samtliga intervjuade varit eniga i att validering inte bara inneburit en kontroll av reell kompetens utan att det helt enkelt varit nödvändigt att lära sig mycket också för att kunna visa fram kompetensen på ett tydligt sätt.

Andersson (2020) beskriver den variation i sätt att erfara validering som framkom i en studie av elva fastighetsskötare som genomfört validering. De tre olika sätt att se på validering som framkom var att i valideringsprocessen lär man sig något som ger utrymme för personlig utveckling, att validering handlar om bedömning och kontroll och ett mer kritiskt sätt att se på validering som att validering ”bara skrapar på ytan”. När det gällde hur man uppfattade lärande i valideringsprocessen beskrivs tre

huvudkategorier: validering innebär inte något lärande, validering handlar om tidigare lärande samt validering innebär även nytt lärande. I vår studie, som omfattar 18 förskollärarstudenter som genomfört validering, har alla uppfattat valideringen som en lärande process där man fått vidareutveckla tidigare kunskaper men framförallt lärt sig mycket nytt. Detta har också lett till personlig utveckling. Också att efter genomförd behörighetsvalidering ha insett att ens kunskaper inte var så stora som man tidigare hade trott är ju ett lärande, och några har också valt att inte genomföra vissa valideringsuppgifter eftersom de varit osäkra på om det egna kunnandet varit tillräckligt.

Ingen har uttryckt att valideringen ”bara skrapade på ytan” i aspekten att deras kunskaper inte blev riktigt synliggjorda, alltså med viss kritik riktad mot valideringsprocessen. Det har inte heller framkommit direkt kritik mot uppgifterna eller bedömnarna. Ingen har ifrågasatt bedömningen utan mer konstaterat att om man inte klarade uppgiften så hade man väl inte tillräckliga kunskaper och då behövde man läsa en kurs. Några har uttryckt det som att de inte lagt ner tillräckligt mycket tid på uppgiften. Misslyckandet i att visa tillräckligt eget kunnande har därför lett till ytterligare lärande, som inneburit att man fått insikt i vilka kunskaper som saknades genom att man fått läsa en kurs inom det området. Flera uttrycker att det var positivt att de blev underkända eftersom de uppskattat att ha fått nya nödvändiga kunskaper genom att läsa en kurs.

Däremot kanske man skulle kunna säga att det finns en antydning till att se valideringen som ”att bara skrapa på ytan” i en annan aspekt, nämligen att en valideringsprocess riskerar att få ett alltför snävt och i viss mån alltför praktiskt perspektiv och därmed inte leda till tillräckligt fördjupade kunskaper. Det kan i denna aspekt handla om validiteten och om hur vi har lyckats mäta det kunnande som avses med den formulerade uppgiften. Det skulle alltså kunna bero på hur frågorna är formulerade och vilket stöd de utgör när studenten ska beskriva sitt kunnande.

Flera av de intervjuade har framhållit att det faktiskt inte bara handlade om att beskriva sin erfarenhet och läsa litteraturen som fanns på förslag när man arbetade med sina valideringsuppgifter utan att det gällde att reflektera över sin erfarenhet och verksamhet för att förstå och verkligen lära sig av den. Syftet var med andra ord inte att bara klara valideringsuppgiften utan att verkligen förstå och lära sig det som man bedömde att man behövde kunna i sin yrkesutövning. Hur vi uppfattar och erfar lärande skiljer sig åt (Marton & Booth, 2000). Två olika uppfattningar om lärande har beskrivits som ytinriktning respektive djupinriktning. Ytinriktning, eller lärande som att återge, handlar om att lära sig för att klara tentamen, utöka sina kunskaper och kunna tillämpa det man lärt sig. Djupinriktning, eller lärande som att söka en mening, handlar om en vilja att verkligen förstå och se på något på ett annat sätt som också innebär att man förändras som människa. En sådan djupinriktning i synen på lärande under arbetet med valideringsuppgifterna framgår i flera intervjuer.

Vi vill också framhålla att validering inte bara leder till lärande för de personer som deltar i en valideringsprocess, utan också för VAL-ansvariga och administratörer samt inte minst för de personer som medverkar som experter vid bedömning, ett lärande som förhoppningsvis kan få spridning till lärosätenas olika institutioner. I den validering som genomförs mot en förkortad förskollärarytbildning inom VAL samverkar de sex ingående lärosätena genom en gemensam valideringsprocess som är lika för alla lärosäten och genomförs samtidigt oavsett vid vilket lärosäte man antagits. Att flera lärosäten arbetar tillsammans och lär tillsammans och av varandra är en av styrkorna med VAL som gjort denna utbildningssatsning framgångsrik.

Uppgifter och bedömning

Utförandet av valideringsuppgifterna har skett med tanke på att arbetet med validering också ska innebära ett lärande. Uppgifterna kräver att man ska kunna knyta samman och reflektera över såväl teori och praktik som sitt tidigare kunnande med ny kunskap genom att läsa litteratur. Här blir också kommunikationens betydelse viktig eftersom fungerande kommunikation är nödvändig, för att den

ömsesidiga förståelsen ska finnas som kan göra bedömningen både tillförlitlig och rättvis (Andersson & Fejes, 2014). Särskilt med tanke på att inte alla är vana vid det språk som används inom högskolan är uppgifternas formulering viktig. Om man inte förstår uppgifterna blir det svårt att formulera svaren så att det visar det kunnande som efterfrågas.

Motsvarande svårighet återfinns i bedömningen. Den som bedömer uppgifterna måste kunna läsa mellan raderna och bortse från att validanden ibland kanske uttrycker sitt kunnande i termer och en form som inte alltid är så traditionell i högskolan. Fokus i bedömningen måste ibland vara att leta efter innehåll bortom texten, som visar på tillräckligt kunnande. När det gäller vilka krav man som bedömare ställer kan det skilja sig åt beroende på hur man ser på sitt ämne, på sin roll som bedömare och på validering generellt. Om man letar efter uttryck för kunnande eller om man bevakar sitt ämnes traditionella uttrycksformer och integritet, kan medföra olika bedömning. Det har därför varit viktigt i detta sammanhang att hela tiden i expertgruppen samtala om likvärdighet och tillförlitlighet i bedömningsarbetet.

I ett försök att hjälpa validanderna i arbetet och visa vad som behövde lyftas fram i uppgifterna betonades hela tiden i text, muntliga informationstillfällen och med en symbol vid varje valideringsuppgift, att man med utgångspunkt i sin egen praktiska erfarenhetskunskap också måste visa att man kände till grundläggande teorier inom området. Därutöver behövde man visa att man var insatt i lagstiftning och regler. För att underlätta fanns referensmaterial som kunde hjälpa validanden i processen med att sätta ord på sin kunskap. Informationsträffarna syftade också till att ge hjälp och stöd för lärandet. De personer som intervjuats har upplevt att valideringsunderlaget och informationsträffarna har varit bra. Att inte bara erbjudas att visa sitt kunnande i skriftlig form utan att få tillfälle till att muntligt uttrycka sitt kunnande i en intervju kan också underlätta. I den muntliga delen fanns möjlighet att rätta till och fördjupa något som varit oklart i den skriftliga delen. Detta kunde underlättas om man i förväg fick veta vad som skulle tas upp i intervjun, något som en del validander fick veta men andra inte. Någon person efterlyste att en sådan möjlighet skulle tydliggöras för alla. Det har framkommit att experterna har hanterat detta på lite olika sätt vilket kan ha flera orsaker. Om man bedömer att det bara är några mindre klargöranden som behövs, eller om bedömningen är att svaren är alltför långt ifrån att visa tillräckligt kunnande för att detta ska kunna kompenseras i en intervju, innebär naturligtvis att intervjun behöver ha olika innehåll och fokus.

Att få visa sitt kunnande i den autentiska miljö där man är verksam framhålls ibland som gynnsamt vid bedömning av kunnande, särskilt i samband med teorier om erfarenhetsbaserat och situerat lärande som innebär att man lär sig i ett särskilt sammanhang (Andersson & Fejes, 2023). En svårighet med validering, där skriftliga valideringsuppgifter ska genomföras, är att man på något vis måste översätta det man kan i ett visst sammanhang till att stå för sig självt i ett annat sammanhang. Vid framtagande av valideringsmodellen diskuterades därför om det vore möjligt att också ha med någon del som kunde innebära autentisk bedömning som ytterligare en möjlighet som skulle varit önskvärd. Bedömnarna skulle i en sådan modell, utöver att bedöma inskickade valideringsuppgifter, besöka validanderna på deras arbetsplats för att där kunna observera samt föra fördjupade samtal. En sådan validering skulle dock medföra ytterligare kostnader i form av mer resurser för personal, tid, resor m.m. Detta bedömdes inte som genomförbart av ekonomiska skäl. För att ändå göra uppgifterna så autentiska som möjligt ingår i varje uppgift att i någon aspekt utgå från sin egen praktiska verksamhet.

Valideringens möjligheter och begränsningar

En fråga som vi burit med oss under lång tid har varit hur mycket i en akademisk utbildning som skulle kunna valideras och om det är nödvändigt att genomföra studier för att nå de mer fördjupade och generativa kompetenser som en högskoleutbildning på grundnivå avser att ge.

Den förkortade förskolläraryrketutbildningen i VAL har visat sig vara en mycket uppskattad möjlighet till utbildning för de personer som kommit till tals i denna uppföljning. Utbildningen som erbjuds i VAL FÖ är uppbyggd enligt en modell där egen yrkesverksamhet, validering och studier ingår som delar i en helhet. Varje enskild student studerar enligt en individuell studieplan som utformats utifrån de individuella utbildningsbehov som föreligger. Av statistiken vet vi att många når en examen med kortare studietid än de 120 hp som är möjliga bl a genom att genomföra validering. Många var inte behöriga för att studera i högskolan men tack vare möjlighet till behörighetsvalidering har de kunnat antas. Utbildningens upplägg och utformning har bidragit till att studenterna som intervjuats framhåller många fördelar. Att kunna förkorta sin utbildning genom möjligheten att få sitt tidigare kunnande synliggjort och erkänt i en validering och inte minst möjligheten att vara yrkesverksam under studietiden har bidragit till mycket lärande. De studenter som intervjuats ger uttryck för den lärprocess de gått igenom och som lett till att deras kunskaper utvecklats under tiden som studier och validering pågått. Processen är olika för alla och den beskrivs av flera som fortsatt pågående också efter studiernas slut. Detta har inneburit ett förändrat synsätt på kunskap och lärande och inte minst på professionskompetens. Detta lärande har skett både i valideringen och i kurserna. Lärandet har därutöver också medfört verksamhetsutveckling på arbetsplatsen i många fall. En bidragande orsak till detta är att de i utbildningen hela tiden fått bearbeta mötet mellan praktik och teori med utgångspunkt i de egna erfarenheterna och att de varit yrkesverksamma under utbildningstiden.

Flera av de intervjuade har lyft fram många positiva aspekter på validering men talar också om valideringens begränsningar. Valideringen är ett ensamarbete och flera av de intervjuade uttrycker att valideringens begränsningar innebär att de inte utmanats tillräckligt för att nå utanför det egna perspektivet. I valideringen lyfter man fram egna erfarenheter och kunskaper som visserligen utmanas i och med att man läser litteratur under arbetet, men flera menar att man saknar den struktur och det samtal som uppstår när den egna erfarenheten möter andras erfarenheter och också får hjälp till fördjupning och reflektion av kunniga lärare. Det finns också en risk att validering får alltför starkt fokus på görandet där en fördjupad reflektion och teoretiska perspektiv inte får tillräckligt utrymme.

I en kurs däremot finns möjlighet att få andra perspektiv, både från lärare och medstudenter. Att kunna samtala om arbetsvillkor, upplägg och möjligheter i sina olika verksamheter har lett till ett breddat perspektiv på yrkesrollen. Kurser innebär också en struktur för lärandet där föreläsningar, seminarier, inlämningsuppgifter och examinationer successivt leder fram mot kursens mål. Man får tillgång till den kompetens som en kunnig lärare har och innehållsområdet belyses både bredare och djupare i en kurs än vad som är möjligt i en validering. Man lyfter också fram värdet av att uppgifter i kurserna varit anpassade till den egna verksamheten. Några personer berättar att de hellre valde att läsa en kurs än att validera alla uppgifter i tillgodoräknandevalideringen eftersom de trodde att en kurs skulle ge dem mer. De rekommenderade inte heller någon att validera om man var tveksam till sina kunskaper utan att då hellre välja att läsa en kurs. Validering bygger på tanken om erfarenhetskunskap, säger någon och ifrågasätter därför om man kan validera sådana innehållsområden där man saknar erfarenhet som t ex läs- och skrivinläring.

I intervjuerna har vi ställt frågan om man kan validera allt det kunnande som krävs för en förskolläraryrketexamen. I princip alla har med bestämdhet sagt att detta inte är möjligt. De kurser de läst, särskilt inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, har bedömts som absolut nödvändiga att läsa. En enda person ansåg att man kanske skulle kunna validera mer, men att det skulle kräva en mycket mer omfattande och allsidig prövning. Också examensarbetet har bedömts som nödvändigt för att knyta ihop utbildningens olika delar och där förståelse för teorier, kritiskt tänkande och analysförmåga sätts på prov. De allra flesta har valt att skriva ett 15 hp arbete för att inte stänga möjligheter till framtida fortsatta studier.

Den syn som framkommit i våra intervjuer stämmer väl överens med det som Wheelahan (2006) uttrycker, nämligen att det inte är möjligt att validera en hel examen eftersom det som utmärker en akademisk examen kräver förmåga att knyta samman olika erfarenheter och olika kunskapsformer,

teoretisk och praktisk kunskap, andras och egen kunskap såväl som uttalad och tyst kunskap. Detta kräver stöd eftersom det inte sker automatiskt. I en utvecklingsinriktad valideringsmodell behöver man ha fokus på dessa aspekter. En fråga som då måste ställas är hur mycket, och vilket innehåll, i en utbildning som skulle kunna valideras och hur mycket, och vilket innehåll, som i stället ska erbjudas i form av studier.

Att vår valideringsmodell innehåller möjlighet att validera i princip allt innehåll inom det förskolepedagogiska ämnesområdet beror på att det i den första VAL-förordningen som omfattade studier mot en förskolläraryrket endast var möjligt att läsa 30 hp inom utbildningsvetenskaplig kärna. Detta innebär att man måste validera alla övriga mål för en förskolläraryrket, i alla fall för den som inte redan hade studier att tillgodoräkna. I och med de förordningsförändringar som gjorts är det numera möjligt att studera som mest 120 hp i VAL. I intervjuerna har ibland uttryckts att kurserna man läser ger både bredare och djupare kunskaper än vad som kan bli resultatet av en validering. Samtidigt har många uttryckt värdet av att kunna genomföra validering och många har lyckats att visa tillräckligt kunnande i alla genomförda uppgifter.

Kanske skulle man framöver överväga en annan balanspunkt där valideringen inte omfattar hela det förskolepedagogiska området utan där studier också ingår som obligatoriskt för alla inom några mycket centrala delar. Om valideringen avser erfarenhetsgrundad kunskap ska den kanske först och främst begränsas till att omfatta sådana områden som man har erfarenhet av i sitt arbete. Här nämns i intervjuerna läs-, skriv- och matematikinläring som områden som man inte direkt arbetar med i förskolan (men däremot i förskoleklassen) och dessa uppgifter ifrågasätts därför. Av statistiken framgår också att det är många som inte lyckas med dessa uppgifter. Ytterligare ett sätt att ändra balanspunkt mellan validering och studier kunde vara att man utvecklar en kurs inom det förskolepedagogiska ämnesområdet som alla läser, där fokus läggs på fördjupad analys och reflektion över sambandet mellan teori och praktik, kritiskt förhållningssätt m.m., för att möjliggöra utveckling av mer generiska och högskolemässiga kunskaper.

Metoddiskussion

I VAL:s nationella ledningsgrupp, som representerar de åtta lärosäten som fått regeringens uppdrag att utbilda obehöriga förskollärare och lärare, har framförts önskemål om att få en samlad bild av det valideringsarbete och de studier som genomförts inom den förkortade förskolläraryrket i VAL. I arbetet med denna uppföljning har syfte, innehåll och upplägg vid ett flertal tillfällen diskuterats och förankrats med uppdragsgivarna.

Att följa upp den förkortade förskolläraryrket i VAL 2021–2023 har varit en grannliga uppgift där det varit svårt att hitta alla nödvändiga uppgifter kring valideringsarbetet. Vi som fått i uppdrag att genomföra denna uppföljning har mycket god insikt i arbetet med VAL och också med förskolläraryrket i VAL. Vi har varit delaktiga i framtagande och utveckling av valideringsinstrumentet samt har ansvarat nationellt för valideringsarbetet under många år. Det skulle ha varit svårt att kunna genomföra uppföljningen i denna form för någon som saknar sådan erfarenhet. Denna förståelse skulle kunna vara en risk för att i den kvalitativa studien ha tolkat validandernas uppfattningar alltför positivt. Det har dock funnits en stark medvetenhet om denna risk och har inneburit ett kritiskt förhållningssätt både i arbetet och i förhållande till intervjumaterialet. Det har också varit en styrka att vi har varit två personer som både arbetat självständigt och tillsammans med tolkning och analys.

Vart och ett av de lärosäten som deltar i projektet administrerar sina studenter inom VAL-databasen, vilket kan få till följd att man inte alltid dokumenterar på samma sätt. Detta har försvårat själva utsökningen av de kvantitativa data som behövs för föreliggande rapport, i den del som avser en mer detaljerad uppföljning. Genom de sammanfattande rapporter som sammanställts efter varje genomförd

valideringsomgång har det dock varit möjligt att få fram tillräckligt underlag för att genomföra och presentera denna uppföljning i föreliggande form.

Arbetet med 18 intervjuer och analys av ett mycket omfattande intervjumaterial har varit mycket tidskrävande, men för att få med alla olika kriterier som uppställts för att fånga de olika erfarenheter som kunde belysa validering och studier ur validandens synpunkt, bedömde vi att det var nödvändigt med ett brett underlag. Intervjuerna har i några fall skett vid ett fysiskt möte på plats tillsammans med validanden men i de flesta fall via en digital plattform. Till en början var avsikten att genomföra alla intervjuer på plats men detta hade varit alltför tidskrävande och kostsamt. Det som var bra med intervjuerna på plats var att de gav en större närhet och en annan kontakt, där man mötte den intervjuade på dennes arbetsplats, men de digitala intervjuerna fungerade också mycket bra för studiens syfte. Att genomföra intervjuerna digitalt har också varit lättare rent praktiskt både för intervjuare och intervjuade.

Uppföljningen syftade till att följa upp arbetet med den förkortade förskolläraryrket i VAL 2021–2023. För att få veta hur man som student uppfattat studier och validering vände vi oss till ett urval personer som sökt och antagits i VAL. De personer som intervjuats har tackat ja till att delta vilket naturligtvis kan innebära att personer som har en positiv bild och inställning till VAL har svarat medan de personer som inte delar en sådan uppfattning avstått från att svara. Det är också mycket troligt att om vi hade intervjuat personer som av olika skäl gjort avbrott i sina studier skulle de kunnat visa sig ha en annan uppfattning. I denna uppföljning saknas detta perspektiv och det skulle vara önskvärt att denna målgrupp också får komma till tals.

Litteratur

- ALLEA (2023) *Den europeiska kodexen för forskningens integritet, reviderad utgåva* (svenska). Berlin. DOI 10.26356/ECOC-Swedish. ALLEA 2023. <https://allea.org/wp-content/uploads/2024/04/The-European-Code-of-Conduct-2023-SV.pdf>
- Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (2017) *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. (3:e uppl.). Studentlitteratur.
- Andersson, Per (2017) Validation as a learning process. I Duvekot, Ruud, Coughlan, Dermot & Aagaard, Kirsten (2017) *The Learner at the Centre European Centre Valuation Prior Learning/ VIA University College*.
- Andersson, Per (2020) Fastighetsskötares erfarenheter av validering. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, Vol.10, No. 3, 29–44.
- Andersson, Per & Fejes, Andreas (2014) Svensk forskning om validering av vuxnas lärande – trender och tendenser. *Pedagogisk forskning i Sverige*, årg 19 nr 4–5.
- Andersson, Per & Fejes, Andreas (2023) *Kunskapens värde – validering i teori och praktik*. Studentlitteratur.
- Andersson, Per & Stenlund, Tova (2012) *Nordisk forskning och exempel på validering*. NVL.
- Biesta, Gert (2006) What's the Point of Lifelong Learning if Lifelong Learning Has No Point? On the Democratic Deficit of Policies for Lifelong Learning. *European Educational Research Journal*, Volume 5, Numbers 3&4, 2006.
- Cedefop (2015) *European Guidelines for validating non-formal and informal learning*. <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/3073>
- Dir. 2015:120. *En samordnad utveckling av validering*. Utbildningsdepartementet. <https://www.regeringen.se/contentassets/89a784a13d4c4989ab3ed7e2604c6351/en-samordnad-utveckling-av-validering-dir.-2015120.pdf>
- Europeiska unionens råd (2012) *Rådets rekommendation av den 20 december 2012 om validering av icke-formellt och informellt lärande*. 2012/C 398/01. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:SV:PDF>
- Furberg, Kierstin, Johansson, Nils, Lidström Persson, Anna-Karin, Malm, Susanna & Netje, Maria (2016) *Validering av förskolepedagogiskt ämnesområde*. VAL, Rapport 2016:1.
- Furberg, Kierstin, Johansson, Nils & Olsson, Ingrid (2017) *Validering av ämnesdidaktik inklusive metodik*. VAL, Rapport 2017:1.
- Furberg, Kierstin & Johansson, Nils (2020) *Validering av praktisk-estetiska ämnen inom VAL*. VAL, Rapport 2020:1.
- Houlbrook, Michael Clifford (2012) RPL practice and student disposition – insights from the lifeworld. *Journal of Education and Work* Vol. 25, No 5, November 2012, 555-570.
- Irhammar, Malin (2005) Bildning i högre utbildning. I Lindelöf, Jan (red.) (2005) *Lärande hela livet – en antologi om lärandets betydelse för utveckling i arbetsliv och samhälle*. Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

- Lave, Jean & Wenger, Etienne (1991) *Situated learning. Legitimate peripheral participation*. Cambridge University Press.
- Marton, Ference & Booth, Shirley (2000) *Om lärande*. Studentlitteratur.
- NVL (2014) *Quality Model for Validation in the Nordic Countries – a development project 2012–13* Nordiskt nätverk för vuxnas lärande. <https://nvl.org/rapporter/quality-model-for-validation-in-the-nordic-countries/>
- Olausson, Lennart (2005) Livslångt lärande – några kritiska anmärkningar. I Lindelöf, Jan (red.) (2005) *Lärande hela livet – en antologi om lärandets betydelse för utveckling i arbetsliv och samhälle*. Studentlitteratur.
- Pokorny, Helen & Whittaker, Ruth (2014) Exploring the learner experience of RPL. I Harris, Judy, Wihak Christine & Van Kleef, Joy (Eds.) (2014) *Handbook of the Recognition of Prior Learning Research into practice*. NIACE.
- Proposition 1999/2000:135. *En förnyad lärarutbildning*. Utbildningsdepartementet.
- Proposition 2001/02:15. *Den öppna högskolan*. Utbildningsdepartementet.
- Proposition 2009/2010:89. *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning*. Utbildningsdepartementet.
- Regeringskansliet (2011) *Uppdrag att anordna högskoleutbildning för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen*. U2011/3713/UH. Utbildningsdepartementet. <https://www.regeringen.se/contentassets/9791dac86bf249d5b4a472d88dbe1444/uppdrag-att-anordna-hogskoleutbildning-for-vidareutbildning-av-larare-som-saknar-lararexamen/>
- Regeringskansliet (2019) *Fler obehöriga lärare och forskollärare ska kunna nå en behörighetsgivande examen inom VAL*. Promemoria U2019/03260/UH. Utbildningsdepartementet. <https://www.regeringen.se/contentassets/a8ba7dfa26c047e08157fdc3d7ea6cca/promemorian-fler-obeoriga-larare-och-forskollarare-ska-kunna-na-en-behorighetsgivande-examen-genom-val/>
- Rubenson, Kjell (1996) Livslångt lärande: Mellan utopi och ekonomi. I Ellström, Per-Erik, Gustavsson, Bernt & Larsson, Staffan (red.) (1996) *Livslångt lärande*. Studentlitteratur.
- SeQF (2015) *Sveriges referensram för kvalifikationer*. Myndigheten för yrkeshögskolan. <https://www.myh.se/validering-och-seqf/seqf-sveriges-referensram-for-kvalifikationer>
- SFS 1974:981. *Lag om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning*. Arbetsmarknadsdepartementet.
- SFS 1993:100. *Högskoleförordning*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 1999:234. *Förordning om särskild lärarutbildning*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2001:740. *Förordning om särskild lärarutbildning*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2003:1096. *Förordning om ändring i högskoleförordningen*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2005:568. *Förordning om särskild utbildning av lärare i yrkesämnen*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2006:1053. *Förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2007:224. *Förordning om högskoleutbildning för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet.

- SFS 2011:326. *Förordning om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2011:689. *Förordning om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och pedagogisk personal inom förskolan som leder till lärar- eller förskolläraryxamen*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2013:831. *Förordning om dels fortsatt giltighet av förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare som saknar lärar- eller förskolläraryxamen, dels om ändring i samma förordning*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2015:545. *Förordning om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2020:724. *Förordning om ändring i förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och pedagogisk personal inom förskolan som leder till lärar- eller förskolläraryxamen*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2021:1335. *Förordning om utbildning till lärare eller förskollärare*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2022: 1549. *Valideringsförordning*. Utbildningsdepartementet.
- SOU 1996:27. *En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande*. Utbildningsdepartementet.
- SOU 2017:18. *En nationell strategi för validering*. Delbetänkande av Valideringsdelegationen 2015–2019. Utbildningsdepartementet.
- SOU 2018:29. *Validering i högskolan – för tillgodoräkning och livslångt lärande*. Delbetänkande av Valideringsdelegationen 2015–2019. Utbildningsdepartementet.
- SOU 2019:69. *Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande*. Slutbetänkande av valideringsdelegationen. Utbildningsdepartementet.
- SUHF (2003). *Rekommendationer för arbetet med att validera reell kompetens inom högskolan*, dnr 42/03. Sveriges Universitet och Högskoleförbund.
- Säfström, Carl Anders (2004) Kunskapssamhället, det livslånga lärandet och individens behov: Regleringens förändrade ansikte. I Säfström, Carl Anders (red.) (2004) *Validering som utbildningspolitiskt instrument*. Rapporter från institutionen för lärarutbildning 2004:1, Uppsala universitet.
- SÖ 2001:46. *Konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen*. Utrikesdepartementet.
<https://www.regeringen.se/contentassets/0984ba5057644e688af0c741dbcf7662/konvention-om-erkannande-av-bevis-avseende-hogre-utbildning-i-europaregionen/>
- UHR 2021. *Uppföljning av pilotverksamheten för bedömning av reell kompetens (REKO)*. Universitets- och högskolerådet. https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/publikationer/2021/uhr-uppfoljning-av-pilotverksamheten-for-bedomning-av-reell-kompetens-reko.pdf
- UKÄ 2018:16 *VAL II – delrapportering av ett regeringsuppdrag*. Universitetskanslersämbetet.
<https://gamla.uka.se/download/18.69ad887a166590d0ec46af0/1541498592721/rappport-2018-val-II-delrapportering-av-ett-regeringsuppdrag.pdf>

UKÄ 2023. *Universitet och högskolor Årsrapport 2023*. Universitetskanslersämbetet.
<https://www.uka.se/download/18.a6121fb188ba2cd92434ce/1687415665158/UKA%CC%88%20a%C%8Arsrapport%202023.pdf>

Valideringsdelegationen (2008) *Mot en nationell struktur*. Valideringsdelegationens slutrapport.

Van Kleef, Joy (2014) Quality in PLAR. I Harris, Judy, Wihak Christine & Van Kleef, Joy (Eds.) (2014). *Handbook of the Recognition of Prior Learning Research into practice*. NIACE.

Vetenskapsrådet (2024) *God forskningssed*. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html>

Wheelahan, Leesa (2006) Vocations 'graduateness' and the Recognition of Prior Learning. I P. Andersson and J. Harris (Eds.) (2006) *Re-theorising the Recognition of Prior Learning*. Leicester: NIACE.

Wheelahan, Leesa, Moodie, Gavin & Doughney, James (2022) Challenging the skills fetish. *British Journal of Sociology of Education*, Volume 43, 2022 – Issue 3.

Wihak, Christine (2014) Researching the Recognition of Prior Learning: The emergence of a Field. I Harris, Judy, Wihak Christine & Van Kleef, Joy (Eds.) (2014) *Handbook of the Recognition of Prior Learning Research into practice*. NIACE.

Samtliga länkar som angivits hämtades 2024-12-02.